

Sisekaitseakadeemia
Sisejulgeoleku instituut

Robert Nagovitsõn

**HIINA RAHVAVABARIIGI JA TAIWANI SUHETE NING USA
KUI STRATEEGILISE TASAKAALUSTAJA ROLLI
ANALÜÜS NEOREALISMI JULGEOLEKUTEORIA
NÄITEL**

Magistritöö

Juhendaja:

Märt Läänemets, PhD

Kaasjuhendaja:

Jaanika Puusalu, PhD

Tallinn 2024

ANNOTATSIOON

Kolledž/instituut: Sisejulgeoleku instituut	Kaitsmise kuu ja aasta: Juuni 2024
Töö pealkiri eesti keeles: Hiina Rahvabariigi ja Taiwani suhete ning USA kui strateegilise tasakaalustaja rolli analüüs neorealismi julgeolekuteooria näitel	
Töö pealkiri võõrkeeles: Analysis of the relations between the People's Republic of China and Taiwan, and the role of the USA as a strategic balancer through the lens of neorealism security theory	
<p>Lühikokkuvõte: Magistritöö keskendub Hiina Rahvabariigi (Hiina RV) ja Taiwani suhete analüüsile neorealismi julgeolekuteooria abil, kus USA-d käsitletakse kui strateegilist tasakaalustajat Hiina RV ja Taiwani suhetes. Töös on püstitatud uurimisprobleem, kuidas kajastuvad neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt Hiina RV-Taiwani suhted Hiina RV ja Taiwani riigipeade 2019–2023 ajavahemikus peetud valitud kõnedes ning USA Kaitseministeeriumi poolt koostatud strateegilistes dokumentides. Töö eesmärk on välja selgitada Hiina RV ja Taiwani suhete avaldamine neorealismi julgeolekuteooria tunnustest lähtuvalt Taiwani ning Hiina RV riigipeade kõnedes ja USA Kaitseministeeriumi strateegilistes raportites. Tegemist on kvalitatiivse empiirilise uuringuga, kus uurimisstrateegiaks on juhtumiuuring ning andmete kogumise meetoditeks on kriitiline diskursuseanalüüs ja dokumendianalüüs. Töö teoreetiliseks lähtepunktiks on realismi koolkonnast tulenev neorealismi julgeolekuteooria, mis on jagatud ründava ja kaitsva realismi julgeolekuteooriateks. Magistritöös analüüsiti viis Hiina RV riigipea, viis Taiwani riigipea kõnet ning viis USA Kaitseministeeriumi poolt koostatud strateegilist dokumenti, mille põhjal tehti järeldused. Töös uuriti, millised neorealismi julgeolekuteooria tunnused ilmnevad Hiina RV-Taiwani suhetes ning leiti, et Hiina RV-le on omane rohkem ründava realismi julgeolekuteooria tunnused ning Taiwanile kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnused. Töö on 100 leheküljel (põhiosa 80 leheküljel) ning sisaldab 3 tabelit. Töö on kirjutatud eesti keeles koos ingliskeelse resümeeaga.</p>	
Lisad: puuduvad	
Võtmesõnad: Hiina Rahvabariik, Taiwan, USA, neorealism	
Võõrkeelsed võtmesõnad: People's Republic of China, Taiwan, USA, neorealism	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
Töö autor: Robert Nagovitsõn	
Olen koostanud magistritöö iseseisvalt. Kõik magistritöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma magistritöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.	
Allkiri: <i>/allkirjastatud digitaalselt/</i>	
Vastab magistritöö nõuetele	
Juhendaja: Märt Läänemets	Allkiri: <i>/allkirjastatud digitaalselt/</i>
Vastab magistritöö nõuetele	
Kaasjuhendaja: Jaanika Puusalu	Allkiri: <i>/allkirjastatud digitaalselt/</i>
Kaitsmisele lubatud	
Sisejulgeoleku instituudi juhataja: Erkki Koort	Allkiri: <i>/allkirjastatud digitaalselt/</i>

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. HIINA RV-TAIWANI VASTASSEIS NING SELLE KUJUNEMISLUGU	12
1.1. Hiina Rahvavabariigi, Taiwani ja USA trilateraalsed suhet iseloomustav neorealismi julgeolekuteooria.....	12
1.2. Taiwani kui <i>de facto</i> sõltumatu riigi kujunemislugu ja geopoliitiline positsioon.....	18
1.2.1. Taiwani kui <i>de facto</i> sõltumatu riigi kujunemislugu	18
1.2.2. Taiwani kui <i>de facto</i> sõltumatu riigi geopoliitiline positsioon	24
1.3. Hiina RV ambitsioon Taiwani suhtes	29
1.4. USA Taiwani suunaline julgeolekupoliitika.....	32
2. NEOREALISMI JULGEOLEKUTEORIAS TÄHTSALT HIINA RV-TAIWANI SUHETE NING USA KUI STRATEEGILISE TASAKAALUSTAJA ROLLI ANALÜÜS.	36
2.1. Uurimismetoodika.....	36
2.2. Neorealismi julgeolekuteoorias tähtsult kajastuvad Hiina RV-Taiwani suhted Hiina RV riigipea valitud kõnedes ajavahemikus 2019–2023.....	39
2.3. Neorealismi julgeolekuteoorias tähtsult kajastuvad Hiina RV-Taiwani suhted Taiwani riigipea valitud kõnedes ajavahemikus 2019–2023	51
2.4. Neorealismi julgeolekuteoorias tähtsult kajastuvad Hiina RV-Taiwani suhted USA Kaitseministeeriumi poolt koostatud strateegilistes dokumentides ajavahemikus 2019–2023	66
JÄRELDUSED	77
KOKKUVÕTE	81
SUMMARY	83
TABELITE LOETELU	85
ALLIKATE LOETELU.....	87

SISSEJUHATUS

Hiina Rahvavabariigi (edaspidi Hiina RV) ja Hiina Vabariigi (edaspidi Taiwan) vastasseisust tulenevaid globaalseid julgeolekuohte võib pidada 21. sajandi geopoliitika üheks võtmeküsimuseks Aasia ja Vaikse ookeani regioonis. Konflikt kahe eelmainitud riigi vahel kujutab endas mitte ainult kahe riigi vastasseisu konkreetsetes regioonides, vaid ka väärtuspõhist vastasseisu demokraatliku ja autoritaarse poliitilise süsteemi vahel. (Bush, 2021, pp. 248–249; Yuan, 2023, p. 80) Hiina RV ja Taiwani vahelised suhted on olnud keerulised ja pingelised alates Hiina RV loomisest 1949. aastal, mida on iseloomustanud mitmed agressiivsed aktsioonid nii sõjalisel kui ka diplomaatilisel tasandil, sh kriisid Taiwani väinas nii 1950-ndatel kui ka 1990-ndatel aastatel ning Hiina RV püüdlused õõnestada Taiwani rahvusvahelist positsiooni (Schreer, 2017, p. 52; Copper, 2020, pp. 312–313). Pinged ei ole kadunud ka tänasel päeval, mida iseloomustab näiteks 2005. aastal Hiina RV-s vastuvõetud nn lahkulöömisvastane seadus (i.k *Anti-secession law*), mis sõnastas Hiina RV õigust kasutada sõjalist jõudu Taiwani iseseisvuse väljakuulutamise puhul, kui seda pole võimalik takistada rahumeelsel teel (*Anti-Secession Law*, 2005). Samuti on Hiina RV tänase päevani jätkanud Taiwani väinas provokatiivseid sõjalisi õppusi ning rikkunud korduvalt Taiwani õhupiiri (Yang, 2021, p. 138).

Taiwan esindab demokraatlikke väärtusprintsipi, millele vastandub autokraatliku riigikorraga Hiina RV. Viimane on ametlikult kinnitanud, et ta peab Taiwani enda võõrandamatuks osaks ning on seadnud endale eesmärgi ühendada Taiwan Hiina RV-ga. (Bush, 2021, p. 122) Tegemist ei ole üksnes väärtuspõhise, vaid ka strateegiliselt olulise eesmärgiga, kuivõrd Taiwan on maailma juhtivaid kiipide tootjaid (Copper, 2020, p. 211). Väärtuspõhisust rõhutan oma magistritöös Hiina RV ja Taiwani valitsemisrežiimide vastandlikkusega, kuivõrd need peegeldavad väärtusi, mille eest kumbki riik seisab. Strateegiliselt seisneb Hiina RV eesmärgis lõpetada Taiwani kui *de facto* iseseisva riigi olemasolu ning annekteerida see lõplikult Hiina RV koosseisu. Nii väärtuspõhisus kui ka strateegilisus on minu magistritöös Hiina RV ja Taiwani suhete analüüsis võrdselt olulised.

Taiwani rahvusvaheline positsioon on olnud nõrk alates 1970-ndatest aastatest, mil Hiina Vabariik kaotas oma riigi koha ja staatuse Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis (edaspidi ÜRO) ning ühtlasi lõppes sellega ka Taiwani tunnustamine paljude teiste riikide, sh Taiwani tähtsaima liitlase, Ameerika Ühendriikide (edaspidi USA) poolt (Huang, 2020, p. 258). USA

poolse Taiwani tunnustamise katkemisega järgnes ka Taiwani-USA kaitseleppe ülesütlemine ning USA vägede lahkumine Taiwanilt (Office of the Historian, 1978, p. 651).

USA on alates 1949. aastast olnud Taiwani jaoks olulisim julgeoleku garant, kes on suutnud korduvalt heidutada Hiina RV-d Taiwani ründamast (Bush, 2016, pp. 1–2). Kuigi alates 1970-ndatest aastatest olid USA ja Taiwani vahelised diplomaatilised suhted ametlikult lõppenud, jätkas USA siiski mitteametlikult Taiwani toetamist, mh võttes 1979. aastal vastu nn Taiwani suhete akti (i.k *Taiwan Relations Act*), millega deklareeriti Hiina RV ja Taiwani vaheliste rahumeelsete suhete jätkamise olulisust ning õigust tarnida Taiwanile ka edaspidi kaitseotstarbelist relvastust (Bultrini, 2022, pp. 393–394). Alates 1980-ndate aastate lõpust, mil Taiwanil algas demokratiseerumisprotsess, on USA ja Taiwani suhet muutnud eriliseks ka pingutused ühiste väärtuste nimel, milleks on avatud ühiskonna mudel, inimõiguste tagatus, sõltumatu kohtusüsteem ning vabaturumajandus. USA kui maailma juhtriik demokraatia edendamisel ei soovi Taiwani langemist Hiina RV mõjusfääri, mille ühiskonna mudel vastandub paljudes aspektides demokraatlikule riigikorrale. (Hsieh, 2020, p. 191)

Hiina RV-Taiwani suhete taustal mängivad olulist rolli ka Hiina RV-USA suhted, mis on viimase 10 aasta jooksul aina pingestunud. Hiina RV majanduslik ja sõjaline võimekus on 21. sajandil kasvanud tasemele, mis on võimeline ohustama USA globaalse hegemooni positsiooni. (Congressional Research Service, 2023, p. 4) Just Hiina RV ja Taiwani vahelise sõja puhkemisel on oht eelmainitud konflikti eskalatsiooniks ka USA ja Hiina RV vahel, mis oma olemuselt võib võtta ka järgmise maailmasõja mõõdu (Wuthnow & Fravel, 2023, p. 24). USA on Taiwani julgeoleku tagamisel lähtunud alati nn strateegilise ambivalenttsuse (i.k *strategic ambiguity*) põhimõttest, mis tähendab seda, et USA ei anna Taiwanile konkreetset julgeolekugarantiid, vaid hindab igat olukorda eraldiseisvalt ning reageerib vastavalt vajadusele (Huang, 2020, p. 257). Küll aga on USA president Joe Biden kaldunud eelmainitud mitmetähenduslikkusest korduvalt kõrvale lubadusega, et USA asub Taiwani kaitseks välja, kui viimane peaks sattuma sõjalise rünnaku ohvriks (Rising international support for Taiwan, 2021).

Hiina RV, Taiwani ja USA trilateraalsel suhet iseloomustab ka ulatuslik majanduslik integratsioon (Hsieh & Lin, 2022, pp. 2–3; Trade negotiations between Taiwan and the United States, 2022). Alates 1978. aastal läbiviidud majandusreformidest on Hiina RV osaliselt rakendanud turumajanduse mudelit, mis end maailmamajandusega läbi põimudes aitas

kasvatada Hiina RV jõukust (Dorn, 2023). Tänapäeval on Hiina RV nii USA kui ka Taiwani jaoks olulisim kaubanduspartner. Hiina RV ja USA vaheline kaubanduse maht oli 2022. aastal ca 760 miljardit eurot, moodustades seega 32,4% kahepoolsest kaubavahetusest (Office of Technology Evaluation, 2022) ning Hiina RV ja Taiwani kaubanduse maht ca 270 miljardit eurot, moodustades seega 22,6% kahepoolsest kaubavahetusest (Government Portal of the Republic of China, 2023). Taiwan on muuhulgas maailma ühtede arenenumate mikrokiipide tootja, kus valmivad väiksemad kui 10 nanomeetrised loogikakiibid, mis on olulised koostisosad kaasaegse tehnoloogia, sh tehisaru arendamiseks. Nende tootmise kontrollimine annab riikidele mõjuvõimu ja olulise eelise oma positsiooni kehtestamisel rahvusvahelisel tasandil. Käesoleval ajal pole teistel riikidel paraku samaväärseid tootmisvõimalusi. (Miller, 2022) Taiwani annekteerimisel Hiina RV poolt võib seega tekkida ohtlik fenomen, mil autokraatlik ennast demokraatlikule maailmale vastandav riik saab kontrolli tänapäeva digimaailma oluliste komponentide tootmise üle (Rubin, 2022).

Minu magistritöö kuulub rahvusvaheliste suhete valdkonna, milles **teoreetilise lähtepunktina** kasutan neorealismi julgeolekuteooriat, mis olemuselt jaguneb ründava realismi (i.k. *offensive realism*) ja kaitsva realismi (i.k. *defensive realism*) julgeolekuteooriate allharudeks. Neorealismi teooria alusepanijaks võib pidada Kenneth Waltzi, kes tõi oma teoses „Theory of International Politics“ (1979, p. 77) välja, et rahvusvaheline kord on anarhiline selles valitsevate struktuuride tõttu. Ründava realismi julgeolekuteooria keskne idee seisneb selles, et tulenevalt rahvusvahelise süsteemi anarhisest olemusest peavad riigid turvalisuse nimel saavutama võimalikult suure võimsuse, sest teiste kavatsustes ei saa kunagi kindel olla (Williams, 2008, p. 22). Kaitsva realismi julgeolekuteooria idee kohaselt sunnib aga anarhiline kord riike pigem panustama oma julgeolekusse niivõrd, et see aitaks säilitada rahvusvahelistes suhetes oma olemasolevat positsiooni (Williams, 2008, p. 20). Nagu eelpool mainitud, on Hiina RV ja Taiwani suhted olnud alati pingelised, mille kohaselt on Hiina RV alati pretendeerinud Taiwani allutamisele ning Taiwan on suuresti tuginedes USA toetusele suutnud säilitada oma positsiooni rahvusvahelistes suhetes. Seega sobib neorealismi julgeolekuteooria käesolevasse käsitlusse, sest see aitab mõista nii Hiina RV kui ka Taiwani julgeoleku tagamise kavatsusi anarhilises keskkonnas.

Magistritöö **aktuaalsus** tuleneb 21. sajandi viimase kümnendi pingelistest arengutest maailmas, mis on päädinud Venemaa sõjalise rünnakuga Ukraina vastu. Pingelised arengud seonduvad eelkõige globaalsete suurjõudude omavahelise võistlemisega maailma hegemooni

staatuse pärast (Teixeira, 2021). Hiina RV on oma eksistentsi algusest saadik kasutanud Taiwani ülevõtmise osas äärmiselt tõsist ning sõjakat retoorikat (Bush, 2021, p. 122). Kuivõrd Venemaa ja Hiina RV vahel kehtib strateegiline partnerlussuhe, on üsna tõenäoline, et Hiina RV jälgib ja analüüsib Venemaa sõjalise agressiooni arenguid Ukrainas hindamaks omaenda perspektiive Taiwani annekteerimiseks. Hiina RV on ühtlasi ka üks ÜRO Julgeolekunõukogu alalistest liikmetest, mis teeb võimatuks või igal juhul raskendab oluliselt mingisuguse rahuvalve resolutsiooni heakskiidu Taiwani suhtes. (Machaffie, 2022, p. 439; Läänemets, 2023, lk 180) Samuti tuleb arvesse võtta, et erinevalt Venemaast on Hiina RV majanduslik suurvõim, mis on oma mõjuvõimu maailmas asunud jõuliselt laiendama investeerides näiteks teiste riikide taristutesse suuri summasid (Demiryol, 2022, p. 411).

Venemaa ja Ukraina vahelise sõja puhkemisega on Euroopas regionaalne julgeolekuolukord halvenenud, mille taustal on ka Hiina RV juhtide sõjakas retoorika Taiwani suunal omandanud uue, globaalsema tähenduse (Wu, 2023). Hiina RV on viimase kümnendi jooksul oma mõjuvõimu nii Aasia ja Vaikse ookeani regioonis kui ka ülemaailmselt oluliselt suurendanud, seda ka sõjaliselt (United States Department of Defense, 2023, p. 34). Lisaks sõjalistele aspektidele on Hiina RV algatanud majanduslikke projekte nagu "Vöö ja tee" initsiatiiv, mis rajab uusi kaubanduslikke ja infrastruktuurseid sidemeid ning osalenud aktiivsemalt rahvusvahelistes organisatsioonides, et kujundada globaalseid poliitilisi ja majanduslikke standardeid oma huvidele soodsamalt (Vadlamannati, *et al.*, 2023). Hiina RV-st tulenevaid ohte on seega aktuaalne analüüsida ka Eesti kontekstis, sest need annavad mõju ka Eesti julgeolekule (Koort & Piip, 2021, lk 7; Välisluureamet, 2024, lk 71).

Magistritöö **uudsus** tuleneb antud teema aktuaalsusest ja vajalikkusest. Hiina RV taolises autoritaarses riigis on riigipeal väga palju otsustusõigust (Hiina RV näitena), mistõttu on julgeolekukaalutlustel oluline analüüsida nende retoorikat, mis peegeldab valitseva režiimi (antud juhul Hiina Kommunistliku Partei, edaspidi HKP) taotlusi ja eesmäärke. Samuti on paslik välja tuua paralleel Vladimir Putiniga kui Venemaa autoritaarse riigipeaga, kelle vaenulik retoorika Ukraina suunal kõlas juba ammu enne Venemaa täiemahulise sissetungi algust Ukrainasse 24.02.2022 (Apt, 2024). Kuna Hiina RV puhul on samuti tegemist autoritaarse riigiga, kus Xi Jinpingi mõjujõud on viimaste aastate jooksul oluliselt tugevnenud (Zhao, 2023), tasub ka tema sõnavõtte Taiwani teemal võtta tõsiselt. Just autoritaarsete riigipeade sõnavõtted peegeldavad sügavamaid strateegilisi eesmäärke ja hoiakuid, mis võivad viidata võimalikele julgeolekupoliitilistele otsustele ja tegevustele (He & Feng, 2013). See analüüs on

eriti oluline Eesti kontekstis, kus varasemad kogemused näitavad, et autoritaarsete riikide juhtide vaenulik retoorika võib eelneka reaalsele sõjalistele tegevustele, nagu näiteks Venemaa agressioon Ukraina vastu (Välisluureamet, 2023, lk 11–12).

Lisaks on käesoleva magistr töö kirjutamise ajal puhkenud relvakonflikt ka Lähis-Idas, kuhu USA kui Eesti olulisim julgeolekugarant on oma ressursse panustanud (Congressional Research Service, 2024a, p. 7). Eesti, olles väikeriik piirkonnas, kus geostrateegilised huvid põrkuvad, võib sattuda haavatavasse olukorda, kui tema peamine julgeolekugarant, USA, peab suunama suurema osa oma ressursidest mõnele teisele konfliktikoldele, nagu võimalik sõjaline konflikt Hiina RV ja Taiwani vahel. Selline olukord nõuab Eestilt ennetavat mõtlemist ja kõrgendatud tähelepanu pööramist autoritaarsete riigijuhtide kõnede, et olla valmis potentsiaalseks julgeolekuolukorra halvenemiseks. Autoritaarsete riikide juhtide kõnede süvitsi analüüsimine võimaldab paremini mõista nende strateegilisi kavatsusi ja potentsiaalseid ohte, mis võivad kerkida Eesti ja tema liitlaste jaoks. Kõnede analüüs aitab Eestil ja tema liitlastel paremini ette valmistuda ja kujundada tõhusamaid kaitsestrateegiaid, arvestades mitte ainult olemasolevat julgeolekukeskkonda, vaid ka võimalikke tulevikustsenaariume. (He & Feng, 2013; Lawrence, 2023)

Minu magistr töö näol on tegemist **kvalitatiivse empiirilise uuringuga**, kus kasutan uurimisstrateegiana **juhtumiuuringut** ning seejuures on uuritavaks juhtumiks Hiina RV ja Taiwani suhted. Andmete kogumise meetodina kasutan nii **diskursuseanalüüsi** kui ka **dokumendianalüüsi** meetodit. Diskursuseanalüüsi mudeli puhul on kasutatud kriitilist diskursuseanalüüsi (Lahterand, 2008, lk 325; Flick, 2009, p. 340). Kriitiline diskursuseanalüüs aitab mõista, kuidas keel mängib rolli suurte ühiskondlike muutuste juhtimises ja kujundamises. See uurib, kuidas keelekasutus ja ühiskondlikud aspektid on omavahel seotud ja kuidas need seosed aja jooksul muutuvad. (Wodak & Meyer, 2001, p. 123) Kuigi diskursusel võib olla mitu tähendust, kasutan töös diskursuse mõistena Norman Fairclough (1995, pp. 2, 7) poolset määratlust, mille kohaselt vaadeldakse diskursust kui suulist või kirjalikku keelt mõjutatuna laiematest ühiskondlikest ja sotsiaalsetest protsessidest. Dokumendid on kindla formaadiga teosed, milleks võivad olla näiteks iga-aastased raportid. Kvalitatiivses uuringus on dokumendianalüüsi meetodit sobiv kasutada ka lisavahendina teiste uurimisstrateegiate kõrvalt. (Flick, 2009, p. 255)

Kriitilise diskursuseanalüüsi meetodil analüüsin Taiwani presidendi Tsai Ing-weni ja Hiina RV presidendi Xi Jinpingi valitud kõnesid ajavahemikus 2019–2023. Valisin sellise perioodi tulenevalt maailmas toimunud kriitilistele julgeolekut mõjutavatele sündmustele, millest Eestit puudutas kõige enam Venemaa algatatud täiemahuline sõda Ukraina vastu.

Taiwani puhul valisin selleks Hiina Vabariigi 10. oktoobri aastapäeva kõned (Office of the President Republic of China (Taiwan), 2019, 2020, 2021, 2022, 2023), mil Taiwani president Tsai Ing-wen kõneles tähtsamatel riigi sise- ja välispoliitilistel teemadel. Võtsin vastavad kõned valimisse, sest neid peetakse iga-aastaselt ning kajastatakse ka suhteid Hiina RV-ga, mis tagab loogilise ülesehituse analüüsimeks, kuidas Hiina RV-Taiwani suhted on nimetatud ajaperioodil kulgenud. Kasutan eelmainitud kõnede transkribeeritud versioonide ingliskeelset tõlget.

Kuivõrd Hiina RV presidendi Xi Jinpingi kõnede osas, kus ta käsitleks ka Hiina RV-Taiwani suhteid, ei esine Taiwani sarnase näite loogika ja stabiilsusega, olen võtnud mugavusvalimi alusel avalikest andmebaasidest kättesaadavad ingliskeelse tõlkega transkribeeritud kõned. Olen valinud kokku 5 kõnet: Hiina RV 70. aastapäeva kõne (i.k *Speech By Xi Jinping At The Reception In Celebration Of The 70th Anniversary Of The Founding Of The People's Republic Of China*) (USC US-China Institute, 2019); HKP 100. aastapäeva kõne (i.k *Xi Jinping's speech on the CCP's 100th anniversary*) (Nikkei Asia, 2021); Xi Jinpingi aruandekõne HKP 20. kongressil (i.k *Report to the 20th National Congress of the Communist Party of China*) (The State Council The People's Republic of China, 2022); Xi Jinpingi kõne Hiina RV rahvakongressil (i.k *Xi Jinping's speech at first session of 14th NPC*) (The State Council Information Office The People's Republic of China, 2023); Xi Jinpingi uusaastatervituskõne 2024 (i.k *President Xi Jinping's 2024 New Year message*) (Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 2023).

Loetletud kõnede valikukriteeriumiks osutus seal puudutatud suhete kajastus Taiwaniga, mis ei leidu igas avalikult kättesaadavas ingliskeelse tõlkega transkribeeritud Xi Jinpingi kõnes. Mainisin juba varasemalt, et Hiina RV riigipea on kasutanud väga teravat retoorikat Taiwani suunal ning omab väga suurt otsustusõigust, mistõttu on oluline tema sõnu tõsiselt võtta ning teha vajalikke ettevalmistusi. Seega on minu magistritöös vajalik analüüsida, millised diskursused kõlavad Xi Jinpingi poolt Taiwani suunal.

Dokumendianalüüsi meetodil analüüsin USA Kaitseministeeriumi poolt koostatud strateegilisi raporteid „Hiina Rahvavabariiki hõlmavad sõjalised ja julgeolekualased arengud“ (i.k *Military and Security Developments Involving the People's Republic of China*), mida väljastatakse iga-aastaselt. Valimisse olen võtnud 5 raportit (United States Department of Defense 2019, 2020, 2021, 2022, 2023), mis kajastavad Hiina RV sõjalisi ja poliitilisi arenguid ning samuti ka suhteid Taiwaniga. Nimetatud raportite valikukriteeriumiks osutus nende kättesaadavus ning ilmumise perioodilisus.

Diskursuseanalüüsi meetodikat on kasutatud ka varasemalt Hiina RV-Taiwani suhete analüüsimisel, näiteks on uuritud nii Taiwani erinevate riigipeade sõnavõttude diskursusi (Sullivan & Sapir, 2012, 2013; Yang, 2013, 2018; Lams & Lu, 2018; Cheng, 2020; Xie, 2023), multimodaalse diskursuseanalüüsi meetodil poliitilisi narratiive Hiina RV-Taiwani suhete teemal (Koster, 2023), Hiina RV ühiskonnas levivaid diskursusi (Wei, 2019) kui ka Taiwani *de facto* iseseisvuse säilitamise diskursusi (Boyle, 2019). Ka Eestis on kirjutatud mitmeid bakalaureuse- ja magistritöid Hiina RV ja/või Taiwani teemal (Prants, 2014; Kinks, 2016; Naur, 2016; Umarov, 2016; Ott, 2017; Villa, 2022; Õunapuu, 2022). Küll aga pole üheski eelmainitud töödes analüüsitud Hiina RV ja Taiwani riigipeade kõnesid neorealismi julgeolekuteooria alusel, mis loob olulise konteksti mõistmaks Hiina RV ja Taiwani suhete dünaamikat ning kuhu vastavad suhted areneda võivad.

Eeltoodust tulenevalt olen püstitanud **uurimisprobleemi**, milleks on:

Kuidas kajastuvad neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt Hiina RV-Taiwani suhted Hiina RV ja Taiwani riigipeade 2019–2023 ajavahemikus peetud valitud kõnedes ning USA Kaitseministeeriumi poolt koostatud strateegilistes dokumentides?

Minu magistritöö uurimisprobleemi kontekstis on oluline märkida, et teemapüstituse relevantsus tuleneb Hiina RV territoriaalsest pretensioonist Taiwani vastu, kus omavahelises mõjusfääri võimuvõitluses figureerivad Hiina RV ja USA kui 21. sajandi kaks globaalset suurjõudu.

Uurimisprobleemi lahendamiseks olen püstitanud neli **uurimisküsimust**:

1) Millised on Hiina RV-Taiwani vastasseisu ning sellest tulenevate julgeolekuohtude ajaloolised, poliitilised ja majanduslikud põhjused ning nende tõlgendus neorealismi julgeolekuteooria tunnuste vaates?

- 2) Kuidas kajastuvad neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt Hiina RV-Taiwani suhted Hiina RV riigipea valitud kõnedes ajavahemikus 2019–2023?
- 3) Kuidas kajastuvad neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt Hiina RV-Taiwani suhted Taiwani riigipea valitud kõnedes ajavahemikus 2019–2023?
- 4) Kuidas kajastuvad neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt Hiina RV-Taiwani suhted USA Kaitseministeeriumi poolt koostatud strateegilistes dokumentides ajavahemikus 2019–2023?

Magistritöö **eesmärk** on välja selgitada Hiina RV ja Taiwani suhete avaldumine neorealismi julgeolekuteooria tunnustest lähtuvalt Taiwani ning Hiina RV riigipeade kõnedes ja USA Kaitseministeeriumi strateegilistes raportites.

Tulenevalt magistritöö eesmärgist ja uurimisküsimustest püstitasin viis **uurimisülesannet**:

- 1) Analüüsida Hiina RV-Taiwani vastasseisu kujunemise ajaloolisi, poliitilisi ja majanduslikke tagamaid neorealismi julgeolekuteooria tunnuste vaates.
- 2) Analüüsida neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt Hiina RV-Taiwani suhteid Hiina RV riigipea valitud kõnedes ajavahemikus 2019–2023.
- 3) Analüüsida neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt Hiina RV-Taiwani suhteid Taiwani riigipea valitud kõnedes ajavahemikus 2019–2023.
- 4) Analüüsida neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt Hiina RV-Taiwani suhteid USA Kaitseministeeriumi poolt koostatud strateegilistes dokumentides ajavahemikus 2019–2023.
- 5) Analüüsida ja sünteesida Hiina RV-Taiwani suhteid kajastavatest kõnedest ja dokumentidest tulenevalt, millised neorealismi julgeolekuteooria tunnused neis väljenduvad.

Magistritöö koosneb **kahest** peatükist: Hiina RV-Taiwani vastasseis ja selle kujunemislugu (**1. peatükk**) ning neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt Hiina RV-Taiwani suhete analüüs Hiina RV ja Taiwani riigipeade kõnede ning USA Kaitseministeeriumi poolt koostatud strateegiliste dokumentide näitel (**2. peatükk**). **1. peatükis** kirjeldan teaduskirjandusele tuginedes neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt Hiina RV, Taiwani ja USA trilateraalsel suhet, Taiwani kui *de facto* sõltumatu riigi kujunemislugu ja geopoliitilist positsiooni, Hiina RV ambitsioone Taiwani suhtes ning USA Taiwani suunalist julgeolekupoliitikat. **2. peatükis** viin läbi kvalitatiivse empiirilise uuringu diskursuseanalüüsi ja dokumendianalüüsi meetoditel, mille uurimisobjektideks on Hiina RV ja Taiwani riigipeade valitud kõned ning USA Kaitseministeeriumi poolt koostatud strateegilised dokumendid ajavahemikus 2019–2023. Vastavate kõnede ja raportide analüüsi kaudu toon välja, millised neorealismi

Julgeolekuteooria tunnused neis kajastuvad. Magistritöö lõpeb järelduste tegemisega teooria ja läbiviidud uuringu alusel.

1. HIINA RV-TAIWANI VASTASSEIS NING SELLE KUJUNEMISLUGU

Käesolev peatükk on jagatud neljaks alapeatükiks, millest esimeses kirjeldan Hiina RV, Taiwani ja USA trilateraalses suhet neorealismi julgeolekuteooria näitel, teises kirjeldan Taiwani kui *de facto* sõltumatu riigi kujunemislugu ja geopoliitilist positsiooni, kolmandas kirjeldan Hiina RV ambitsioone Taiwani suhtes ning neljandas kirjeldan USA Taiwani suunalist julgeolekupoliitikat. Ühtlasi vastan käesolevas peatükis uurimisküsimusele „Millised on Hiina RV-Taiwani vastasseisu ning sellest tulenevate julgeolekuohtude ajaloolised, poliitilised ja majanduslikud põhjused ning nende tõlgendus neorealismi julgeolekuteooria tunnuste vaates?“

1.1. Hiina Rahvabariigi, Taiwani ja USA trilateraalses suhet iseloomustav neorealismi julgeolekuteooria

Käesolevas alapeatükis kirjeldan oma magistritöö teoreetilise lähtepunktina käsitletavat neorealismi julgeolekuteooriat ja selle sobivust Hiina RV, Taiwani ja USA kolmiksuhte kontekstis. Muuhulgas toon välja neorealismi koolkonna täpsemaid tunnuseid ja selle arenguteid.

Realism on üks kesksemaid rahvusvaheliste suhete teooriaid, mis keskendub eelkõige riikidevaheliste suhete, võimu ja julgeoleku küsimustele. Realismi teooria aluseks on eeldus, et rahvusvaheline süsteem on anarhiline, st puudub kõrgem võimuinstants, mis suudaks riikide tegevust piirata. Realistid näevad riike peamise toimijatena rahvusvahelisel areenil ja on seisukohal, et need tegutsevad peamiselt oma huvides, püüeldes võimu suurendamist ellujäämise nimel. (Collins, 2022, pp. 14–15) Kenneth Waltz (1979) arendas aga oma teoses „Theory of International Politics“ realismi teooriat edasi, keskendudes eelkõige rahvusvahelise süsteemi struktuursetele aspektidele.

Uueks teooriaks kujunes struktuuriline ehk neorealismi julgeolekuteooria, mis erinevalt klassikalisest realismist rõhutab rahvusvahelise süsteemi struktuuri mõju riikide käitumisele.

See tähendab, et rahvusvaheliste suhete dünaamikat ei määra mitte riigijuhtide inimloomus või riigisisene poliitika, vaid pigem riikidevaheliste suhete struktuur. (Williams, 2008, pp. 18–19) Lisaks on neorealismi julgeolekuteooria kohaselt kesksel kohal jõudude tasakaalustamise idee, mille järgi riigid püüavad tasakaalustada teiste riikide võimu, et säilitada oma julgeolek. Samas on riigid kõhklevad moodustamaks omavahelisi sõjalisi liite, sest nad ei saa olla kunagi veendunud, kuidas see lõppkokkuvõtteks mõjutaks nende endi julgeolekut. (Waltz, 1979, p. 105) Võrreldes klassikalise realismiga, mis kaldub keskenduma rohkem suurriikidele, vaatleb neorealism kõiki riike kui võrdseid süsteemi osasid, mis kõik tegutsevad oma ellujäämise nimel (Collins, 2022, pp. 18–19). Neorealismi julgeolekuteooria eesmärk on selgitada sündmusi rahvusvahelistes suhetes, nagu sõja puhkemise tõenäosust, riikidevahelise koostoime võimalusi ning liitude moodustamise üldisi mustreid (Taliaferro, 2000, p. 132). Oma olemuselt jaguneb neorealism ründavaks ja kaitsvaks realismi julgeolekuteooriateks, mis omavad nii sarnasusi kui ka erinevusi. Järgnevalt kirjeldan ründava realismi julgeolekuteooria tunnuseid.

Ründava realismi julgeolekuteooria aluseks on arusaam, et riikide esmane eesmärk rahvusvahelisel areenil on ellujäämine. John J. Mearsheimer, ründava realismi julgeolekuteooria alusepanija, on seisukohal, et riigid peavad eeldama halvimat üksteise kavatsuste osas, mis sunnib neid pidevalt oma võimekust maksimeerima. (Mearsheimer, 2001, pp. 32–33, 36) Mearsheimer on oma suurteoses „The Tragedy of Great Power Politics“ esitanud ründava realismi iseloomustamiseks järgmised asjaolud (Mearsheimer, 2001, pp. 30–31):

- Rahvusvaheliste suhete süsteemis valitseb anarhia, st puudub kõrgeim valitsus, kes suudab lahendada riikidevahelisi vaidlusi ning tagada kõigile turvatunde ja julgeolekut;
- Riigid võivad oma ründevoime tõttu üksteist ohustada, st riikide omandis olevat militaarvõimekust hinnatakse alati potentsiaalse riskina;
- Teineteise tegelikes kavatsustes ei saa riigid lõplikult veendunud olla, st riigid võivad igal ajahetkel muutuda üksteisele potentsiaalseks vaenlaseks ning kujutada ohtu;
- Riikide jaoks on tähtsaimaks eesmärgiks ellujäämine, st riikide prioriteeti säilitada suveräänsust, sest selle olemasoluta ei saa riik eksisteerida ega planeerida muid tegevusi;
- Olemuselt tegutsevad riigid ratsionaalselt, st riikide arusaama oma võimalustest ning ressurssidest, mida riigid proovivad kasutada oma võimekuste piires.

Mearsheimer (2001, p. 36; Toft, 2005, pp. 383–385) argumenteerib, et võim on peamine vahend riigi ellujäämise tagamiseks, isegi kui see tähendab sõja alustamist või majandusliku kahju riski võtmist. Seda teooriat arvesse võttes, on Mearsheimer (2001, p. 4; Toft, 2005, p. 399) ennustanud Hiina RV tõusu kui ohtu USA hegemooniale, mis viib võimumonopoli muutumiseni Aasias ja USA mõju vähenemiseni.

Vaatamata sellele, et võimu suurenemine võib tunduda ellujäämise ja julgeoleku tagamise mehhanismina, on sellel rahvusvaheliste suhete anarhilise olemuse tõttu potentsiaal lõppeda ka globaalse konfliktiga (Berg, *et al.*, 2018, lk 256). Konflikti oht on kõrge ka tulenevalt julgeolekudilemmast, mille kohaselt suurendab üks riik oma julgeolekut teise arvelt, ehk ühe riigi võitu võib pidada teise riigi kaotuseks (Mearsheimer, 2001, p. 36).

Sellest vaatenurgast lähtudes peegeldab ründav realism keerulist tasakaalu, mida riigid peavad hoidma oma julgeolekustrateegiates. Nagu Toft (2005, pp. 383–385) märgib, on riigid ratsionaalsed käitujad, mis tähendab, et nad peavad tegema strateegiliselt kaalutletud otsuseid. Sõjalise jõu kasutamine või võimuvõitlus võib olla vahendiks oma julgeoleku tagamisel, kuid samal ajal peavad riigid olema teadlikud võimalikest tagajärgedest ja konfliktide eskaleerumisest rahvusvahelises keskkonnas (Mearsheimer, 2001, p. 38).

Mearsheimeri hoiatused, mida Toft (2005, p. 399) kirjeldab Hiina RV kasvava võimu ja selle potentsiaalse ohu kohta USA hegemooniale, on ründava realismi teooria seisukohast märkimisväärsed. Mearsheimeri analüüs, mida kirjeldab ka Myšička (2021, pp. 70–71), toob esile, kuidas Hiina RV tugevnemine Aasias võib viia võimumonopoli muutumiseni ning USA mõju kahanemiseni piirkonnas. Ründava realismi julgeolekuteooria kohaselt püüab iga regionaalne hegemoon, nagu USA, piirata teiste riikide, eriti potentsiaalsete konkurentide nagu Hiina RV, võimu kasvu, sest turvalisust tagab kõige paremini hegemooni staatuse saavutamine (Mearsheimer, 2001, p. 41).

Lisaks käsitleb Myšička (2021, p. 73) ka Xi Jinpingi valitsusaja mõju Hiina RV välispoliitikale, märkides, kuidas HKP on hakanud rõhutama Hiina RV vägevust ja oma mõjuvõimu ning eneseuhkuse taastamist. See on oluline ründava realismi julgeolekuteooria aspekt, kuna see illustreerib, kuidas Hiina RV kasutab oma tugevnevat positsiooni rahvusvahelises süsteemis, et edendada oma huve ja väljakutseid olemasolevale võimustruktuurile (Lobell, 2017).

Ründava realismi julgeolekuteooria, kuigi see pakub olulisi raamistikke riikide käitumise mõistmiseks rahvusvahelistes suhetes, sisaldab ka teatud piiranguid, eriti seoses riikidevahelise võimutasakaalu ja sõjalise agressiooni vaheliste seostega, sh Hiina RV ja Taiwani vaheliste suhete hindamisel. Nagu Frank Kuhn (2021, p. 1) märgib, ei pruugi riikide tugevnemine alati kaasa tuua agressiivse strateegia rakendamist. See on eriti märgatav Hiina RV ja Taiwani suhetes, kus vaatamata pingelistele poliitilistele suhetele on mõlemad riigid säilitanud ulatuslikud majanduslikud sidemed (Liu, 2023, p. 142). Selline koostöö viitab sellele, et majanduslikud kaalutlused ja vastastikune kasu võivad mõjutada riikide strateegilisi otsuseid, isegi kui need on ründava realismi julgeolekuteooria valguses potentsiaalsed vastased. Samuti leiab Li (2016, p. 266), et Hiina RV ja Taiwani suhetes võib ründava realismi julgeolekuteooria olla sobimatu, kui pidada Taiwani allutamise eesmärki pigem Hiina RV eneseuhkuse kui julgeoleku küsimuseks, teisalt on aga Hiina RV-le vastumeelne Taiwani ja USA vaheline koostöö, milles ta näeb enda jaoks julgeolekuohtu.

Kuhni (2021, p. 2) väide, et võimude tasakaal ja sõjaline agressioon ei ole alati tihedalt seotud, esitab väljakutse ründava realismi julgeolekuteooria fundamentaalsele eeldusele, et võimu suurendamine viib paratamatult konfliktideni. On oluline märkida, et võimude tasakaal võib tekkida ka sõja tagajärjel, mitte olla sõja põhjuseks. Lisaks võib juba olemasolev regionaalne hegemoon alustada konflikti, et säilitada oma domineerivat positsiooni. (Toft, 2005, pp. 386–387)

Vastandina ründava realismi julgeolekuteooriale, mis kipub eeldama riikide agressiivseid laienemispüüdlusi, esitab kaitsva realismi julgeolekuteooria nägemuse, kus riigid omavad märkimisväärselt tagasihoidlikumaid sihte. See perspektiiv rõhutab, et riigid püüdleavad peamiselt oma suveräänsuse ja turvalisuse säilitamise poole, mitte aga domineerimise või hegemoonia staatuse saavutamisele rahvusvahelistes suhetes. Selles kontekstis kirjeldan alljärgnevalt, kuidas kaitsva realismi julgeolekuteooria kohaselt on riikide ambitsioonid suunatud ennekõike enda kaitsele ja stabiilsuse tagamisele, pidades silmas rahumeelse koeksisteerimise tähtsust globaalses süsteemis.

Kaitsva realismi julgeolekuteooria kohaselt esineb rahvusvahelistes suhetes suurem mitmekesisus ning riigid peaksid üldiselt järgima mõõdukamat strateegiat oma julgeoleku tagamisel. See eeldab võimsamate riikide tagasihoidlikumat diplomaatia, välis- ja majanduspoliitikat. (Taliaferro, 2000, p. 129) Üheks keskseks printsiibiks neorealismi

Julgeolekuteooria puhul on julgeolekudilemma mõju tunnistamine. Erinevalt ründava realismi julgeolekuteooriast, mis näeb julgeolekudilemmas „ühe riigi võit on teise riigi kaotus“ põhimõtte esinemist, soovivad riigid kaitsva realismi julgeolekuteooria kohaselt pingeid siiski maandada. Selle kohaselt soovivad nad julgeoleku dilemmale vaatamata vältida võidurelvastumist, sest eelolev tegevus on ühtlasi ka kahjulik nende julgeolekule (Jervis, 1978, p. 178; Lobell, 2017).

Kuivõrd riikide primaarne eesmärk on ellujäämine ning oma turvalisuse tagamine, võib vastaste ebaturvalisuse suurendamine olla enese julgeolekule kahjulik. Charles Glaser (1997, pp. 171–201) on seda selgitanud kolme põhjusega:

- 1) Julgeolekut suurendav poliitika võib lõppkokkuvõtteks vähendada riigi enda sõjalisi võimeid, sest riik ületab selleks enda ressurside võimekust;
- 2) Vastane võib tunda vajadust asuda enesekaitse tarbeks oma piire laiendama, mis vähendab riigi heidutusvõimet;
- 3) Sõjaliste võimete suurendamine ning liitude moodustamine võib panna vastast arvama, et riigil on agressiivsed motiivid ning asuma vastukaaluks võidu relvastuma.

Taliaferro (2000, p. 138) leiab, et kaitsva realismi julgeolekuteooria kontekstis on omavaheline koostöö seega soositud, sest teatud riskidest sõltumata on sellel ka positiivseid omadusi, mh tõstes esile, et võidurelvastumise kaotuse puhul oleksid riigi jaoks tagajärjed palju rängemad. Seega riigid on julgeoleku tagamise nimel valmis asuma vastastikkusele koostööle, mis võib toimida näiteks strateegilise dialoogi, relvastuskontrollilepingute sõlmimise ja mitmepoolsete institutsioonide rajamise formaadis (Zhang, 2022, p. 796).

Jalil (2019, pp. 54–55) toob välja, et Hiina RV ja Taiwani suhteid võib käsitleda julgeolekudilemmana, mis tuleneb Taiwani iseseisvuse püüdlustest ning lähenevatest suhetest USA-ga, milles Hiina RV näeb ohuna võimutasakaalu muutumises Aasia ja Vaikse ookeani regioonis. Samas on Hiina RV kasvav mõjuvõim Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas tekitanud muret nii Taiwani kui ka teiste piirkondlike riikide seas, kes püüavad tasakaalustada Hiina RV mõjuvõimu kasvamist, tugevdades omavahelisi suhteid, näiteks läbi julgeolekualase koostöö või majanduslike partnerluste (International Institute for Strategic Studies, 2023).

Hiina RV nõuab Taiwani allutamist oma suveräänsuse alla, nähes seda osana oma riiklikust julgeolekust ja territoriaalsest terviklikkusest (Bush, 2021, p. 122). Taiwani poolt vaadatuna

on aga oluline säilitada praegune *de facto* iseseisvus, et kaitsta oma suveräänsust ja demokraatlikku elukorraldust. Seega on Taiwani strateegia keskmes tihe koostöö liitlastega, sõjalise kaitsevõime tugevdamine ja diplomaatiliste pingutuste jätkamine oma positsiooni kindlustamiseks rahvusvahelisel areenil. (Armitage, *et al.*, 2018, pp. 19–20)

USA, Hiina RV ja Taiwani trilateraalsete suhete mõistmise mitmemõõtmeline lähenemisviis hõlmab poliitika, rahvusliku identiteedi, majanduslike kaalutluste ja julgeolekuprobleemide keerulist koosmõju. Taiwani poliitilise maastiku nüansirikkad perspektiivid rõhutavad väljakutseid ja võimalusi sellel keerulisel geopoliitilisel maastikul navigeerimisel. Vastastikune majanduslik sõltuvus, diplomaatilised raamistikud ja strateegilised kaalutlused on aidanud kaasa õrnale tasakaalule (*status quo*), hoides ära suuri konflikte, kuid samal ajal säilitades teatud pingeid. (Hsieh, 2020, p. 189) Ründava realismi julgeolekuteooria kohaselt võib Hiina RV püüdlusi Taiwani suhtes mõista soovina suurendada oma regionaalset mõjuvõimu ja vastanduda USA-le kui ülemaailmsele suurvõimule (Bell, 2022; Jalil, 2019, pp. 54–55). Kaitsva realismi julgeolekuteooria raames võib aga täheldada, kuidas Taiwan püüab säilitada *status quo*'d, et kaitsta oma turvalisust ja autonoomiat Hiina RV võimaliku agressiooni eest (Azzara & Sholeh, 2022, p. 233).

Rahvusvaheline mõõde hõlmab laiemat geopoliitilist konteksti USA, Hiina RV ja Taiwani vahelistes suhetes, mis peegeldab rahvusvaheliste suhete anarhilist olemust, kus riikide vahelisi suhteid määravad suuresti võim ja julgeolek. Nende suhteid raskendab globaalne võimudünaamika, liidud ja strateegilised huvid. (Kastner, 2018, pp. 167–168) USA positsioon ülemaailmse suurvõimuna ja Taiwani strateegiline tähtsus Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas muudab kolmepoolse dünaamika keerukamaks, kuna USA püüab säilitada võimutasakaalu, et piirata Hiina RV kasvavat mõju (Hsieh, 2020, p. 188). Kaitsva realismi julgeolekuteooria kohaselt aga püüab USA ka kaitsta oma liitlasi, nagu Taiwan, et vältida piirkonna destabiliseerumist ja säilitada rahvusvahelist stabiilsust (Zhang, 2022, p. 808).

Julgeolekumõõde on ülioluline, eriti arvestades Taiwani strateegilist haavatavust ja USA pühendumust Taiwani kaitsele. USA-l on selle piirkonna vastu selge julgeolekuhuvi, mis kujundab tema poliitikat nii Taiwani kui ka Hiina RV suhtes. (Hsieh, 2020, p. 187) Ründava realismi julgeolekuteooria vaatepunktist on Hiina RV tegevus Taiwani suunal osa suuremast strateegiast, mille eesmärk on laiendada oma mõjusfääri ja tõrjuda USA mõju piirkonnas (Jalil, 2019, pp. 54–55). Kaitsva realismi julgeolekuteooria kohaselt näitab aga Taiwani ja USA

vaheline julgeolekualane koostöö, kuidas väiksemad riigid otsivad suurriikide toetust oma suveräänsuse ja turvalisuse tagamiseks (Azzara & Sholeh, 2022, p. 233).

Taiwani poliitilisel maastikul mängib erakonnasisene dünaamika üliolulist rolli. Erakondadel, eriti Kuomintangi (edaspidi KMT) ja Demokraatliku Progressipartei (edaspidi DPP) leeritel on erinevad seisukohad sellistes küsimustes nagu rahvuslik identiteet, ühinemine või iseseisvus ja *status quo*. Konkurents ja koostöö nende osapoolte sees muudavad Taiwani positsiooni kolmepoolsetes suhetes veelgi keerulisemaks. (Hsieh, 2020, p. 189; Rauchfleisch, *et al.*, 2022, p. 5) Selline erakondadevaheline dünaamika Taiwani sisepoliitikas ei mõjuta mitte ainult Taiwani enda turvalisust ja rahvusvahelisi suhteid, vaid kajastab ka laiemat nägemust, kuidas sisepoliitilised valikud ja rahvusvaheline käitumine on tihedalt põimunud. Taiwani keeruline geopoliitiline positsioon, kus ta peab navigeerima oma suveräänsuse kaitsmise ja suhete haldamise vahel Hiina RV ja USA-ga, näitab, kuidas neorealism, nii ründava kui ka kaitsva realismi julgeolekuteooriad, pakuvad väärtuslikku raamistikku mõistmaks riikide strateegiaid suurvõimude domineeritud maailmas. (Azzara & Sholeh, 2022, pp. 235–236; Armitage, *et al.*, 2018, pp. 13–15)

1.2. Taiwani kui *de facto* sõltumatu riigi kujunemislugu ja geopoliitiline positsioon

Käesolev peatükk jaguneb kaheks alapeatükiks, milles esimeses kirjeldan Taiwani kui *de facto* sõltumatu riigi kujunemislugu ning teises Taiwani kui *de facto* riigi geopoliitilist positsiooni. Taiwani kujunemislugu kirjeldan alates 1949. aastast, mil 1912. aastal alguse saanud Hiina Vabariik oli kodusõjas lüüa saanud ning oli sunnitud Taiwanile pagema. Magistritöö piiratud mahu tõttu kajastan vaid olulisemaid sündmusi 1949. aastast tänapäevani.

1.2.1. Taiwani kui *de facto* sõltumatu riigi kujunemislugu

Taiwani kui *de facto* sõltumatu riigi kujunemislugu on sobiv käsitleda alates 1949. aastast, mil natsionalistliku partei, KMT poolt juhitud valitsuse väed kaotasid kodusõjas Hiina Kommunistliku Partei vägede vastu, mille järel oli KMT valitsus sunnitud taanduma Mandri-Hiinast Taiwani saarele. Taandumist peeti ajutiseks, kuivõrd KMT juhitud valitsus ja väed lootsid Taiwanil koguda jõudu ning korraldada vasturünnakut. (Bush, 2021, p. 123; Copper,

2020, p. 63) Samal ajal hakkas ka Hiina Kommunistliku Partei valitsus, eesotsas selle liidri Mao Zedongiga, pretendeerima Taiwani territooriumile ning tegema ettevalmistusi vallutusaktsiooniks. See pidi aga Hiina RV puuduliku mereväe, USA sõjajõudude kohaloleku ning Korea poolsaarel algava sõja tõttu edasi lükkuma. (Copper, 2020, p. 64)

Taiwanil resideeruva Hiina Vabariigi valitsusele kuulus lääneriikide poolehoid, sh USA, kelle julgeolekutagatis oli mõjus heidutusviis potentsiaalsele Hiina RV sissetungile. 1950-ndatel esinesid Taiwani väinas küll kaks lühiajalist sõjalist kriisi Quemoy ja Matsu saarestikel, kuid USA tuumaheidutus takistas sündmuste edasist eskalatsiooni. Peagi hakkas Hiina Vabariigi KMT valitsus kahtlema Mandri-Hiina peatses tagasivallutamise võimalikkuses ning üles ehitama Taiwani saarel püsivat riiklust, millega taheti tõestada oma ideoloogia ülimuslikkust kommunismi üle. (Copper, 2020, pp. 64–65) Sellegipoolest ei loobunud Taiwanil paiknev KMT võim ega Mandri-Hiinas asuv kommunistlik valitsus ühe riigi poliitikast – põhimõttest, mille kohaselt eksisteerib ainult üks Hiina riik ning kumbki valitsus pidas end selle legitiimseks esindajaks (Bailey, 2020, p. 224; Kasim, 2019, p. 55).

Hiina Vabariigi valitsuse algusaastad Taiwanil kujunesid keeruliseks korrupsiooni ning kohalike elanike rahulolematuse tõttu, kuivõrd varasemalt saart valitsenud Jaapani poliitiline kultuur erines uuest režiimi omast märgatavalt. Samuti valitses Taiwanil ka järgmised 38 aastat sõjaseisukord, mille kestel arreteeriti ning hukati paljud poliitaktivistid kommunismi süüdistuste alusel. (Lee, 2014, p. 98) Oluline tagasilöökk Taiwanile saabus ka 1970-ndatel aastatel. Taiwanil asuv Hiina Vabariigi valitsus esindas rahvusvahelistes suhetes Hiina riiki, sh ÜRO-s, kus nad aga vahetati välja Hiina RV vastu 1971. aastal. Määravaks asjaoluks sai USA ja Hiina RV suhete soojenemine, mille puhul esitas Hiina RV nõudmise lõpetada Hiina Vabariigi tunnustamine. (Bultrini, 2022, pp. 393–394)

1972. aastal külastas USA president Nixon Hiina RV-d, mille järgselt väljastati ka nn Shanghai kommünikee (i.k *Shanghai Communiqué*). Vastavalt nimetatud kommünikeele tunnustati ühe Hiina olemasolu, mille osa on Taiwan ning USA ei vaidlusta seda. USA liskas omapoolse huvile lahendada Taiwani küsimus rahumeelsel teel hiinlaste endi poolt. (Bailey, 2020, p. 230) Järgnes ka 1979. aastal USA - Taiwani kaitseseppe tühistamine ning USA vägede lahkumine Taiwanilt. Samal aastal kehtestati ametlikud diplomaatilised suhted USA ja Hiina RV vahel. Kuigi ametlikult oli USA poolne Taiwani tunnustamine sellega katkenud, jätkusid suhted siiski mitteametlikul tasandil, muuhulgas kinnitati 1979. aastal vastu võetud Taiwani suhete aktiga

(i.k *Taiwan Relations Act*), et Hiina RV-Taiwani suhted peavad jätkuma rahumeelsel tasandil ning USA jätkab Taiwanile kaitseotstarbeliste relvade müüki. (Bultrini, 2022, pp. 393–394) 1980-ndate teisel poolel toimunud demokratiseerumise laine mõjutas oluliselt ka Taiwani sisepoliitikat (Wang & Wei-Ying, 2009, p. 3). Nimetatud asjaolu päädis 1987. aastal sõjaseisukorra lõpetamisega, mis oli oluline samm Taiwani poliitilise ja rahvusvahelise kuvandi muutmises ning aitas kaasa riigi julgeoleku ja stabiilsuse säilitamisele (Schafferer, 2020, pp. 45–46).

1988. aastal tuli võimule president Lee Teng-hui, kes algatas olulised demokraatlikud reformid, sh põhiseaduslikud muudatused loomaks võimalused presidendi otsevalimisteks (Lee, 2014, p. 104). Lee võttis uue suuna ka välispoliitikas demonstreerimaks Taiwani demokraatlikke ja majanduslikke saavutusi, muuhulgas loobudes varasema KMT poliitikast nõudmaks Taiwani kui Hiina ametlikku esindaja staatust rahvusvahelistes suhetes. KMT valitsust hakkas ta defineerima kui Taiwani Hiina Vabariigi esindajat ning pakkus välja Hiina RV-ga „erilist riik riigiga“ suhtlemise vormi. (Bultrini, 2022, p. 396; Schafferer, 2020, p. 46)

KMT valitsus oli samaaegselt pidamas poolametlikke läbirääkimisi Hiina RV võimudega, mis päädisid 1992. aasta „Konsensusega“ (i.k *1992 Consensus*). See tähendab sisuliselt kokkulepet, mille kohaselt nõustuvad mõlemad pooled ühe Hiina olemasolus, kuid kummalgi poolel on oma nägemus, kes peaks nimetatud ühte Hiinat valitsema. Tegemist oli kahe administratiivorgani, Taiwanil asuva Mandri Suhete Nõukogu (i.k *Mainland Affairs Council*) ja Hiina RV-s asuva Taiwani Suhete Büroo (i.k *Taiwan Affairs Office*) vahelise läbirääkimisega. (Kasim, 2019, p. 56) Kuigi „Konsensuse“ leping oli pigem eufemism, kuna ühtegi konkreetset kokkulepet sellega ei saavutatud, näitasid mõlemad osapooled valmisolekut läbirääkimisteks, kusjuures Hiina RV jaoks tähendas see „ühe riigi-kahe süsteemi“ poliitikat (Bailey, 2020, p. 225).

Lee Teng-hui presidentuuri ajal leidis aset ka järgmine Taiwani väina kriis, millele eelnes Lee poolne visiit USA-s asuvasse Cornelli Ülikooli 1995. aastal. Lee pidas Cornelli Ülikoolis kõne, milles tõi esile Taiwani õigust käsitleda end suveräänse riigina. Ühtlasi toimusid 1996. aastal Taiwanil ka esimesed presidendi otsevalimised. (Bailey, 2020, p. 224) Hiina RV tõlgendas eelmainitud visiiti ja presidendi valimisi provokatsioonina ning algatas Taiwani väinas sõjalisi õppusi, sh tulistades välja rakette Taiwani kahe olulise sadama läheduses (Copper, 2020, pp. 74, 246, 251; Kasim, 2019, p. 56). USA saatis oma lennukikandjad vastavasse piirkonda

heidutamaks täiemahulise konflikti puhkemist, olgugi, et sellega ohustas USA - Hiina RV vahelise sõja algatamist (Copper, 2020, pp. 74, 246, 251; Kasim, 2019, p. 56).

2000. aastal toimus Taiwanis teine presidendi otsevalimine, mil esimest korda Taiwanis ajaloos läks presidendivõim KMT-lt üle DPP-le (Kasim, 2019, p. 56). Kuigi valitud president Chen Shui-bian pidas suhete parandamist oluliseks nii Hiina RV ja USA-ga, rõhutades muuhulgas toetust 1992. aasta „Konsensusele“, hakkas tema retoorika kujunema liialt iseseisvust pooldavaks. Nimetatud asjaolu oli vastuvõetamatu nii Hiina RV-le kui ka USA-le, kuivõrd viimane nägi selles Taiwanipoolset teadlikku sammu USA suhete rikkumiseks Hiina RV-ga. (Copper, 2020, pp. 76, 252) Hiina RV kuulutas muuhulgas 2005. aastal välja nn lahkulöömisvastase seaduse (i.k *Anti-secession law*), mille kohaselt oli Hiina RV-l õigus kasutada Taiwanis iseseisvuse väljakuulutamise ennetamiseks sõjalist jõudu juhul, kui seda pole võimalik teha rahumeelsel teel (Bailey, 2020, p. 227).

2008. aastal toimunud presidendivalimiste järgselt naases KMT võimule eesotsas president Ma Ying-jeouga, kelle valitsemisaega võib iseloomustada kui pingelõdvendust Hiina RV-ga ning sellest tulenevalt ka suhete parandamist USA-ga (Wang & Tan, 2021, pp. 69–70; Bailey, 2020, p. 223). Taiwanis väina ei peetud enam esmaseks tulipunktiks ning paranes ka diplomaatiline positsioon, sh esinduse saavutamine vaatlaja staatuses Maailma Terviseorganisatsioonis. Samuti sõlmis Taiwan Hiina RV-ga Majanduskoostöö raamlepingu (i.k *Economic Cooperation Framework Agreement*), mis soodustas majandustariifide alandamist ning piirangute vähendamist investeringutele ja reisimisele. (Copper, 2020, pp. 79–83)

Erinevalt oma eelkäijatest ei panustanud aga Ma Ying-jeou Taiwanis rahvuslikkuse edendamisele, eelistades selle asemel majandussuhete arendamist Hiina RV-ga (Schafferer, 2020, p. 48; Kasim, 2019, p. 53). Sellest tulenevalt opositsiooniparteidele Ma välispoliitika ei meeldinud, kes süüdistasid teda Hiina RV-le liigeses järeleandlikkuses ning rahvatahtega mitteamvestamises Taiwanis suveräänsuse säilitamise küsimuses (Schafferer, 2020, p. 48). Aja jooksul hakkas Ma administratsiooni populaarsus kahanema majanduslike probleemide tõttu ning suhted USA-ga halvenesid seoses Taiwanis suutmatusega panustada rohkem riigikaitse (Copper, 2020, pp. 83, 252).

DPP sai teistkordselt võimule aastal 2016, mil presidendiks valiti Tsai Ing-wen. Nimetatud valimised olid ajaloolised eelkõige seetõttu, et lisaks presidendi võidule saavutas ka DPP

parlamendis ülekaalu, mis oli Taiwanis esmakordne. (Kasim, 2019, p. 52) Tsai administratsiooni populaarsus hakkas aga peagi kõikuma, sest lubatud reformide läbiviimine muutus oodatust keerulisemaks. Samuti halvenesid suhted Hiina RV-ga, kuid see-eest paranes läbisaamine USA ja tema liitlastega. (Copper, 2020, pp. 85–86, 252–253) Hiina RV lausa katkestas ühepoolset Taiwaniga president Ma ajal kujunenud osalised suhted (Bultrini, 2022, p. 395).

Tsai administratsioon jätkas Chen Shui-bian välispoliitika suuna edendamist eesmärgiga vähendada Hiina RV mõju ning tugevdada Taiwanit rahvusvahelist kuvandit kui liberaalsete väärtustega riiki. Tsai kõneles Taiwanist kui „*õitsvast demokraatlikust ühiskonnast, mis on teistele demokraatia režiimile üleminevatele riikidele eeskujuks*“. (Schafferer, 2020, p. 47, 59) Tsai seisis teravalt vastu ka 1992. aasta „Konsensusele“, väljendades vastumeelsust „ühe riigi, kahe süsteemi“ põhimõttele, millele oli vastu ka näiteks 2019. aastal Chengchi Rahvusliku Ülikooli poolt läbiviidud uuringu kohaselt 89,3% vastanutest (Bailey, 2020, p. 226).

Hiina RV vastas Tsai administratsiooni poliitiliste ettevõtmiste osas negatiivselt survestades Taiwanit diplomaatiliste vahenditega, mille tulemusena lõpetas Tsai esimese ametiaja jooksul 7 riiki Taiwanit tunnustamise. (Bultrini, 2022, p. 395) Samuti oli Taiwan sunnitud panustama rohkem riigikaitsele, kuivõrd Hiina RV ägenev sõjaline retoorika hakkas sellel perioodil rohkem esile kerkima (Wang & Tan, 2021, pp. 70–71). Küll aga on Tsai oma ametiajal pidanud *status quo* poliitikat, mis ei näe ette iseseisvustootlust, aga ka mitte ühinemist Hiina RV-ga (Tadahiro, 2021, p. 119). Ohtlik kriisihetk saabus siiski 2022. aasta augustis, mil USA Esindajatekoja spiikri, Nancy Pelosi visiidi tagajärjel algatas Hiina RV ulatuslikud sõjalised õppused piirates Taiwanit ümber (Lin, 2022, p. 17).

Taiwanit kui *de facto* sõltumatu riigi kujunemislugu hoomab mitmetahulisi sündmusi, mis hõlmavad nii ründava kui ka kaitsva realismi julgeolekuteooriate tunnuseid. Alates 1949. aasta sündmustest, kui KMT juhitud Hiina Vabariigi valitsus põgenes Mandri-Hiinast Taiwanit, on saare poliitiline ja julgeolekualane trajektoor olnud tihedalt seotud nii sisemiste kui ka väliste jõududega, mida saab lahti mõtestada kasutades neorealismi julgeolekuteooriat.

Ründava realismi julgeolekuteooria aspektid on selgelt nähtavad Hiina RV tegevuses, mille eesmärk on alates 1949. aastast olnud Taiwanit integreerimine oma territoriaalsesse suveräänsusesse (Bush, 2021, p. 123; Lobell, 2017). Hiina RV püüdlused vallutada Taiwanit või

vähemalt kindlustada saare üle poliitiline kontroll ilmnevad varajastest ettevalmistustest vallutusaktsiooniks, mis olid siiski edasi lükatud väliste tegurite tõttu, nagu USA sõjajõudude kohalolek ja Korea sõja puhkemine (Copper, 2020, p. 64). Ründava realismi julgeolekuteooria kontekstis näitab see Hiina RV soovi maksimeerida oma mõjuvõimu piirkonnas, kasutades selleks nii sõjalist jõudu kui ka diplomaatiliselt survet (Fravel, 2010, p. 506). Näiteks Hiina RV reaktsioon USA Esindajatekoja spikri Nancy Pelosi visiidile 2022. aastal, kui korraldati ulatuslikud sõjalised õppused Taiwani ümber, demonstreerib Hiina RV valmidust kasutada jõudemonstratsiooni, et vaidlustada Taiwani suveräänsust ja heidutada nende rahvusvahelist toetust (Lin, 2022, p. 17; Bell, 2022).

Hiina RV ja Taiwani suhetes on ajalooliselt esinenud ka võimutasakaalu ja julgeolekudilemma näiteid. Taiwani püüdlused säilitada ja tugevdada oma sõltumatut identiteeti ning rahvusvahelist staatust on vastuolus Hiina RV tõlgendusega „ühe Hiina“ poliitikast, mis on süvendanud julgeolekudilemmat ja suurendanud piirkondlikku pinget (Azzara & Sholeh, 2022, pp. 232–233; Zhang, 2023, p. 391). Hiina RV vastusammud, nagu näiteks 2005. aastal välja kuulutatud lahkulöömisvastane seadus ja diplomaatiline surve, et vähendada Taiwani rahvusvahelist tunnustust, näitavad ründava realismi julgeolekuteooria tunnuste ilmnemist, mille kohaselt on Hiina RV eesmärgiks vähendada Taiwani manööverdamisruumi ja tugevdada oma positsiooni regionaalse jõuna (Läänemets, 2022, lk 29; Lobell, 2017). Kui Hiina RV tajub Taiwani lähedasi suhteid USA-ga ja saare demokraatiseerumist kui ohtu oma julgeolekule ja regionaalsele hegemooniale, reageerib ta sageli jõudemonstratsioonidega (Jalil, 2019, pp. 54–55). Omakorda on Taiwan sunnitud otsima võimalusi oma julgeoleku kindlustamiseks, ilma et see eskaleeriks olukorda või suurendaks sõjalise konflikti riski (Bush, 2021, p. 156).

Kaitsva realismi julgeolekuteooria dimensioon on esindatud Taiwani püüdlustes säilitada oma *de facto* sõltumatus ja julgeolek minimaalselt vajalike vahenditega, vältides samas tegevusi, mis võiksid provotseerida Hiina RV-d (Wang & Tan, 2021, p. 79; Lobell, 2017). USA julgeolekutagatised, sealhulgas tuumaheidutus 1950-ndatel ja hilisem Taiwani suhete akt, on olnud olulised Taiwani võimele pakkuda vastupanu Hiina RV sõjalistele ja diplomaatilistele survekatsetele (Ye, 2022, pp. 1512–1513; Wang & Tan, 2021, p. 80). Samuti on Taiwani jõupingutused rahvusvahelise tunnustuse saamiseks ja majanduskoostöö edendamiseks Hiina RV-ga, nagu näiteks Majanduskoostöö raamlepingu sõlmimine, kaitsva realismi julgeolekuteooria näited, mis püüavad tasakaalustada julgeolekuvajadust ja majanduslikke huve, vähendades samal ajal konflikti riski (Copper, 2020, pp. 79–83; Kastner, 2018, p. 171).

KMT ja DPP erinevad lähenemised välis- ja julgeolekupoliitikale peegeldavad seda, kuidas Taiwani sise poliitika mõjutab saare rahvusvahelist positsiooni ja suhteid Hiina RV-ga. KMT ajalooline rõhuasetus Hiina ühtsusele ja hilisem pragmaatiline lähenemine majanduskoostööle Hiina RV-ga kajastab kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnuste rakendamist, püüdes säilitada *status quo*'d ja vältida konflikte (Bellocchi, 2023, pp. 37–38). Samal ajal kujutab DPP võimuletulek ja selle rõhuasetus Taiwani suveräänsusele ning demokraatlikele väärtustele endast julgeolekukeskkonna muutust, millele Hiina RV on vastanud suurenenud survega (Azzara & Sholeh, 2022, p. 233; Hsieh, 2020, p. 189).

Taiwani demokratiseerumine ja rahvusvahelise toetuse otsimine, eriti suhete tihendamine USA ja teiste demokraatlike riikidega, on olulised elemendid, mis aitavad kaasa Taiwani julgeoleku tagamisele kaitsva realismi julgeolekuteooria kontekstis (Bush, 2021, p. 293; Lobell, 2017). Need sammud on võimaldanud Taiwanil mitte ainult suurendada oma rahvusvahelist nähtavust, vaid ka saavutada moraalne ja osaliselt sõjaline toetus, mis on kriitilise tähtsusega, arvestades Hiina RV kasvavat sõjalist jõudu ja selle soovi laiendada mõjuvõimu piirkonnas (Hsieh, 2020, p. 191).

Kokkuvõtteks kujutab Taiwani kogemus endast neorealismi julgeolekuteooria mitmetahulist rakendamist, kus ründava ja kaitsva realismi julgeolekuteooriate tunnuseid kasutatakse dünaamilises ja vastastikku mõjutavas julgeolekukeskkonnas. Taiwani ja Hiina RV suhted ning nende mõju piirkondlikule julgeolekule on pidevas muutumises, peegeldades nii globaalseid jõujooni kui ka kahe riigi sise poliitilisi arenguid. Selle tulemusena on Taiwani julgeolekustrateegia, mis tasakaalustab survet Hiina RV poolt ja vajadust säilitada rahvusvahelist toetust, oluline näide neorealismi julgeolekuteooria praktilisest rakendamisest rahvusvahelistes suhetes. (Azzara & Sholeh, 2022, p. 235; Kastner, 2018, pp. 176–177)

1.2.2. Taiwani kui *de facto* sõltumatu riigi geopoliitiline positsioon

Taiwani kui *de facto* sõltumatu riigi positsioon ei ole lihtne – Hiina RV on ulatuslike diplomaatiliste jõupingutuste teel saavutanud olukorra, kus „ühe Hiina“ põhimõtte järgmise tõttu tunnustab Taiwani vaid 12 erinevat riiki ja jurisdiktsiooni (Ministry of Foreign Affairs Republic of China (Taiwan), 2020). Bultrini (2022, p. 397) toob aga välja, et sõltumata vähesest juriidilisest tunnustamisest saab Taiwan tugineda märkimisväärsele faktilisele tunnustamisele.

Näiteks peatükis 1.2.1 kirjeldatud põhjustel ei kuulu juriidiliste tunnustajate hulka ka Taiwani tähtsaim liitlane, USA, mis sellegipoolest annab oma tegudega märku Taiwanile pühendumisest. Kahtlemata on Taiwanil geopoliitilises kontekstis oluline roll, seda nii strateegilise asukoha (Liu, 2023, p. 3), tehnoloogilise arengu (Mei-Hua & Reinsch, 2022, p. 5) kui ka riigikorra (Rising international support for Taiwan, 2021, p. 2; Hioe, 2021, p. 31; Huang, 2020, p. 267) poolest.

Taiwan asub strateegiliselt olulisel ristteel, milleks on Kagu-Aasia riikide ja Vaikse ookeani vaheline regioon. See geograafiline positsioon teeb Taiwani oluliseks sõlmpunktiks meretranspordis ja rahvusvahelises kaubanduses. Olles lähedal maailma suurimatele kaubandusriikidele nagu Hiina RV, Jaapan ja Lõuna-Korea, on Taiwanist saanud üks peamisi kaubavahetuse keskusi piirkonnas. (Mei-Hua & Reinsch, 2022, p. 3) Taiwani geograafiline asukoht teeb temast olulise tegija Aasia ja Vaikse ookeani piirkonna võimuvõitluses, eriti seoses Hiina RV ja USA vaheliste pingetega (Hioe, 2021, p. 33; Yuan, 2023, p. 83).

Taiwani geograafilisel asukohal on ka märkimisväärne sõjaline tähtsus. Asudes vahetult Hiina RV külje all, on Taiwan strateegiliselt tähtis USA ja tema liitlaste jaoks, eriti arvestades Hiina RV kasvavat sõjalist võimekust ja piirkondlikke ambitsioone (Lee & Schreer, 2022, p. 164; Hsieh, 2020 p. 189). Taiwani väina kontrollimine on kriitilise tähtsusega, kuna see on oluline mereteel, mis ühendab Vaikse ookeani Lõuna-Hiina mere ja laiema Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnaga (Lee & Schreer, 2022, p. 164; Liu, 2023, p. 3).

Taiwani roll mikrokiipide ehk pooljuhtide tootmises on ülemaailmselt märkimisväärne ja avaldab olulist mõju nii majanduslikele kui ka julgeolekualastele suhetele Hiina RV ja USA vahel (Miller, 2022; Yuan, 2023, p. 83). Pooljuhid on kriitilise tähtsusega kaasaegsetes tehnoloogiates – alates mobiiltelefonidest kuni sõjaliste süsteemideni – ning seega on Taiwani roll selles sektoris strateegiliselt oluline (Hioe, 2022, p. 73). Taiwani edukus mikrokiipide tootmises on loonud keeruka suhtedünaamika Hiina RV-ga. Hiina RV on üritanud oma pooljuhtide tööstust arendada, kuid on siiski suurel määral sõltuv Taiwanist ekspordist. (Liu, 2023, p. 142)

USA on samuti toetunud suuresti Taiwani pooljuhtidele, eriti kõrgtehnoloogilistes ja kaitserakendustes (Miller, 2022). See teeb USA sõltuvaks Taiwanist majanduslikust stabiilsusest ja julgeolekust, mis omakorda motiveerib USA-d toetama Taiwanit nii sõjaliste kui ka

poliitiliste vahenditega, et tagada Taiwani autonoomia säilimine Hiina RV mõju alt (Mei-Hua & Reinsch, 2022, pp. 5–6). Taiwani juhtiv roll mikrokiipide tootmises annab sellele märkimisväärse mõjuvõimu rahvusvahelistes suhetes, eriti seoses tehnoloogilise sõltuvuse ja julgeolekuga (Mei-Hua & Reinsch, 2022, p. 6). Taiwani positsioon mikrokiipide turul on oluline tegur piirkondlikus võimutasakaalus. Hiina RV püüab vähendada oma sõltuvust Taiwanist, kuid USA püüab säilitada oma tehnoloogilist üleolekut, toetudes Taiwani pooljuhtidele. (Liu, 2023, p. 142)

Taiwan on viimastel aastakümnetel läbinud märkimisväärse demokratiseerumise. Alates 1980-ndatest on Taiwan teinud olulisi poliitilisi reforme, mis on viinud autoritaarsest valitsemisviisist tugeva ja elujõulise demokraatiani (Schafferer, 2020, p. 44; Krumbein, 2019, p. 292). Vabad ja õiglased valimised, sõnavabadus, inimõiguste austamine ja õigusriigi põhimõtted on muutunud Taiwani ühiskonna alustaladeks (Schafferer, 2020, pp. 47, 55; Krumbein, 2019, p. 307). Bultrini (2022, p. 397) argumenteerib, et Taiwan toimib oma riigikorra ja sõltumatuse poolest palju paremini kui paljud ÜRO-sse kuuluvad riigid.

Taiwani poliitilist suunitlust kujundab kahe suurema partei, KMT ja DPP konkurents. Lihtsustatuna selgitades seisneb nende olemuslik erinevus Taiwanis kui riigi edasises arengus: kui KMT piirdub pigem olemasoleva korra püsimisega, siis DPP on rohkem iseseisvusmeelne. (Hsieh, 2020, p. 189) Samas on DPP näiteks president Tsai valitsusajal olnud orienteeritud pigem olemasoleva korra püsimisega (Wang & Tan, 2021, p. 71). Taiwanil on mitmeid põhjusi *status quo* säilitamiseks, seda nii Hiina RV-st tuleneva ohu maandamiseks kui ka USA jätkuva toetuse tagamiseks (Krumbein, 2019, pp. 304–305). Olemasoleva riigikorra säilitamine võimaldab Taiwanil hoida enda suveräänsust ja autonoomiat, samal ajal vältides Hiina RV provotseerimist või rahvusvaheliste suhete pingestamist, eriti suhetes USA-ga (Wang & Tan, 2021, p. 79).

Taiwani demokraatia kujutab endast ideoloogilist vastandust Hiina RV autoritaarsele režiimile. See erinevus on süvendanud poliitilist ja ideoloogilist lõhet kahe poole vahel, muutes ühise mõistmise saavutamise keerulisemaks. (Bush, 2021, p. 10; Liu, 2023, p. 3) Taiwani demokraatlik areng on tugevdanud rahvuslikku identiteeti ja iseseisvustootlust, mis on omakorda suurendanud pinget Hiina RV-ga, kes peab Taiwanit oma lahutamatuks osaks (Gries & Wang, 2020, p. 41).

Taiwani demokraatia on aidanud tugevdada sidemeid USA-ga, mille välispoliitika on traditsiooniliselt soosinud demokraatlikke riike. USA toetus Taiwani demokraatiale on olnud oluline tegur kahe riigi suhete tugevdamisel, kuivõrd USA näeb Taiwani demokraatias lahendust piirkondliku julgeoleku tagamisele ja stabiilsusele. Seetõttu on USA pakkunud Taiwani demokraatlikule valitsusele julgeolekualast tuge, sealhulgas relvamüüki ja sõjalist väljaõpet. (Hsieh, 2020, p. 191) USA toetus Taiwani demokraatiale on osa laiemast strateegiast piirkondliku võimutasakaalu säilitamiseks (Liu, 2023, p. 5). Taiwani demokraatia ja selle lähedased suhted USA-ga on suurendanud Hiina RV tajutud julgeolekuriski, viies võimaliku vastureaktsioonini (Hsieh, 2020, p. 191).

Taiwani geopoliitiline positsioon on keerukas, kusjuures Hiina RV diplomaatilised pingutused on viinud olukorrani, kus vaid vähesed riigid ja jurisdiktsioonid tunnustavad Taiwani ametlikult (Ministry of Foreign Affairs Republic of China (Taiwan), 2020). Siiski, nagu käesolevast alapeatükist ilmneb, on Taiwani tegelik rahvusvaheline mõju ja strateegiline tähtsus märkimisväärselt suurem kui formaalne diplomaatiline tunnustamine võib esmapilgul viidata.

Ründava realismi julgeolekuteooria alusel püüdleavad riigid maksimaalse võimupositsiooni poole, et tagada oma julgeolek anarhilises rahvusvahelises korras (Mearsheimer, 2001, pp. 32–33). Hiina RV jõupingutused Taiwanit diplomaatiliselt isoleerida ja nõuda enda tõlgendusest „ühe Hiina“ poliitika järgimist on ründava realismi julgeolekuteooria kontekstis mõistetavad kui katse tugevdada oma regionaalset hegemooniat ja piirata Taiwani võimalusi toimida suveräänse jõuna (Azzara & Sholeh, 2022, pp. 232–233). Hiina RV survetaktika ja jõupingutused piirata Taiwani diplomaatilisi suhteid ilmestab julgeolekudilemmat, mille kohaselt oma julgeoleku suurendamisega piirab Hiina RV samaaegselt Taiwani autonoomset positsiooni rahvusvahelistes suhetes (Zhang, 2023, p. 391). Ründava realismi julgeolekustrateegia selgitab Hiina RV püüdlusi maksimeerida oma piirkondlikku mõjuvõimu, sealhulgas katsed isoleerida ja survestada Taiwanit, et tugevdada oma regionaalset hegemooniat ja vähendada USA mõju Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas (Myšička, 2021, pp. 73–74).

Kaitsva realismi julgeolekuteooria kohaselt on riikide peamine eesmärk saavutada piisav julgeolekutase, vältides ülemäärast võimutäiustamist, mis võib esile kutsuda teiste riikide vastumeetmeid (Jervis, 1978, p. 178). Taiwani püüdlused säilitada oma *de facto* sõltumatust ja rahvusvahelist kohalolekut, hoolimata ametliku tunnustamise puudumisest, ilmestavad kaitsva

realismi julgeolekuteooria tunnuseid (Bush, 2021, pp. 146–148; Lobell, 2017). Taiwan on otsinud viise, kuidas suurendada oma julgeolekut ja stabiilsust, säilitades samal ajal suhteliselt madalat profiili, et mitte esile kutsuda Hiina RV täiendavat agressiooni (Congressional Research Service, 2024b, pp. 1–3). USA toetus, sealhulgas sõjaline abi ja kaitseotstarbeliste relvade müük, on Taiwanis jaoks kriitiline, et tugevdada oma kaitsevõimet ja heidutada Hiina RV võimalikke sõjalisi sekkumisi (Hsieh, 2020, p. 191).

Taiwani geograafiline asukoht ja majanduslik roll, eriti pooljuhtide tootmises, on strateegiliselt olulised nii julgeolekualaselt kui ka majanduslikult (Liu, 2023, p. 142). Taiwanis positsioon Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas ja tema juhtiv roll globaalses tehnoloogiatööstuses on teinud saarest olulise osapoole rahvusvahelistes suhetes. Taiwanis võime mõjutada tehnoloogia tarneahelaid ja säilitada strateegilisi partnerlusi, näiteks USA-ga, suurendab saare julgeolekut ja rahvusvahelist staatust, pakkudes samas kaitset Hiina RV võimaliku domineerimise vastu piirkonnas. (Mei-Hua & Reinsch, 2022, pp. 5–6) Seda saab selgitada kaitsva realismi julgeolekuteooriaga, mille kohaselt pragmaatiliste ja produktiivsete suhete säilitamine rahvusvahelise kogukonnaga, sealhulgas olulise liitlase USA-ga aitavad kindlustada Taiwanis julgeolekut (Armitage, *et al.*, 2018, p. 19).

Taiwani strateegiline ja majanduslik tähtsus, eriti tema roll pooljuhtide tootmises, lisab veel ühe kihi neorealismi julgeolekuteooria kontekstis. See mitte ainult ei tõsta esile Taiwanis kriitilist rolli globaalses majanduses ja tehnoloogia tarneahelates, vaid ka tema strateegilist väärtust rahvusvahelise julgeoleku kontekstis (Bellocchi, 2023, p. 60). Taiwanis edu pooljuhtide tootmises ja tema võime säilitada sõltumatus ja suveräänsus Hiina RV kasvava surve all on märkimisväärne saavutus, mis peegeldab kaitsva realismi julgeolekuteooria põhimõtteid (Lyon & Roi, 2023, pp. 3–4).

Taiwani demokraatlik areng ja rahvuslik identiteet pakuvad samuti olulist konteksti kaitsva realismi julgeolekuteooria näitel. Taiwanis pühendumus demokraatlikele väärtustele ja inimõigustele mitte ainult ei tugevda sisemist ühtsust ja legitiimsust, vaid ka suurendab saare atraktiivsust rahvusvaheliste partnerite jaoks, eriti demokraatlike riikide silmis nagu USA. See ideoloogiline ja poliitiline orientatsioon on oluline tegur, mis mõjutab Taiwanis rahvusvahelist positsiooni ja võimet mobiliseerida toetust oma suveräänsuse ja julgeoleku kaitsmiseks. (Chen, 2013, p. 59)

Kokkuvõtteks saab neorealismi julgeolekuteooria alusel mõista Taiwani keerulist ja dünaamilist geopoliitilist positsiooni kui tulemust riikidevahelistest võimusuhtest ja julgeolekudünaamikast rahvusvahelistes suhetes. Taiwani vastupanuvõime, strateegiline tähtsus ja pühendumus demokraatlikele põhimõtetele kujutavad endast unikaalset juhtumit, kus väike, ent mõjukas riik suudab navigeerida rahvusvahelise poliitika turbulentses olustikes, säilitades samal ajal oma suveräänsust ja julgeolekut. (Bellocchi, 2023, p. 60; Kastner, 2018, pp. 162–167)

1.3. Hiina RV ambitsioon Taiwani suhtes

Hiina RV ja Taiwani vaheline kestav pingeline suhe on endiselt geopoliitilise probleemi keskpunkt. Selle suhte aluseks on ajaloolised ja poliitilised keerukused, mis kujundavad jätkuvalt piirkondlikku dünaamikat, kus Hiina RV surub vankumatut kinnitamist oma nõuete kohta Taiwani suhtes, pidades seda mässuliseks provintsiks. (He, 2020, p. 155; Schreer, 2017, p. 51) See on vastuolus Taiwani pühendumusega säilitada oma autonoomia ja demokraatlikud väärtused (Hioe, 2022, p. 71; Bush, 2021, p. 121).

Hiina RV ei ole oma ambitsioone Taiwani suhtes kunagi varjanud – pärast kodusõja aktiivse faasi lõppemist 1949. aastal on Hiina RV eesmärk olnud alati ühel või teisel viisil Taiwani liitmine enda koosseisu (Bush, 2021, p. 122; Bailey, 2020, p. 224). Seda on proovitud teha nii sõjaliselt (Bush, 2021, p. 123), poliitiliselt (Bailey, 2020, p. 227; Läänemets, 2022, lk 24) kui ka majanduslikult (Hioe, 2022, p. 71).

Hiina RV sõjalised manöövrid ei ole piirdunud ainuüksi kineetilise konfliktiga, vaid on oma võimekusi demonstreerinud ka sõjaliste õppuste (Hioe, 2021, p. 34), sõjalise võimekuse arendamise (Bitzinger, 2022, p. 249), Taiwani õhuruumi rikkumise (Bultrini, 2022, p. 408; Yang, 2021, p. 138) ja propaganda levitamise (Bailey, 2020, p. 227; Rauchfleisch, *et al.*, 2022, p. 1) teel. Bush (2019, p. 2) argumenteerib, et otsene sõjaline rünnak ei ole alates 1950-ndatest enam Hiina RV jaoks olnud eesmärk, kuivõrd majanduslik kasv muutus prioriteediks. Hioe (2021, pp. 34–35) leiab aga, et Hiina RV sõjaline võimekus ei ole arenenud veel tasemeni, mis võimaldaks Taiwani ründamist. Tõsiasi on ka see, et sõjaline rünnak tähendaks Hiina RV-le ulatuslikku majanduslikku kahju, mis võib lõppeda ka poliitilise kriisiga (Hioe, 2021, p. 34).

Bultrini (2022, p. 407) väidab, et Hiina RV-st kostuv vaenulik retoorika hoiab siiski üleval sõjalise agressiooni riski, mida ilmestab ka Hiina RV märkimisväärne sõjaliste kulude eelarve.

Poliitiliselt on Hiina RV oma eesmärgi kõige ilmekamaks kujundamiseks rakendanud „ühe Hiina“ põhimõtet, mille kohaselt eksisteerib vaid üks Hiina ning Hiina RV on selle legitiimne esindaja (Läänemets, 2022, lk 24). Pärast Hiina RV ja USA vaheliste diplomaatiliste suhete loomist 1979. aastal sai Hiina RV ambitsiooniks suruda Taiwanile peale nn „üks riik, kaks süsteemi“ põhimõtet (Bush, 2019, p. 2). Kesksete printsiipidena kajastub „üks riik, kaks süsteemi“ põhimõtte järgnevalt (Taiwan Relations Act, 1979):

- Hiina Vabariik kui Taiwani valitsus lakkab eksisteerimast;
- Taiwan muutub Hiina RV suveräänseks territooriumiks;
- Taiwan omandab erihalduspiirkonna staatuse;
- Hiina RV omab Taiwani välis- ja julgeolekupoliitika suhtes otsustusõigust;
- Taiwani majandus ning sotsiaalsüsteem jätkub endisel viisil;
- Taiwani valitsus võib säilitada oma sõjaväge;
- Taiwan säilitab kõrgemal tasemel autonoomsuse.

Hiina RV „valgete paberite“ raamdokumentide – alates esialgsest versioonist 1993. aastal kuni uuendusteni 2000. ja 2022. aastal (Anon, 1993; Anon, 2000; Anon, 2022) – keskmes on järjekindlalt olnud Taiwani liitmine Hiina RV-ga, ehkki teatud möönduste ja erisustega (Läänemets, 2022, lk 29). Taiwani suhtes pakutud erisused, mis kohati sarnanevad Hongkongile antud lubadustega, kujutavad endast Hiina RV katset luua pehme jõu kaudu soodsamad tingimused Taiwani integratsiooniks (Wang & Tan, 2021, p. 74; deLisle, 2020, p. 493). Siiski, pärast 2019. aasta justiitsreformi pealesurumist Hongkongis, mis on kahandanud Hiina RV usaldusväärset „üks riik, kaks süsteemi“ põhimõtte tegelikul järgimisel, on Taiwani suhtumine nendesse lubadustesse muutunud skeptilisemaks (Yang, 2021, p. 137). Üks tõsisemaid poliitilisi avaldusi oli 2005. aastal Hiina RV-s vastuvõetud lahkulöömisvastane seadus, mis andis Hiina RV-le õiguse kasutada sõjalist jõudu, kui Taiwan peaks püüdlema ametliku iseseisvuse poole (Anti-Secession Law, 2005).

Taiwani ja Hiina RV vaheline majanduslik vastastikune sõltuvus, mis väljendub ulatuslikes kaubandus- ja investeerimissidemetes, toob pragmaatilise elemendi nende suhetesse (Hsieh & Lin, 2022, p. 1). Kuigi majanduslikud tegurid aitavad kaasa stabiilsusele, kujutavad need endast

ka potentsiaalseid pingeallikaid, kuna Taiwan peab tasakaalustama majandusliku kasu ja muret liigse sõltuvuse pärast Hiina RV turust (Hsieh & Lin, 2022, p. 9). Hiina RV majanduslik tõus ja selle kasutamine poliitilise vahendina on näide riigi püüdlustest suurendada oma mõjuvõimu rahvusvahelises süsteemis (Läänemets, 2022, lk 31, 33). Hiina RV majanduslik võimekus, mis on kas maailmas teisel kohal või saavutanud USA-ga pariteedi, võimaldab Hiina RV-l kasutada majanduslikku survet teiste riikide suhtes, sealhulgas survestades neid loobuma diplomaatilisest suhetest Taiwaniga (Bailey, 2020, p. 226; Bultrini, 2022, p. 395). Majandusliku võimu ja sõjalise võimekuse vahelise seose kaudu aitab Hiina RV majanduslik tugevus kaasa selle sõjalise võimekuse suurenemisele. Majanduslike ressursside kasv võimaldab Hiina RV-l suurendada sõjalisi kulusi, mis omakorda suurendab lõhet Taiwani sõjalise võimekusega. (Liu, 2023, p. 4)

Xi Jinpingi ametiajal HKP ja Hiina RV juhina on Hiina RV Taiwani suunaline retoorika muutunud märkimisväärselt teravamaks (Bitzinger, 2022, p. 249, Schreer, 2017, p. 51). Nagu Lin (2022, pp. 3, 5, 8) märgib, on selle teravnemise põhjusteks Hiina RV muutunud ohutaju, mis tajub Taiwani tegevustes üha enam vaenulikkust, ja Hiina RV kannatamatus seoses Taiwani liitumise protsessi venitamisega. Xi Jinpingi valitsuse all on Hiina RV näidanud üles suuremat otsustavust ja kindlameelsust seoses Taiwani küsimusega, kajastades Hiina RV püüdlusi tugevdada oma rahvuslikku suveräänsust ja territoriaalset terviklikkust (Bitzinger, 2022, p. 249).

Hiina RV ambitsioonid Taiwani suhtes ja sellest tulenev pinge kahe osapoolle vahel on neorealismi julgeolekuteooria valguses keerukas dünaamika. Ründava realismi julgeolekuteooria järgi püüdleavad riigid maksimaalse võimu ja julgeoleku poole, sageli teiste riikide suveräänsuse ja autonoomia arvelt (Mearsheimer, 2001, pp. 32–33). Hiina RV järjepidev ja mitmekülgne surve Taiwani suhtes, sh sõjalised ähvardused ja poliitiline isoleerimine, on näide ründava realismi julgeolekuteooria põhimõtete rakendamisest (Azzara & Sholeh, 2022, p. 234). Hiina RV ei varja oma ambitsiooni Taiwani endaga liitmisel, kasutades selleks kõiki võimalikke vahendeid, et tugevdada oma regionaalset hegemooniat ja laiendada oma mõjusfääri (Bush, 2021, p. 123; Bailey, 2020, p. 227; Hioe, 2022, p. 71). Sõjalised manöövrid, õhuruumi rikkumised ja agressiivne retoorika on kõik mõeldud selleks, et näidata jõudu ja heidutada Taiwani või selle liitlasi toimimast viisil, mis võiks Hiina RV ambitsioone heidutada (Yang, 2021, p. 138).

Kaitsva realismi julgeolekuteooria näitel püüavad riigid saavutada oma julgeoleku läbi tasakaalustava tegevuse, vältides samal ajal provotseerimast suuremaid konflikte (Zhang, 2023, p. 391). Taiwani pühendumus demokraatlikele väärtustele ja autonoomia säilitamisele, hoolimata Hiina RV survest, on märk kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnusest (Schafferer, 2020, pp. 45–46). Taiwani tegevused, sh sõjalise võimekuse arendamine koostöös liitlastega, diplomaatiliste suhete hoidmine nende väheste riikidega, kes Taiwani tunnustavad ja majandusliku vastastikuse sõltuvuse rõhutamine Hiina RV-ga, on kõik kaitsva realismi julgeolekuteooria valguses mõistetavad kui püüdlused säilitada *status quo*'d ja vältida otsese konflikti eskalatsiooni (Azzara & Sholeh, 2022, p. 233; Taliaferro, 2000, p. 138).

Kuigi Hiina RV ambitsioonid Taiwani suhtes on selged ja järjepidevad, on oluline mõnda ka seda, et Taiwani kasvav sõjaline võimekus ja potentsiaalsed majanduslikud tagajärjed sõjalise konflikti korral võivad heidutada Hiina RV-d kasutamast Taiwani vastu sõjalist jõudu (United States Department of Defense, 2023, p. 85). Hiina RV-le on majanduslik stabiilsus ja jätkuv kasv olnud olulised riiklikud eesmärgid, mis mõjutavad tema strateegilisi otsuseid Taiwani suhtes (Kastner, 2018, p. 171). Samuti mõistab Hiina RV, et avatud sõjaline konflikt Taiwani vastu võib esile kutsuda rahvusvahelise kogukonna vastureaktsiooni ja ohustada tema majanduslikke suhteid globaalses süsteemis (Lyon & Roi, 2023, p. 5). Seega võib Hiina RV tegevust vaadelda ka kaitsva realismi julgeolekuteooria kontekstis, sest hoolimata Taiwani vastu surve kasutamise jätkamisest, soovib Hiina RV siiski arendada suhteid ka rahvusvahelise kogukonnaga, mistõttu on vaja tasakaalustada oma ambitsioone ja võimalikke riske (Jalil, 2019, p. 57). Täiendavaks kaitsva realismi julgeolekuteooria näiteks võib pidada Hiina RV püüdlusi lõimida Taiwani majandust enda omaga. Seda tegevust saab vaadelda kui katset suurendada Hiina RV mõjuvõimu Taiwani üle, muutes saare järk-järgult sõltuvamaks Hiina RV-st ja vähendades seeläbi Taiwani võimalusi tegutseda iseseisva poliitilise üksusena. (Kastner, 2018, p. 172)

1.4. USA Taiwani suunaline julgeolekupoliitika

USA kui vaba maailma liider on huvitatud demokraatlike väärtuste edendamisest, mis hõlmab endas ka vabade ja demokraatlike riikide aitamises nende ellujäämise ja õitsengu nimel (Bailey, 2020, p. 228). On korduvalt spekulieritud, et Taiwani *de facto* iseseisvus on tänase päevani

säilinud just tänu USA-le (Bush, 2021, p. 6), kes on ühtlasi ka ainukese riigina tarninud Taiwanile kõrgetasemelist relvastust (Tadahiro, 2021, pp. 118–119).

USA-Taiwani suhteid reguleerib kõige ilmekamalt 1979. aastal vastuvõetud Taiwani suhete akt, mis kirjeldab USA ja Taiwani mitteametlike suhete raamistikku pärast diplomaatilise tunnustamise üleminekut Taiwanilt Hiina RV-le (Ye, 2022, p. 1512). Taiwani suhete akt sisaldab sätteid, mis on seotud USA kohustusega varustada Taiwani kaitserelevastusega ja säilitada tema suutlikkus seista vastu sõjalisele rünnakule või muudele surveavaldustele, mis ohustaksid Taiwani julgeolekut. (Yuan, 2023, p. 81; Hsieh, 2020, p. 191) Muuhulgas on Taiwani suhete aktis toodud välja järgmine lõik: „kaaludes kõiki jõupingutusi Taiwani tuleviku kindlaksmääramiseks muude kui rahumeelsete vahenditega, sealhulgas boikottide või embargode abil, mis on ohuks Vaikse ookeani lääneosa piirkonna rahule ja julgeolekule ning tõsiseks mureks Ameerika Ühendriikidele“ (Taiwan Relations Act, 1979).

Vastav akt ei garanteeri otseselt USA sõjalist sekkumist Hiina RV rünnaku korral Taiwanile, kuid kohustab USA-d mis tahes ohule asjakohaselt reageerima. Taiwani suhete akti juriidilised kohustused näevad pigem ette Taiwani enesekaitsevõime tagamist ning muud USA osaluse üksikasjad on jäetud poliitilisele tõlgendamisele. (Huang, 2020, pp. 257, 266) Seetõttu võib USA Taiwani suunalist julgeolekupoliitikat nimetada ka „strateegiliseks ambivalentseks“ (Hsieh, 2020, p. 191; Ye, 2022, p. 1512), kus USA tasakaalustab oma toetust Taiwani suveräänsusele ja demokraatlikele väärtustele Hiina RV potentsiaalse reaktsiooniga, järgides samal ajal oma strateegilisi huve piirkondliku jõudude tasakaalu säilitamisel (Huang, 2020, p. 256).

Samuti on USA andnud Taiwanile 1982. aastal mitteametlikult nn „kuus kinnitust“ (i.k *Six Assurances*), mis sõnastavad järgmisi põhimõtteid (Huang, 2020, p. 260; Kasim, 2019, pp. 59–60):

- USA ei nõustu määrama Taiwanile relvade müügi lõpetamise tähtaega;
- USA ei konsulteeri Hiina RV-ga enne Taiwanile relvamüügi otsuseid tehes;
- USA ei muuda Taiwani suhete akti tingimusi;
- USA ei näe ennast Hiina RV ja Taiwani suhete vahendaja rollis;
- USA ei survesta Taiwani astumaks läbirääkimistesse Hiina RV-ga;
- USA ei muuda oma seisukohta Taiwani suveräänsuse osas.

Aastate jooksul on USA ja Taiwani suhted arenenud vastavalt muutuvale geopoliitilisele dünaamikale. USA eesmärk on säilitada piirkonnas stabiilsus, järgides samal ajal „ühe Hiina“ põhimõtet. (Ye, 2022, p. 1518) Saare strateegiline positsioon Taiwani väinas on oluline piirkondliku stabiilsuse ja julgeoleku seisukohalt ning USA hindab oma liitu Taiwaniga Aasia ja Vaikse Ookeani piirkonna laiemate geopoliitiliste kaalutluste kontekstis (Huang, 2020, p. 256).

Huang (2020, p. 256) väidab, et USA Taiwani suunalist poliitikat mõjutab eelkõige võitlus Hiina RV mõjuvõimu vastu. Geopoliitilised perspektiivid rõhutavad Taiwani rolli USA ohjeldamise strateegias, takistades Hiina RV-l murdmast Taiwani väina esimeste saarte ahelat ja säilitades USA geopoliitilise ülekaalu (Ye, 2022, pp. 1512–1513). USA üritab säilitada võimutasakaalu selles piirkonnas, vältides Hiina RV ülemvõimu teket ja tagades omaenda julgeoleku ja huvid (Hsieh, 2020, p. 196). Muutused USA toetuses Taiwanile on seotud muutustega üldistes USA ja Hiina RV suhetes, mis on hakanud Hiina RV tugevnemisega käesoleval sajandil oluliselt halvenema (Yang, 2021, pp. 137–138; Yuan, 2023, p. 82). Sellest tulenevalt on ka USA pikaajaline „strateegilise ambivalentisuse“ poliitika liikunud selgemale seisukohale USA presidentide Barack Obama ja Donald Trumpi valitsusajal, mis kujutab endast olulist arengut USA ja Taiwani suhete dünaamikas (Ye, 2022, p. 1514; Yuan, 2023, p. 82).

President Obama administratsioon järgis Hiina RV-ga strateegilise kindlustunde poliitikat, rõhutades koostööd globaalsetes küsimustes. Hiina RV mõjuvõimu suurenemisel Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas kasvas aga USA mure Hiina RV kavatsuste ja tegude pärast. Hiina RV suurenenud enesekehtestamine, eriti Lõuna-Hiina meres, sundis USA-d oma lähenemisviisi ümber hindama ja kaaluma selgesõnalisemat seisukohta Taiwani suhtes, et tasakaalustada Hiina RV mõju. (Ye, 2022, p. 1529; Zhang, 2022, p. 800)

President Trumpi ajal halvenesid USA suhted Hiina RV-ga eelkõige täiendavate kaubandustariifide kehtestamise tõttu, kuid seda ilmestasid ka fundamentaalsed erinevused nii poliitilise süsteemi, julgeoleku kui ka üldiste väärtuste suhtes (Tadahiro, 2021, p. 119, 123; Zhang, 2022, p. 794). Trumpi administratsioon võttis Hiina RV suhtes vastu vaenulikuma lähenemisviisi, pidades seda strateegiliseks konkurendiks (Ye, 2022, pp. 1513, 1532–1533). USA ja Taiwani suhted muutusid aga parimaks alates diplomaatiliste suhete ametlikust katkestamisest aastal 1979. Seda asjaolu ilmestab näiteks USA kongressis vastuvõetud mitmed

seadused, mis lihtsustasid kummagi riigi kõrgete ametiisikute üksteise külastamist, aga ka suurenenud relvade müük. (Tadahiro, 2021, p. 119; Yang, 2021, p. 137)

President Bideni administratsioon on jätkanud USA varasemat poliitikat Taiwanis suunal, keskendudes piirkondlikule stabiilsusele ja Hiina RV kasvava mõjuvõimu tasakaalustamisele (Yang, 2021, p. 143). Bideni valitsusaja jooksul on USA jätkanud tihedat koostööd Taiwaniga, rõhutades demokraatlikke väärtusi ja julgeolekukoostööd (Tadahiro, 2021, p. 132). See hõlmab strateegilist toetust Taiwanile, sealhulgas jätkuvat sõjalist abi ja mitteametlikke diplomaatiliste suhete tugevdamist, et vastu seista Hiina RV jõupüüdlustele saavutada piirkonnas ülemvõimu (Wang & Tan, 2021, p. 80). Lisaks on Bideni valitsus astunud samme, et tugevdada USA ja Taiwanis majandussuhteid, sealhulgas kaubandus- ja investeerimiskokkuleppeid (Trade negotiations between Taiwan and the United States, 2022).

Läbi aastakümnete on USA Taiwanis suunaline julgeolekupoliitika kohandunud vastavalt muutuvatele geopoliitilistele oludele ja USA-Hiina RV suhete dünaamikale. Viimaste USA administratsioonide ajal toimunud muutused, sealhulgas selgem toetus Taiwanile, peegeldavad neorealismi julgeolekuteooria vaatepunktist USA püüdlusi kohandada oma strateegiat vastavalt muutuvale jõudude tasakaalule ja Hiina RV kasvavale agressiivsusele piirkonnas. (Tadahiro, 2021, pp. 119–137; Zhang, 2022, pp. 802–803) Presidentide Obama, Trumpi ja Bideni poliitikate erinevused Taiwanis ilmestavad, kuidas USA on püüdnud leida optimaalset tasakaalu oma strateegiliste huvide edendamisel ja vajadusel tugevdada oma positsiooni Hiina RV vastu, säilitades samal ajal rahvusvahelise stabiilsuse ja vältides otsest militaarset konflikti (Zhang, 2022, pp. 794, 805; Tadahiro, 2021, p. 132).

Ründava realismi julgeolekuteooria kontekstis võib USA toetust Taiwanile näha kui strateegiat tasakaalustada Hiina RV kasvavat mõjuvõimu Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas (Myšička, 2021, pp. 85–86). USA julgeolekupoliitika, sealhulgas Taiwanis suhete akt ja sellele järgnenud „kuus kinnitust“, rõhutab USA kohustust toetada Taiwanis enesekaitsevõimet. See on osa laiemast strateegiast, mis ei piirdu ainult Taiwanis kaitsmisega potentsiaalse Hiina RV agressiooni eest, vaid hõlmab ka USA üldist eesmärki säilitada oma mõjuvõim ja takistada Hiina RV-st saamast domineerivat jõudu, mis võiks ohustada USA strateegilisi huve ja liberaalse rahvusvahelise korra stabiilsust. (Huang, 2020, p. 256; Ye, 2022, pp. 1512–1513)

Teisest küljest võib USA poliitikat Taiwani suhtes, mida on nimetatud „strateegiliseks ambivalentseks“, tõlgendada kaitsva realismi julgeolekuteooria vaatenurgast. Selles kontekstis püüab USA vältida otsest konflikti Hiina RV-ga, säilitades samal ajal piisava toetuse taseme Taiwani julgeolekule, mis võimaldab hoida piirkondlikku stabiilsust ja ennetada Hiina RV ülemäärast domineerimist. (Azzara & Sholeh, 2022, pp. 233, 235) See strateegia kajastab kaitsva realismi julgeolekuteooria põhimõtteid, mille kohaselt riigid püüdleavad optimaalse julgeoleku taseme saavutamisele, vältides samas käitumist, mis võiks esile kutsuda vastasseisu ja julgeolekudilemma süvenemist (Lobell, 2017).

USA Taiwani suunaline julgeolekupoliitika on tihedalt seotud laiemate geopoliitiliste strateegiatega, mis hõlmavad liitlassuhteid teiste Aasia ja Vaikse ookeani piirkonna riikidega. USA püüdlused tugevdada oma sidemeid piirkondlike partneritega, nagu Jaapan, Lõuna-Korea ja Austraalia ning algatused nagu Quad (USA, Jaapan, India ja Austraalia julgeolekukoostöö) ilmestavad kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnustele, mis on suunatud jõudude tasakaalu säilitamisele ja kollektiivse julgeoleku tugevdamisele. (Zhang, 2023, p. 392)

2. NEOREALISMI JULGEOLEKUTEOORIAST LÄHTUVALT HIINA RV-TAIWANI SUHETE NING USA KUI STRATEEGILISE TASAKAALUSTAJA ROLLI ANALÜÜS

Käesolev peatükk on jagatud neljaks alapeatükkiks, milles esimeses kirjeldan täpsemalt oma magistritöö uurimismetoodikat. Teises, kolmandas ja neljandas alapeatükkides kirjeldan uuringu tulemusi ja viin läbi analüüsi, mis on läbi viidud sissejuhatuses püsitatud uurimisküsimuste ja- ülesannete alusel.

2.1. Uurimismetoodika

Tegemist on kvalitatiivse empiirilise uuringuga, kus uurimisstrateegiaks on **juhtumiuuring**. Juhtumiuuringute eesmärk on uurida põhjalikult juhtumeid ning analüüsida nende eripärasid ja ümbritsevat keskkonda. Juhtumiuuringute tugevuseks on seejuures keeruliste ideede mõistmine, mida seotakse üksikasjalikult konkreetsete juhtumitega. Samuti aitavad nad

täpsustada teoreetilisi mõisteid vastavalt tegelikule elule. (Neuman, 2011, p. 42) Magistritöös on uuritavaks juhtumiks Hiina RV ja Taiwani suhted.

Andmete kogumise meetodiks on **kriitiline diskursusanalüüs** ja **dokumendianalüüs**. Diskursusanalüüs on viis uurimaks keelekasutuse vorme, kuivõrd keele abil anname tähenduse arutelu teemaks olevatele objektidele (Gee, 1999, p. 11; Laherand, 2008, lk 309). Flicki (2009, pp. 338–339) kohaselt on diskursusanalüüsi meetodi alguspunktiks vestlus, kuid empiirilisel on olulisem vastava kõne sisu ja teemapüstitus. Kriitilise diskursuseanalüüsi kohaselt ei ole sõnad neutraalsed, vaid on politiseeritud ning peegeldavad võimu ja huvisid, mille keskseks kontseptsiooniks on ideoloogia (Wooffitt, 2005, pp. 139–140; Laherand, 2008, lk 325). Dokumendianalüüs on protsess, kus süsteemselt hinnatakse trükitud ja elektroonilisi tekste, sealhulgas internetimaterjale. Vastav meetod keskendub andmete süvaanalüüsile, et mõista nende tähendust ja arendada teadmusi. (Bowen, 2009, p. 27) Dokumente võib käsitleda kui erinevaid vorminguid – nendeks võivad olla nii märkmed, aruanded, lepingud, raportid, kohtuotsused, ekspertarvamused jms. Dokumentide puhul tuleb arvestada kahe erisusega: uuringute tarbeks saab kasutada nii kindlaks otstarbeks loodavaid dokumente või juba olemasolevaid dokumente. (Flick, 2009, pp. 255–256)

Oma magistritöö uuringus analüüsin Norman Faircloughi (1995) kriitilise diskursuseanalüüsi mudeli abil ajavahemikus 2019–2023 peetud Hiina RV ja Taiwani riigipeade valitud kõnesid. Faircloughi kriitiline diskursuseanalüüsi mudel hõlmab kolmetahulist lähenemist, mis sisaldab objekti analüüsi (kirjeldus), selle loomise protsessi (tõlgendus) ning sotsiokultuurilise konteksti (selgitus) kirjeldust (Janks, 1997, p. 329). Objekti analüüs kui kirjeldus hõlmab selle sisu, ülesehituse ning vormiliste omaduste ülevaadet. Objekti loomise protsess kui tõlgendus hõlmab objekti interpreteerimist ja intertekstuaalsust. Sotsiokultuuriline kontekst hõlmab laiema ühiskondlike protsesside ülevaadet, mis võtab arvesse sotsiaalseid võimusuhteid ja ideoloogiad ning nende rolli objekti kujunemisel. (Fairclough, 1995, p. 2) Minu magistritöö uuringus on objektideks riigipeade kõned, mille analüüsi olen Faircloughi kriitilise diskursuseanalüüsi mudelil kohandanud tuginedes neorealismi julgeolekuteooriale. Nagu teoreetilistes peatükkides sai kirjeldatud, esindab tänapäevane Taiwan demokraatlikke väärtusi ning Hiina RV-s valitseb autoritaarne kord. Seetõttu analüüsitakse demokraatia ja autokraatia kui ideoloogiatest tulenevate riigipeade kõnede sõnakasutust neorealismi julgeolekuteooriaga, kus tuuakse esile nii ründava kui ka kaitsva realismi julgeolekuteooriate tunnuste esinemist. Magistritöö piiratud mahu tõttu ei tooda analüüsis Hiina RV ja Taiwani riigipeade spetsiifilisi

loosungeid esile ning analüüsitakse nende käsitletud temaatikaid laiemas kontekstis tuginedes neorealismi julgeolekuteooriale.

Valimina kasutan **eesmärgistatud (ettekavatsetud) valimit ja mugavusvalimit**. Ettekavatsetud valimi liikmeid valib uurija, lähtudes oma teadmistest, kogemustest ning eriteadmistest mõne grupi kohta. Populatsioonist püütakse leida kõige tüüpilisemad esindajad. (Neuman, 2011, pp. 273–274; Öunapuu, 2014, lk 143) Seetõttu hõlmab valim perioodi 2019–2023 peetud kõnesid Xi Jinpingi ja Tsai Ing-veni poolt, mis käsitlevad Hiina RV ja Taiwani suhteid. Valitud on mõlema riigipea viis kõnet. Taiwani riigipea puhul valisin välja Hiina Vabariigi 10. oktoobri aastapäeva kõned (Office of the President Republic of China (Taiwan), 2019, 2020, 2021, 2022, 2023), kus Taiwani president Tsai Ing-wen käsitleb olulisi riiklikke ja rahvusvahelisi teemasid. Valisin just need kõned, kuna need toimuvad igal aastal ja hõlmavad suhete kajastust Hiina RV-ga, pakkudes selget struktuuri, et uurida, kuidas Hiina RV ja Taiwani suhted on antud perioodil arenenud. Analüüsi jaoks kasutan nende kõnede ingliskeelseid tõlkeid.

Hiina RV presidendi Xi Jinpingi kõnesid Hiina RV ja Taiwani suhete käsitlemisega ei esine Taiwani sarnase näite järjepidevusega, mistõttu olen võtnud **mugavusvalimi** alusel avalikest andmebaasidest kättesaadavad ingliskeelse tõlkega transkribeeritud kõned. Mugavusvalimi peamised eelised on selle kättesaadavus ning mugavus, kuid peamiseks puuduseks on mitteesinduslikus (Neuman, 2011, p. 248). Olen valinud kokku 5 kõnet: Hiina RV 70. aastapäeva kõne (USC US-China Institute, 2019); HKP 100. aastapäeva kõne (Nikkei Asia, 2021); Xi Jinpingi aruandekõne HKP 20. kongressil (The State Council The People's Republic of China, 2022); Xi Jinpingi kõne Hiina RV rahvakongressil (The State Council Information Office The People's Republic of China, 2023); Xi Jinpingi uusaastatervituskõne 2024 (Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 2023). Need kõned valiti nende sisaldavate Hiina RV ja Taiwani suhete kajastuste põhjal, mis ei ole leitavad kõigis avalikult kättesaadavates Xi Jinpingi kõnede ingliskeelsetes transkriptsioonides. Nagu varem mainitud, omab Hiina RV riigipea suurt mõjuvõimu, mistõttu on oluline tema väljaütlemisi arvesse võtta. Seega on minu magistritöö jaoks oluline analüüsida Xi Jinpingi väljendatud diskursusi Taiwani suunas. Nimetatud valim sobib minu magistritöösse, sest eesmärk on analüüsida poliitilisi sõnavõtte, mis pärinevad ekspertrühmast (Neuman, 2011, p. 274).

Dokumendianalüüsi kasutades uurin USA Kaitseministeeriumi poolt igal aastal avaldatavaid strateegilisi raporteid „Hiina Rahvavabariiki hõlmavad sõjalised ja julgeolekualased arengud“ (i.k Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China), mida väljastatakse iga-aastaselt. Valitud on viis raportit aastatest 2019 kuni 2023 (United States Department of Defense 2019, 2020, 2021, 2022, 2023), milles analüüsitakse Hiina RV sõjalisi ja poliitilisi edusamme ning suhteid Taiwaniga. Valiku tegemisel olid määravateks raportite saadavus ja nende regulaarne ilmumine, mis võimaldab jälgida arenguid aja jooksul. Vastavate raportite analüüsis kasutan **suunatud kodeerimist**, mis tähendab juba varasemalt määratud märksõnade kasutust, et dokumentidest leida eelnevalt kindlaks määratud teemad (Linno, 2020). Seega koodipuud on moodustatud tuginedes neorealismi julgeolekuteooria tunnustele ning jagatud kolmeks: neorealismi julgeolekuteooria tunnused (Tabel 1, vt käesoleva magistr töö lk 85), ründava realismi julgeolekuteooria tunnused (Tabel 2, vt käesoleva magistr töö lk 85) ning kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnused (Tabel 3, vt käesoleva magistr töö lk 86). Seejuures Tabel 1 hõlmab neorealismi julgeolekuteooria ühiseid tunnuseid ning Tabel 2 ja Tabel 3 hõlmavad kumbki ründava ja kaitsva realismi julgeolekuteooriate individuaalseid tunnuseid.

Andmeanalüüsi meetodina kasutan kvalitatiivsel meetodil põhinevat tavapärast sisuanalüüsi. Selle eesmärk on mingisuguse sisu kirjeldus, mis võib olla näiteks raamat, ajakiri, ametlik dokument, kõne jms (Neuman, 2011, p. 371). Tavapärase kvalitatiivse sisuanalüüsi puhul esitatakse uurimistulemused argumentatsioonina, seejuurel võib neid võrrelda näiteks mõne olemasoleva teooriaga (Laherand, 2008, lk 291–292). Magistr töö uuringus analüüsin Hiina RV ja Taiwani riigipeade kõnesid kriitilise diskursuseanalüüsi meetodil ning USA Kaitseministeeriumi raporteid dokumendianalüüsi meetodil, kus kogu analüüs lähtub teoreetilise lähtepunktina olevast neorealismi julgeolekuteooria tunnustest.

2.2. Neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt kajastuvad Hiina RV-Taiwani suhted Hiina RV riigipea valitud kõnedes ajavahemikus 2019–2023

Käesoleval alapeatükis vastan uurimisküsimusele „Kuidas kajastuvad neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt Hiina RV-Taiwani suhted Hiina RV riigipea valitud kõnedes ajavahemikus 2019–2023?“. Vastavale uurimisküsimusele vastamiseks tuginen ajavahemikus 2019–2023 peetud viiele Hiina RV presidendi Xi Jinpingi peetud kõnele.

Valitud kõnesid analüüsin Norman Faircloughi (1995) kriitilise diskursuseanalüüsi mudeli abil, mis on neorealismi julgeolekuteooria kontekstis jagatud 3 etappi:

- 1) Kõne üldine kirjeldus, kus on välja toodud kõneleja põhilised raamteemad, mis aitab mõista edasise analüüsi konteksti;
- 2) Kõnes mainitud Hiina RV-Taiwani suhete kriitiline tõlgendus neorealismi julgeolekuteooria kontekstis;
- 3) Kõne sotsiokultuuriline kontekst.

Eelolevast lähtudes analüüsin järgnevalt president Xi Hiina RV 70. aastapäeva kõnet, mida ta pidas 2019 aastal:

- 1) Kõne üldine kirjeldus, kus on välja toodud kõneleja põhilised raamteemad, mis aitab mõista edasise analüüsi konteksti

Xi Jinpingi kõne Hiina RV 70. aastapäeva tähistamisel rõhutab Hiina RV arengut ja saavutusi alates selle asutamisest. Ta kinnitab Hiina RV juhtrolli maailmas, rõhutades sotsialismi edukust Hiina eripäradega ning riigi majanduslikke, sotsiaalseid ja tehnoloogilisi saavutusi. Kõne keskendub Hiina RV rahva ühtsusele, rahvuslikule uhkusele ja tulevikku suunatud optimismile, samuti Hiina RV rahvusvahelisele positsioonile ja soovile edendada rahumeelset arengut. President Xi kõne on struktureeritud viisil, mis rõhutab Hiina RV arengulugu alates selle asutamisest kuni tänapäevani, esitades seda kui järjepidevat edu ja tõusuteekonda. Selline järjestus on veenev, kuna see loob tervikliku pildi Hiina RV tõusust, demonstreerides, kuidas riigi varasemad väljakutsed on ületatud ühtsuse ja juhtkonna tugeva juhtimise kaudu. See rõhutab edasi liikumise vältimatust, kus tulevikus oodatakse veelgi suuremaid saavutusi ning tuginedes minevikus tehtud edule. Vastav struktuur ei aita mitte ainult tugevdada kodanike usku ja rahvuslikku uhkust, vaid on ka suunatud rahvusvahelisele kogukonnale, esitades Hiina RV-d kui stabiilset, edukat ja rahumeelselt arenevat jõudu globaalses süsteemis.

- 2) Kõnes mainitud Hiina RV-Taiwani suhete kriitiline tõlgendus neorealismi julgeolekuteooria kontekstis;

President Xi väljendab oma kõnes kindlat seisukohta, et Hiina RV territoriaalne terviklikkus ja ühtsus, sealhulgas Taiwani saar, on lahutamatu osa Hiina RV suveräänsusest. Kõnes leidub ründava realismi julgeolekuteooria elemente, näiteks Hiina RV valmisolek kasutada vajadusel

jõudu, et saavutada „täielik taasühinemine“ ja tagada oma strateegilised huvid (vt käesoleva magistritöö lk 23). Samas viidatakse ka kaitsva realismi julgeolekuteooria aspektidele, kus rõhutatakse rahumeelse arengu poliitikat ja soovi süvendada majanduslikke ja kultuurilisi sidemeid, mis võiks soodustada ühtsust ja stabiilsust (vt käesoleva magistritöö lk 32–33).

President Xi kasutab ideoloogilist väljendit „ühe Hiina“ põhimõtte ja „1992 konsensus“, et raamistada Taiwani suhete temaatikat kindlalt Hiina RV perspektiivist, rõhutades Hiina RV territoriaalset suveräänsust ja „taasühinemise“ vältimatust. See lähenemine näitab, kuidas keel ja retoorika ei ole neutraalsed, vaid teenivad eesmärki kujundada narratiivi, mis legitimeerib Hiina RV poliitilisi ja territoriaalseid nõudmisi, samas marginaliseerides Taiwani vaatepunkti ja õigust oma suveräänsusele.

Kõne jätab mulje, et Hiina RV püüab leida tasakaalu oma soovide ja rahvusvahelise kogukonna ootuste vahel, esitledes ennast rahu ja stabiilsuse edendajana. Samas sisaldab president Xi retoorika ka varjatud jõupositsiooni demonstreerimist, viidates Hiina RV sõjalisele võimekusele ja otsusekindlusele kaitsta oma suveräänsust ja territoriaalset terviklikkust, mis võib tekitada pingeid ja küsimusi Hiina RV tegelike kavatsuste kohta Taiwani suhtes.

President Xi kõnest järeldub, et kuigi väliselt rõhutatakse rahumeelset arengut ja koostööd, on Hiina RV lähenemine Taiwani suhtes sisemiselt vastuoluline, ühendades kaitsva realismi julgeolekuteooria rõhuasetuse rahvusvahelisele koostööle ja stabiilsusele ründava realismi julgeolekuteooria keskendumisega jõu kasutamisele ja mõjusfääri laiendamisele. Selline lähenemine kajastab kompleksset strateegiat, kus Hiina RV püüab säilitada oma rahvusvahelist kuvandit kui vastutustundlikku suurriiki, samal ajal jäädes kindlaks oma territoriaalsetele ja suveräänsetele nõudmistele, sealhulgas suhtes Taiwaniga.

3) Kõne sotsiokultuuriline kontekst

2019. aastal oli rida sündmusi, mis mõjutasid Hiina RV ja Taiwani suhteid, sh Hongkongi protestid ning USA ja Hiina RV kaubandusvaidlused. Samuti oli see aeg, mil Taiwani poliitilises maastikus toimusid olulised muutused, sealhulgas Taiwani presidendivalimiste aasta, mis tõid kaasa uued arutelud saare poliitilise tuleviku üle. President Xi kõne kaudu edastatud sõnumid ja nende esitlusviis annavad mõista, kuidas Hiina RV kavatseb oma suhteid Taiwaniga kujundada, tuginedes ühelt poolt „ühe Hiina“ põhimõttele ja teisalt rahumeelse

taasühinemise retoorikale. Selline kõne pakub sügavamat arusaama sellest, kuidas Hiina RV kasutab kultuurilisi ja ajaloolisi narratiive, et õigustada oma poliitilisi nõudmisi ja tugevdada oma positsiooni rahvusvahelisel areenil.

Kõne peegeldab Hiina RV rahva ühtsust ja rahvuslikku identiteeti, samuti Hiina RV ajaloolist pärandit ja saavutusi. President Xi rõhutab Hiina rolli maailmaareenil ja soovi edendada ülemaailmset rahu ja koostööd. Kõne rõhutab Hiina kultuurilist ja tsivilisatsioonilist suurust, viidates riigi pikaajalisele ajaloole ja saavutustele. President Xi sõnavõtt kajastab ka Hiina RV ühiskonna sotsiokultuurilised muutused, sealhulgas majanduskasv, tehnoloogiline areng ja sotsiaalne progress. Samuti rõhutatakse vajadust tugevdada rahvuslikku ühtsust ja patriotismi, et toetada Hiina RV püüdlusi saavutada suurem roll globaalsel tasandil ja realiseerida Hiina RV unistus rahvuslikust uuendamisest.

President Xi kõne näitab, kuidas Hiina RV juhtkond kasutab strateegilist retoorikat, et rõhutada oma poliitilisi, majanduslikke ja sotsiaalseid saavutusi, samal ajal kinnitades oma rahvusvahelisi ambitsioone ja rahvuslikku identiteeti. Neorealismi julgeolekuteooria kontekstis kajastub kõnes Hiina RV soov kaitsta oma suveräänsust ja territoriaalset terviklikkust, samuti püüdlused mõjutada rahvusvahelisi suhteid ja tagada oma geopoliitilised huvid (vt käesoleva magistritöö lk 27).

Kolmetasandiline analüüs paljastab, kuidas kõne on kavandatud toetama Hiina RV strateegilisi eesmärke. Kõne näitab, kuidas Hiina RV kasutab kultuurilist ja ajaloolist narratiivi nii sise- kui ka välispoliitika vahendina, et kujundada ja mõjutada rahvusvahelist arusaama Taiwanis küsimusest. Selle lähenemise kaudu püüab Hiina RV luua rahvusvahelises kogukonnas laiemat toetust oma poliitikale ja õigustada oma tegevust Taiwanis suunal.

Järgnevalt analüüsin president Xi HKP 100. aastapäeva kõnet, mida ta pidas 2021. aastal:

- 1) Kõne üldine kirjeldus, kus on välja toodud kõneleja põhilised raamteemad, mis aitab mõista edasise analüüsi konteksti

Xi Jinpingi kõne on põhjalik ülevaade HKP sajandipikkusest teekonnast, tähistades selle saavutusi ja joonistades välja tuleviku suuna Hiina RV rahvuse taaselustamiseks. Kõne on üles ehitatud ümber HKP ajaloolise evolutsiooni, selle rolli Hiina arengus alates „hääbistamise

sajandist“ kuni globaalseks jõuks saamiseni ja kinnitades selle juhtpõhimõtteid. President Xi rõhutab Hiina eripäraga sotsialismi, partei juhtrolli tähtsust, rahvusliku taasluustamise eesmärki ja Hiina RV pühendumust rahumeelsele arengule. Teemaatiline areng ajaloolistest saavutustest tuleviku püüdlusteni teenib eesmärki valideerida HKP juhtpositsiooni ja strateegiaid, tugevdades selle legitiimsust ja kutsudes üles toetama selle jätkuvat valitsemist. Selline järjestus, minevikuvõitudest tuleviku väljakutseteni, on mõeldud inspiratsiooniallikaks HKP võimele juhtida Hiina RV-d „suureks kaasaegseks sotsialistlikuks riigiks“, efektiivselt esitades juhtumi HKP asendamatu rolli kohta Hiina minevikus ja tulevikus.

2) Kõnes mainitud Hiina RV-Taiwani suhete kriitiline tõlgendus neorealismi julgeolekuteooria kontekstis

President Xi kõne käsitleb Taiwani küsimust, korrates pühendumust „ühe Hiina“ põhimõttele ja rahumeelsele riiklikule taasühinemisele. Neorealismi julgeolekuteooria perspektiivist peegeldab see nii kaitse- kui ka ründavaid aspekte. Kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnuseks on siinkohal ilmne rahu ja stabiilsuse rõhutamine üle Taiwani väina, mis toob esile Hiina RV eelistuse rahumeelsetele vahenditele riikliku ühtsuse saavutamiseks (vt käesoleva magistr töö lk 33). Ründava realismi julgeolekuteooria kohaselt võib tõlgendada „ühe Hiina põhimõtte“ rõhutamist kui muutumatut rahvuslikku huvi, vihjates, et Hiina RV on valmis oma suveräänsusnõudeid Taiwani suhtes vajadusel jõustama, et tagada rahvuslik julgeolek ja territoriaalne terviklikkus (vt käesoleva magistr töö lk 32).

President Xi integreerib oma kõnes osavalt ideoloogilisi väljendeid, kujutades ühinemist ajaloolise paratamatusena ja moraalse imperatiivina, raamistades seeläbi Taiwani küsimuse narratiiviga, mis legitimeerib potentsiaalseid tegevusi, mida Hiina RV võib suveräänsuse kaitsmise ja rahvusliku taasluustamise eesmärgil ette võtta. See peen lähenemine kajastab HKP strateegilist ebamäärasust, tasakaalustades rahumeelse integratsiooni ja rahvusliku suveräänsuse nõudmise vahel, eesmärgiga konsolideerida kodumaist toetust ning samal ajal hoiatades välise sekkumise eest.

Kõnes võib täheldada pinget rahumeelse arengu ja suveräänsuse kaitse vahel, eriti seoses Taiwani küsimusega. Ühelt poolt rõhutab president Xi rahumeelset arengut ja rahvusvaheliste suhete harmooniat, mis on kooskõlas kaitsva realismi põhimõtetega, kus julgeoleku tagamine on võimalik läbi rahvusvahelise koostöö ja konfliktide vältimise (vt käesoleva magistr töö lk

16). Teiselt poolt esineb aga kõne ühemõtteline seisukoht Taiwani suhtes – „ükski jõud ei suuda takistada Hiina rahva ja rahvuse suurt taaselustamist“ – peegeldab ründava realismi julgeolekuteooria elemente, kus riikide eesmärk on maksimeerida oma võimu ja suveräänsust, vajadusel ka jõu kasutamise kaudu (vt käesoleva magistr töö lk 27–28).

President Xi keel kaldub neutraalsusest kaugemale, liikudes selgelt riikliku ühtsuse, suveräänsuse ja HKP legitiimsuse tugevdamise suunas. President Xi sõnavõtt illustreerib peidetud ideoloogiat, mis toetab riiklikke narratiive ja õigustavad poliitilisi ambitsioone, mida esitletakse paratamatute ja õigustatud sammudena rahva ja riigi hüvanguks.

3) Kõne sotsiokultuuriline kontekst

2021. aastal toimusid Hiina RV ja Taiwani suhetes mitmed olulised arengud, mis süvendasid nendevahelisi pingeid. Hiina RV suurendas oma sõjalist kohalolekut ja survet Taiwani suhtes, sealhulgas korraldades sagedasi sõjalisi harjutusi ja lennutegevust üle Taiwani õhukaitsetsooni. Need sammud tõstasid rahvusvahelist muret piirkondliku stabiilsuse ja Taiwani demokraatliku süsteemi tuleviku üle. Samal ajal kui Hiina RV rõhutas oma püüdlusi rahumeelsele ühendamisele ja „ühe Hiina“ põhimõtte järgimisele, tugevdas Taiwan oma kaitsevõimeid ja rahvusvahelisi suhteid, et tagada oma suveräänsus ja turvalisus. Need arengud, koos globaalsete reaktsioonidega, nagu USA ja teiste demokraatlike riikide toetus Taiwani jaoks, rõhutasid kasvavat lõhet Hiina autoritaarse režiimi ja Taiwani demokraatliku valitsuse vahel.

President Xi kõne peegeldab neid suuremaid geopolitilisi pingeid ja Hiina RV positsioneerimist globaalsel areenil, sealhulgas suhetes Taiwani ja laiema rahvusvahelise kogukonnaga. Tema sõnavõtus rõhutati Hiina RV püüdlusi „rahvusliku taaselustamise“ poole, mis hõlmab territoriaalset terviklikkust ja suveräänsust, sealhulgas Taiwani küsimust. Xi kõne selles sotsiokultuurilises kontekstis kinnitab HKP muutumatut seisukohta Taiwani osas, sobitades laiema narratiiviga rahvuslikust ühtsusest, suveräänsusest ja taaselustamisest. Kõnes viidatud Taiwani küsimus hõlmab laiemat diskursust, mis integreerib rahvuslikku sentiment, ajaloolist saatust ja HKP valitsemise legitiimsust.

Kolmetasandiline analüüs toob esile, kuidas president Xi kasutab kõnes diskursust rahvusliku identiteedi, ühtsuse ja suveräänsuse tugevdamiseks, püüdes samaaegselt raamistada Hiina RV

suhteid Taiwani ja laiema maailmaga oma narratiivi tingimustel. Analüüs paljastab, kuidas kõne loob keeruka kujutluspildi Hiina RV tulevikust, kus riigi suveräänsus, territoriaalne terviklikkus ja rahvusvaheline positsioon on kesksel kohal, samal ajal näidates aga Hiina RV valitsuse soovi kujutada end rahumeelse arengu ja rahvusvahelise koostöö eestvedajana. Samuti ilmestab see peidetud pingeid ja vastuolusid Hiina RV sisepoliitikas ja rahvusvahelistes suhetes, eriti seoses Taiwani ja demokraatlike väärtuste küsimusega.

Järgnevalt analüüsin Xi Jinpingi aruandekõnet HKP 20. kongressil, mida ta pidas 2022. aastal:

- 1) Kõne üldine kirjeldus, kus on välja toodud kõneleja põhilised raamteemad, mis aitab mõista edasise analüüsi konteksti

Xi Jinpingi kõne 20. Rahvuskongressil peegeldab HKP jätkuvat pühendumust Hiina omadustega sotsialismile, rõhutades HKP üldist juhtrolli kõigis riigi ja ühiskonna aspektides. Kõne keskendub pikaajalisele visioonile ehitada igakülgsele kaasaegsele sotsialistlikule riikile, rõhutades teadus- ja tehnoloogiaarenduse ning innovatsiooni olulisust. Samuti käsitletakse vajadust tugevdada rahvuslikku ühtsust, suurendada sise- ja välispoliitilist stabiilsust ning edendada rahumeelset arengut rahvusvahelistes suhetes. Kõne seab esikohale ka kvaliteetse hariduse, teadus- ja arendustegevuse ning inimressursside arendamise, näidates HKP visiooni tuleviku Hiina RV-st kui innovatsioonil põhinevast ühiskonnast. President Xi kõne esitleb hoolikalt konstrueeritud narratiivi, mis ühendab HKP saavutusi, rahvuslikke eesmärke ja globaalseid püüdlusi. Selline järjestus, alates rahvuslikust arengust ja sisepoliitikast kuni globaalsete väljakutsete ja koostööni, on veenev, kuna see demonstreerib Hiina RV integreeritud lähenemisviisi, mis ühendab sisemist stabiilsust ja rahvusvahelist vastutust. Vastav strateegia tugevdab kodanike usku HKP juhtimisse ning pakub ka narratiivi, mis kujutab Hiina RV-d kui edumeelset ja rahumeelset jõudu globaalses kogukonnas.

- 2) Kõnes mainitud Hiina RV-Taiwani suhete kriitiline tõlgendus neorealismi julgeolekuteooria kontekstis

President Xi kõnes käsitletakse Taiwani küsimust, rõhutades „ühe Hiina“ põhimõtet ja vastuseisu „Taiwani iseseisvusele“. Selline lähenemine peegeldab kaitsva realismi julgeolekuteooria aspekte, kus riigi suveräänsus ja territoriaalne terviklikkus on esmatähtsad (vt käesoleva magistr töö lk 16). Seejuures väljendab Hiina RV valmisolekut edendada

rahumeelseid suhteid mõlemal pool Taiwani väina, kuid samas rõhutatakse kindlameelset hoiakut Taiwani mistahes iseseisvuspüüdluste vastu. See peegeldab ründava realismi julgeolekuteooria tunnust, mille kohaselt riigid soovivad laiendada oma mõjuvõimu ja territooriumit (vt käesoleva magistritöö lk 13).

Kõne raames kasutatakse ideoloogilisi väljendeid, nagu „ühine jõukus“ ja „rahumeelne taasühinemine“, mis on suunatud nii kodumaisele kui ka rahvusvahelisele publikule, et raamistada Hiina RV lähenemist Taiwani küsimusele positiivses valguses. See lähenemine näib olevat osa laiemast strateegiast, et vältida otsest konflikti ja esitleda Hiina RV-d kui rahumeelset ja vastutustundlikku suurriiki. Sellegipoolest rõhutab president Xi ka Hiina RV vastumeelsust Taiwani iseseisvuspüüdlustele, mis viitab ründava realismi julgeolekuteooria aspektile (vt käesoleva magistritöö lk 32). Selline sõnastus loob potentsiaalse vastuolu koostööle orienteeritud retoorika ja Hiina RV valmisoleku vahel kasutada jõudu oma huvide kaitsmiseks. Seega vastuolu ilmneb kõnes nii koostöö kui ka konflikti elemente mainides. President Xi kasutab retoorikat strateegiliselt, et edendada Hiina RV narratiivi ja õigustada tema lähenemist Taiwani suhtes, jättes ruumi nii diplomaatiale kui ka potentsiaalsele jõukasutusele.

President Xi keel kaldub suunas, mis rõhutab Hiina RV legitiimsust ja moraalset õigustust Taiwani suhtes ning võimalikku jõukasutust peetakse õigustatuks territoriaalse terviklikkuse kaitsel. Selline lähenemine võib muuta rahvusvahelisele kogukonnale raskemaks Hiina RV kavatsuste tõlgendamise, kuna see ühendab endas nii koostöövalmidust kui ka otsustavust kasutada jõudu.

3) Kõne sotsiokultuuriline kontekst

2022. aastal olid Hiina RV ja Taiwani suhetele märkimisväärset mõju avaldanud mitmed olulised sündmused, sealhulgas jätkuvad sõjalised manöövrid ja diplomaatiline surve Hiina RV poolt, mis on suurendanud pingeid piirkonnas. Samuti mängisid olulist rolli rahvusvahelised arengud, nagu USA ametnike kõrgetasemeline visiit Taiwani, mis on põhjustanud Hiina RV teravaid reaktsioone. Nendele sündmustele lisandusid ka majanduslikud ja tehnoloogilised koostööprojektid, mis on süvendanud integratsiooni ja vastastikust sõltuvust strateegilistes sektorites. Need sündmused mõjutasid otseselt kõne sotsiokultuurilist konteksti, kuna need peegeldavad laiemat geopoliitilist konkurentsi ja kultuurilist identiteeti.

President Xi kõne peegeldab Hiina RV olulisi sotsiaalseid ja kultuurilisi arenguid ning Hiina RV suhetes ülejäänud maailmaga. President Xi rõhutab vajadust kultuurilise enesekindluse ja jõu suurendamise järele, et toetada Hiina RV moderniseerimist ja rahvusvahelist mõju. Samuti kutsutakse üles rahvuslikule ühtsusele ja patriotismile, et edendada Hiina RV unistust ja tagada sotsiaalne harmoonia. Kõne kajastab püüdlusi suurendada Hiina RV pehmet jõudu ja kultuurilist mõju rahvusvahelisel areenil, mis on oluline Hiina RV rahvusvahelise positsiooni tugevdamiseks ja globaalsete väljakutsetega toimetulekuks.

Kolmetasandiline analüüs toob esile, kuidas kõne sotsiokultuuriline kontekst ja selle kajastus peegeldab laiemat strateegiat, millega Hiina RV püüab legitiimida oma poliitilisi ja territoriaalseid nõudmisi Taiwani suhtes. Esiteks näitab kõne üldine kirjeldus, kuidas Xi Jinping kasutab ajaloolist narratiivi ja saavutuste loetelu, et luua positiivset kuvandit Hiina RV progressist ja rahvuslikust ühtsusest, mis on mõeldud kodanike mobiliseerimiseks ja rahvusvahelise kogukonna veenmiseks Hiina RV legitiimsuses. Teiseks selgub kõnest ideoloogiliste väljendite ja retoorika mitmekesisus nii Hiina RV julgeolekupoliitikas kui ka suhetes Taiwani ning laiema rahvusvahelise kogukonnaga. Kolmandaks näitab kõne, kuidas Hiina RV püüab kujundada oma identiteeti kui vastutustundlikku suurriiki, mis on pühendunud rahumeelsele arengule ja rahvusvahelisele koostööle, samal ajal aga säilitades kindla hoiaku oma huvide oma mõjuvõimu ja territooriumi laiendamise vajaduses Taiwani arvelt. Selline lähenemine peegeldab Hiina RV katset tasakaalustada oma sisemisi ja välimisi eesmärgi, rõhutades samal ajal ühtsust ja rahvuslikku identiteeti vastuseks väljakutsetele.

Järgnevalt analüüsin Xi Jinpingi kõne Hiina RV rahvakongressil 2023. aastal:

- 1) Kõne üldine kirjeldus, kus on välja toodud kõneleja põhilised raamteemad, mis aitab mõista edasise analüüsi konteksti

Xi Jinpingi 2023. aasta kõne Hiina RV rahvakongressil keskendub peamiselt Hiina RV saavutustele, rõhutades rahva ühtsust, ajaloolisi väljakutseid ja tulevikku suunatud eesmärgi. Kõne avab Hiina RV jätkuva pühendumuse oma kodanike heaolule, majanduslikule arengule ja rahvuslikule julgeolekule. Kõne järjestus – alustades rahva tänust ja usaldusest, liikudes läbi ajalooliste saavutuste ja lõpetades tuleviku eesmärkidega – loob narratiivi Hiina RV jõulisest

arengust ja kindlast suunast tulevikku. See struktuur toetab veenvalt president Xi eesmärki näidata Hiina RV-d kui tugevat, ühtset ja edasipüüdlikku riiki.

- 2) Kõnes mainitud Hiina RV-Taiwani suhete kriitiline tõlgendus neorealismi julgeolekuteooria kontekstis

President Xi kõne käsitleb Hiina RV ja Taiwani suhteid, rõhutades „ühe Hiina“ põhimõtet ja 1992. aasta konsensust. Ta kordab Hiina RV pühendumust rahumeelsele arengule ja rahvuslikule taasühinemisele, kuid hoiatab välise sekkumise ja Taiwani iseseisvuse väljakuulutamise eest. See lähenemine illustreerib kaitsva realismi julgeolekuteooria elemente, kus julgeolek ja stabiilsus näivad olevat peamised eesmärgid (vt käesoleva magistritöö lk 28). Samas, rõhutades rahvusliku ühtsuse ja territoriaalse terviklikkuse olulisust, ilmneb ka ründava realismi julgeolekuteooria tunnus, kus Hiina RV seisukoht võib tunduda jõupositsioonina suhete määratlemisel (vt käesoleva magistritöö lk 27).

Kõnes esitatud sõnumid, mis rõhutavad nii rahumeelset arengut kui ka rahvusliku ühtsuse saavutamise olulisust, võivad muuta raskeks eristada nende sobivust kaitsva või ründava realismi julgeolekuteooria vahel. Ideoloogilised väljendid, nagu „rahvuslik taassünd“, „suure riigi ehitamine“ ja „ühe Hiina“ põhimõte, aitavad raamistada Hiina RV eesmäärke ja püüdlusi viisil, mis õigustab nii rahumeelse arengu kui ka jõulisemate meetmete kasutamist oma eesmärkide saavutamiseks. President Xi kasutab ideoloogilisi väljendeid, et raamistada Hiina identiteeti, ajalugu ja tulevikupüüdlusi, mis mõjutab otseselt kõne neutraalsust. Nende väljendite kasutamine aitab luua narratiivi, mis õigustab Hiina RV tegevust rahvusvahelisel areenil, sealhulgas suhteid Taiwaniga, ja kujundab kõneleja sõnumeid viisil, mis toetab Hiina RV valitsuse poliitilisi ja julgeolekualaseid eesmäärke.

President Xi kõne keel on kaugel neutraalsusest, peegeldades pigem strateegilist kasutust, mis toetab Hiina RV rahvuslikke huve ja rõhutab Hiina RV rolli rahvusvahelistes suhetes positiivses valguses. Selline lähenemine on kooskõlas ründava realismi julgeolekuteooria arusaamaga, et riikide käitumine rahvusvahelistes suhetes on motiveeritud eelkõige võimu ja julgeoleku kaalutlustest (vt käesoleva magistritöö lk 27).

- 3) Kõne sotsiokultuuriline kontekst

2023. aastal toimusid mitmed olulised sündmused, mis mõjutasid Hiina RV ja Taiwani suhteid. Need hõlmasid jätkuvaid sõjalisi harjutusi Hiina RV poolt Taiwani väina ääres, suurenenud diplomaatilist survet Taiwani rahvusvaheliste suhete piiramiseks ja mitmeid avaldusi, mis rõhutasid Hiina pühendumust „ühe Hiina“ põhimõttele. Taiwani ja tema rahvusvaheliste partnerite vahelised suhted samas tugevnesid, eriti USA ja teiste demokraatlike riikidega. Sündmused, nagu sõjalised harjutused ja diplomaatilised avaldused, loovad konteksti, milles kõnet tuleks tõlgendada. Need sündmused toovad esile, kuidas julgeolek ja suveräänsus domineerivad Hiina RV ja Taiwani suhete diskursuses, peegeldades pidevat pinget ja konkurentsi neorealismi julgeolekuteooria vaatenurgast (vt käesoleva magistr töö lk 24).

President Xi kõne kajastab Hiina rahvusliku identiteedi ja patriotismi olulisust, mis on oluline sotsiokultuuriline tegur Hiina RV poliitikas ja rahvusvahelistes suhetes. President Xi rõhutab Hiina rahva ühtsust ja ajaloolist vastupidavust, viidates riigi pikaajalistele väljakutsetele ja saavutustele. Samuti käsitleb ta rahvuslikku taassünni ideed, mis on keskne tema visioonis Hiina RV tulevikust.

Kolmetasandiline analüüs annab sügavama arusaama sellest, kuidas president Xi kasutab diskursust oma julgeolekupoliitika ja rahvusvahelise positsioneerimise kujundamisel, rõhutades oma pühendumust suveräänsusele, rahvuslikule ühtsusele ja rahvusvahelisele koostööle. Samas paljastab see ka peidetud püüdlusi ja strateegiaid, mida Hiina RV rakendab oma geopoliitiliste ja julgeolekualaste eesmärkide saavutamiseks, mis on tihedalt seotud neorealismi julgeolekuteooria põhimõtetega (vt käesoleva magistr töö lk 16–17).

Järgnevalt analüüsin Xi Jinpingi uusaastatervituskõnet 2024:

- 1) Kõne üldine kirjeldus, kus on välja toodud kõneleja põhilised raamteemad, mis aitab mõista edasise analüüsi konteksti

Xi Jinpingi uusaastatervitus alanud 2024. aasta puhul kõneleb mitmetest saavutustest ja edusammudest, mida Hiina RV on 2023. aastal teinud, alates COVID-19 pandeemiajärgsest taastumisest kuni majanduskasvu, teadus- ja arendustegevuse edusammude ning keskkonnaalaste saavutusteni. Kõne läbib mitmeid teemasid, alustades Hiina RV inimeste jõupingutustest ja vastupidavusest, jätkates majanduslike ja tehnoloogiliste saavutustega ning lõpetades rahvusvahelise koostöö ja rahu edendamise. Teemade järjestikune käsitlemine

loob narratiivi Hiina RV edust ja tõusust, rõhutades riigi jõupingutusi nii siseriiklikul kui ka globaalsel tasandil, mis on mõeldud lisaks kodupublikule ka laiemale rahvusvahelisele kogukonnale.

2) Kõnes mainitud Hiina RV-Taiwani suhete kriitiline tõlgendus neorealismi julgeolekuteooria kontekstis

President Xi käsitleb kõnes Hiina RV ja Taiwani suhteid, rõhutades Hiina RV pühendumust rahumeelsele arengule ja „ühe Hiina“ põhimõtte järgmisele. President Xi rõhutab Hiina RV otsusekindlust Hiina RV ja Taiwani täielikuks taasühinemiseks, mis peegeldab ründava realismi julgeolekuteooria põhimõtteid, eriti seoses mõjuvõimu ja territooriumi laiendamise vajadusega (vt käesoleva magistritöö lk 32). Kõnes ei pruugi esineda otseseid vasturääkivusi neorealismi julgeolekuteooria põhimõtete vahel, kuid selle rõhuasetus rahumeelsele arengule ja rahvusvahelisele koostööle võib tunduda vastuoluline arvestades Hiina RV sõjalist aktiivsust Taiwani väinas. See peegeldab teatud vastuolu ründava ja kaitsva realismi julgeolekuteooriate vahel, kus Hiina RV esitleb end rahumeelse jõuna, kuid selle sõjalised tegevused viitavad ettevalmistustele võimalikeks relvakonfliktideks.

Kõnes kasutatakse ideoloogilisi väljendeid, nagu „rahvuslik taassünd“ ja „suure riigi ehitamine“, mis mitte ainult ei tugevda Hiina rahvuslikku identiteeti, vaid raamistavad ka Hiina RV-d kui rahumeelse jõu narratiivi. Siinkohal nihkub president Xi keeles ka neutraalsus, kuivõrd Hiina RV esitleb end mitte ainult kui majanduslikku ja sotsiaalset edu saavutanud riiki, vaid ka kui globaalse vastutuse ja rahvusvahelise koostöö edendajat. Hiina RV katsed positioneerida end rahumeelse arengu eestkõnelejana, samal ajal rõhutades oma pühendumust territoriaalsele terviklikkusele ja taasühinemisele Taiwaniga, näitavad, kuidas diskursus võib teenida mitmeid eesmärke, näiteks rahvusvahelise kogukonna veenmine Hiina RV heatahtlikkuses ning kodupubliku ühtsuse ja rahvusliku uhkuse tugevdamine.

3) Kõne sotsiokultuuriline kontekst

2023. aastal mõjutasid Hiina ja Taiwani suhteid mitmed sündmused, sealhulgas suurenenud sõjaline aktiivsus ja diplomaatiline surve. President Xi kõne peegeldab laiemat sotsiokultuurilist ja poliitilist konteksti, milles Hiina RV jätkab oma rahvusvahelise positsiooni kindlustamist, rõhutades samal ajal rahvuslikku ühtsust ja taasühinemise vajadust. Kõne pakub

sügavamaid teadmisi selle kohta, kuidas Hiina RV kasutab diskursust, et kujundada oma identiteeti nii tugeva kui ka rahumeelse riigina, mis soovib edendada globaalset heaolu, samal ajal rõhutades oma otsustavust territoriaalse terviklikkuse ja suveräänsuse küsimustes.

President Xi kõne toob esile Hiina RV sotsiokultuurilise konteksti ja rahvusliku identiteedi olulisuse, mis on ühtlasi riigi julgeoleku ja arengu keskmes. Rõhutades Hiina tsivilisatsiooni ajaloolist järjepidevust ja kultuurilist rikkust, kasutab president Xi diskursust, et tugevdada sisemist ühtsust ja rahvuslikku uhkust. See strateegia mitte ainult ei tugevda riigi sisemist kooskõla ajal, mil välised pinged on kõrged, vaid ka suunab avalikkuse tähelepanu ühiste eesmärkidele, nagu rahvuslik taassünd ja suurriigi staatus.

President Xi kõne kolmetasandiline analüüs näitab, kuidas Hiina RV kasutab strateegilist narratiivi, et navigeerida rahvusvaheliste suhete anarhilises keskkonnas, püüdes leida tasakaalu oma julgeolekuhuvide, rahvusvahelise koostöö edendamise ja sotsiokultuurilise identiteedi säilitamise vahel. Selles peitub tasakaalustamiskatse, mis kajastab neorealismi julgeolekuteooria põhimõtteid, kus Hiina RV püüab kaitsta oma suveräänsust ja tugevdada oma positsiooni rahvusvahelistes suhetes edendades samaaegselt rahu ja koostööd (vt käesoleva magistr töö lk 32–33).

2.3. Neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt kajastuvad Hiina RV-Taiwani suhted Taiwani riigipea valitud kõnedes ajavahemikus 2019–2023

Käesoleval alapeatükis vastan uurimisküsimusele „Kuidas kajastuvad neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt Hiina RV-Taiwani suhted Taiwani riigipea valitud kõnedes ajavahemikus 2019–2023?“. Vastavale uurimisküsimusele vastamiseks tuginen ajavahemikus 2019–2023 peetud viiele Taiwani presidendi Tsai Ing-weni peetud kõnele.

Valitud kõnesid analüüsin Norman Faircloughi (1995) kriitilise diskursuseanalüüsi mudeli abil, mis on neorealismi julgeolekuteooria kontekstis jagatud 3 etappi:

- 1) Kõne üldine kirjeldus, kus on välja toodud kõneleja põhilised raamteemad, mis aitab mõista edasise analüüsi konteksti;
- 2) Kõnes mainitud Hiina RV-Taiwani suhete kriitiline tõlgendus neorealismi julgeolekuteooria kontekstis;

3) Kõne sotsiokultuuriline kontekst.

Eelolevast lähtudes analüüsin järgnevalt president Tsai Hiina Vabariigi aastapäeva pöördumise 2019 kõnet:

- 1) Kõne üldine kirjeldus, kus on välja toodud kõneleja põhilised raamteemad, mis aitab mõista edasise analüüsi konteksti

Kõne tähistab Taiwani 108. aastapäeva, tunnustades Taiwani teekonda ja vastupidavust globaalsete väljakutsete ja ohtude keskel, eriti Hiina RV poolt. President Tsai tõstab kõnes esile Taiwani demokraatlike väärtusi, majandussaavutusi ja rahvusvahelisi panuseid, seades vastuolulise tooni Hiina RV „üks riik, kaks süsteemi“ ettepanekule ja rõhutades suveräänsust, demokraatiat ja rahvuslikku ühtsust. Teemade järjestus ja nende esitamise viis on kõnes hoolikalt kavandatud, et maksimeerida sõnumite veenvust. Alates ühtsuse ja uhkuse tundest kuni Taiwani saavutuste ja väljakutsete esiletõstmiseni, järgneb see selgele vastandusele välisohuga ja lõpeb ühtsuse ja positiivse tulevikuvisioni kinnitamisega.

- 2) Kõnes mainitud Hiina RV-Taiwani suhete kriitiline tõlgendus neorealismi julgeolekuteooria kontekstis

Kõne toob esile jätkuva USA ja Hiina RV kaubandusvaidluse ja olukorra Hongkongis kui tõendi „üks riik, kaks süsteemi“ mudeli ebaõnnestumise kohta, raamistades Hiina RV tegevusi regionaalse stabiilsuse ja rahu ohtudena. See ühtib neorealismi julgeolekuteooria tunnusega rahvusvaheliste suhete anarhilisest olemusest, kus riigid peavad tagama oma ellujäämise läbi isikliku panuse (vt käesoleva magistr töö lk 12).

President Tsai „üks riik, kaks süsteemi“ põhimõtte tagasilükkamine ning pühendumust rahvuslikule suveräänsusele ja demokraatiale võib vaadelda kui jõupingutusi säilitada Taiwani autonoomia Hiina RV kasvava mõju vastu. Vastav seisukoht haakub kaitsva realismi julgeolekuteooria keskendumisega *status quo* säilitamisele, et vältida ükskõik millise riigi domineerimist ning oma praeguse staatuse säilitamist ja turvalisuse tagamist, rõhutades Taiwani strateegilist positsiooni Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas kui „demokraatlike väärtuste esimest kaitsejoont“ (vt käesoleva magistr töö lk 29).

President Tsai kõne käsitleb kaudselt ka julgeoleku dilemmat – Taiwani poolt võetud meetmed oma turvalisuse tagamiseks, nagu kaitsevõimekuse tugevdamine ja rahvusvaheliste partnerlussuhete arendamine samameelsete riikidega, võivad tunduda Hiina RV-le provokatiivsetena, mis võivad eskaleerida pingeid (vt käesoleva magistritöö lk 27). Siiski, nagu kõnes väljendatud, püüab Taiwan provokatsioonide ja pingete eskaleerimise asemel tegutseda rahumeelselt oma julgeoleku tagamisel, mis on kooskõlas kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnustega (vt käesoleva magistritöö lk 28).

Kõnes võib täheldada Taiwani soovi säilitada suveräänsust ja demokraatlikke väärtusi ning reageerida Hiina RV kasvavale mõjule, mis on vasturääkivad neorealismi julgeolekuteooria kontekstis. Ühest küljest rõhutab President Tsai vajadust rahvuslikule suveräänsusele ja demokraatialle, mis tähendab neorealismi julgeolekuteooria kontekstis riigi ellujäämise kui primaarse eesmärgi poole püüdlemist (vt käesoleva magistritöö lk 13). Teisest küljest aga toonitatakse rahumeelset kooseksisteerimist ja rahvusvaheliste partnerlussuhete olulisust, mis võivad tunduda vastuolus neorealismi põhimõttega, mille kohaselt on rahvusvahelised suhted anarhilised ja riikide vahel valitseb pidev võimuvõitlus (vt käesoleva magistritöö lk 13). Samas puudub siinkohal vastuolu kaitsva realismi julgeolekuteooria kontekstis, mille kohaselt on riikidevaheline koostöö võimalik, kui võimalikud hüved ületavad riske (vt käesoleva magistritöö lk 15–16).

Kõnes võib olla raske eristada puhtalt neorealismi julgeolekuteooria põhimõtteid, kuna president Tsai edastab oma sõnumi tugevalt Taiwani spetsiifiliste demokraatlike väärtustega ja rahvusliku identiteediga. Vastav lähenemine peegeldab Taiwanile omast julgeolekudiskursust, kus riiklik autonoomia ja demokraatia kaitse on lahutamatult seotud.

President Tsai kasutab ideoloogilisi väljendeid, nagu „demokraatlike väärtuste esimene kaitsejoon“, mis raamistab Taiwani kui globaalse demokraatia kaitsja Hiina RV autoritaarse ohu vastu. Selline raamistamine mitte ainult ei rõhuta Hiina RV-Taiwani vastasseisu ideoloogilist dimensiooni, vaid ka positsioneerib Taiwani rahvusvahelisel areenil kindlal viisil, püüdes saavutada rahvusvahelist toetust ja solidaarsust.

Siinkohal on oluline rõhutada ka neutraalsuse nihet president Tsai retoorikas, milles kajastub selgelt kallutatust demokraatia, vabaduse ja rahvusliku suveräänsuse väärtustamise suunas, vastandades need autoritaarsetele ja agressiivsele käitumismustritele, mida kõneleja omistab

Hiina RV-le. See ei ole üksnes julgeolekupoliitiline või geopoliitiline avaldus, vaid ka väärtuspõhine seisukohavõtt, mis kajastab laiemaid ideoloogilisi erinevusi Taiwani ja Hiina RV vahel.

3) Kõne sotsiokultuuriline kontekst

Kõne sotsiokultuurilise konteksti mõistmiseks tuleb täheldada ka sündmusi, mis mõjutasid Hiina RV ja Taiwani suhteid 2019. aastal. President Tsai rõhutamisest demokraatlikest väärtustest ja taiwanlaste murdumatust vastupanust nähtub, et see võib peegeldada 2019. aastal toimunud Hongkongi proteste, mil Hiina RV surus peale justiitsreforme, mis nõrgendasid Hongkongi autonoomiat. Samuti on kõnes täheldatud USA ning Hiina RV vahelist kaubandusvaidlust, mis pingestasid kahe eelmainitud riigi suhteid ning avaldas mõju ka Taiwani julgeolekule.

President Tsai kõne põimib oskuslikult Taiwani sotsiokultuurilist vastupidavust ja identiteedi oma geopoliitilises olustikus. President jutustab Taiwani ajaloost ületamiseks väljakutseid, alates loodusõnnetustest kuni diplomaatilise isolatsioonini, esitledes taiwanlaste murdumatut vaimu. See vastupidavus mitte ainult ei defineeri Taiwani sisemist identiteeti, vaid kujundab ka selle rahvusvahelist hoiakut, esitledes Taiwani kui demokraatia, innovatsiooni ja globaalse rahu ning stabiilsuse säilitamisele kaasaitavat riiki.

Ühiste mälestuste ja väljakutsete esiletõstmine teenib eesmärki ühendada rahvast demokraatia ja vabaduse lipu all, tugevdades rahvuslikku sidusust välise ohu näol. See ühtsus on Taiwani strateegia jaoks oluline, et vastukaaluks Hiina RV mõjule kinnitada oma suveräänsust rahvusvahelisel areenil. President püüab oma kõnes tugevdada Taiwani rahvuslikku identiteeti, demokraatlike väärtusi ja suveräänsust, tehes seda viisil, mis eeldatavasti vastab kriitikale, mis võib tuleneda leebemast suhtumisest Hiina RV poliitikasse või eriarvamustele sisepoliitilistes küsimustes. Tõstes esile demokraatia tähtsust ja Taiwani rahva tahtejõudu, rõhutab president ka diskursuse mitmekesisust ja avatud arutelu vajalikkust. Selline lähenemine mitte ainult ei kinnita tema pühendumust demokraatlikele põhimõtetele, vaid tunnistab ka erinevate arvamuste ja kriitiliste häälte olulisust ühiskonnas. Taiwani demokraatliku teekonna ja panuste rõhutamine globaalsetele küsimustele ühtib kaitsva realismi julgeolekuteooria *status quo* säilitamise ja diplomaatia tähtsustamise tunnustega, kus riigi poliitiliste väärtuste legitiimsus ja atraktiivsus võivad suurendada selle turvalisust, kogudes rahvusvahelist toetust ja solidaarsust (vt käesoleva magistritöö lk 28–29).

Kolmetasandiline analüüs näitab, kuidas president Tsai kõne toimib keerulises poliitilises maastikus, kasutades strateegiliselt keelt, et edastada sõnumeid, mis kaitsevad ja edendavad Taiwani huve. Samuti näitab see, kuidas kõne aitab konstrueerida ja tugevdada kollektiivset identiteeti, luues ühtse rahvusliku kogemuse ja mälu narratiivi, mis ühendab kodanikke ühiste eesmärkide ja väärtuste ümber. Ühtlasi toob kõne esile, kuidas president Tsai kasutab ajaloolisi ja kultuurilisi viiteid, et rõhutada rahvuslikku vastupidavust ja iseseisvust, tugevdades seeläbi rahvuslikku uhkust ja ühtekuuluvustunnet.

Järgnevalt analüüsin president Tsai Hiina Vabariigi aastapäeva pöördumise 2020 kõnet:

- 1) Kõne üldine kirjeldus, kus on välja toodud kõneleja põhilised raamteemad, mis aitab mõista edasise analüüsi konteksti

President Tsai 109. aastapäeva kõne rõhutab Taiwani erakordset vastupanuvõimet ja ühtekuuluvust COVID-19 pandeemia ajal, esitledes riiki kui edukat näidet pandeemiaga toimetulekul ja rahvusvahelise solidaarsuse edendamisel. Ta toob esile Taiwani võime säilitada igapäevaelu ja majandustegevus ilma ulatuslike piiranguteta, tänades kodanike ühtsust ja rõhutades Taiwani panust maailmale pandeemiavastase abi näol. Lisaks käsitleb president Tsai Taiwani majanduslikku vastupanuvõimet ja tulevikku vaatavaid strateegiaid, rõhutades kuue põhitööstuse edendamist ja infrastruktuuri arendamise plaane. Kõne peegeldab tugevat sõnumit rahvuslikust ühtsusest ja valmisolekust ületada väljakutseid, näidates valitsuse võimet juhtida riiki nii kriisi ajal kui ka edaspidi, mis mitte ainult ei tugevda Taiwani identiteeti ja rahvusvahelist kuvandit, vaid rõhutab ka riigi vastupanuvõimet, innovaativsust ja globaalset koostöövõimet. Kõne keelekasutus ja retoorika on hoolikalt valitud, et tugevdada rahvuslikku identiteeti ja mobiliseerida rahvusvahelist toetust.

- 2) Kõnes mainitud Hiina RV-Taiwani suhete kriitiline tõlgendus neorealismi julgeolekuteooria kontekstis

Kuigi 2020. aasta kõnes ei keskenduta otseselt Hiina RV ja Taiwani vahelistele pingetele samamoodi nagu 2019. aasta kõnes, peegeldub selles siiski Taiwani püüdlus säilitada oma suveräänsust ja demokraatlikke väärtusi Hiina RV kasvava mõju ja surve tingimustes. See kontekst loob aluse mõistmaks, kuidas Taiwani vastupanuvõime pandeemia ajal ja majanduslikud saavutused on osa laiemast julgeolekustrateegiast, mis rõhutab riigi autonoomiat ja vastupanuvõimet välissurvega toimetulekul. Kõne loob ühtsuse ja solidaarsuse

tunnet Taiwani inimeste seas, samal ajal kujundades Taiwani rahvusvahelist kuvandit positiivses valguses. Kõnetusviis on suunatud nii siseriiklikele kui ka rahvusvahelistele kuulajatele, rõhutades Taiwani eristumist Hiina RV mõjusfäärist ja demonstreerides Taiwani soovi tegutseda rahumeelselt, kuid kindlameelselt oma rahvuslike huvide kaitsel.

President Tsai ei maini kõnes otseselt „üks riik, kaks süsteemi“ põhimõtet ega viita spetsiifiliselt Hiina RV tegevustele, kuid Taiwani edulood pandeemiaga toimetulekul ja majanduskasvus kaudselt rõhutavad Taiwani eristumist Hiina RV mõjusfäärist. Selline lähenemine on kooskõlas neorealismi julgeolekuteooria põhimõttega, mis rõhutab riikide püüdlusi oma ellujäämise ja suveräänsuse tagamiseks anarhilises rahvusvahelises süsteemis (vt käesoleva magistr töö lk 13).

Taiwani edukas pandeemiavastane võitlus ja majanduse elavdamine pandeemia tingimustes võib kaudselt peegeldada ka julgeoleku dilemmat, kus Taiwani proaktiivsed sammud oma turvalisuse ja heaolu tagamisel võivad tunduda Hiina RV-le väljakutsuvatena. President Tsai kõne kaudu edastatav sõnum rahvuslikust ühtsusest ja koostööst väljakutsete ületamisel rõhutab samuti Taiwani soovi tegutseda rahumeelselt, kuid kindlameelselt oma rahvuslike huvide kaitsel, mis on kooskõlas kaitsva realismi julgeolekuteooria kontseptsiooniga, et rahu ja stabiilsuse säilitamine on võimalik läbi tugevate ja sõltumatute kaitsevõimekuste arendamise (vt käesoleva magistr töö lk 28).

Kuigi 2020. aasta kõne ei adresseeri Hiina RV ja Taiwani suhteid sama otse kui 2019. aasta kõnes, on selle alatoonis tajutav Taiwani jätkuv püüdlus rõhutada oma suveräänsust ja demokraatlike väärtusi rahvusvahelisel areenil. Selline lähenemine mitte ainult ei demonstreeri Taiwani strateegilist positsiooni kui demokraatia kantsi Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas, vaid väljendab ka Taiwani soovi säilitada rahvusvaheline solidaarsus ja toetus oma staatusele. See peegeldab Taiwani teadlikkust neorealismi julgeolekuteooria raames tõstatatud julgeoleku dilemmast ja püüdlustest leida tasakaal oma julgeoleku tagamisel ja piirkondliku stabiilsuse säilitamisel, hoides samal ajal eemale provokatsioonidest ja konfliktidest (vt käesoleva magistr töö lk 32).

Kõne keskendub suuresti Taiwani vastupanuvõimele ja edule pandeemia ajal, rõhutades rahvuslikku ühtsust ja rahvusvahelist koostöövõimet. Kuigi otsesed viited Hiina RV-le ja selget poliitilist vastasseisu ei ole esile tõstetud, on Taiwani soov säilitada oma suveräänsust ja

demokraatlikke väärtusi vaikumisi vastandatud Hiina RV kasvavale mõjule ja survele regioonis. Kõnes ongi rõhuasetus demokraatiale, vabadusele ja rahvuslikule ühtsusele, mis on vastandatud autoritaarsele survele ja isolatsioonile. See ideoloogiline alatoon viitab Taiwani eristumisele ja vastupanuvõimele, edastades sõnumit Taiwani kui demokraatia kantsi ja vastutustundliku rahvusvahelise osaleja staatusest.

Kui president Tsai rõhutab Taiwani saavutusi ja rahvusvahelist kuvandit positiivses valguses, siis samal ajal viitab kaudset ka väljakutsetele ja survele, mida Hiina RV esitab. Selline lähenemine on strateegiline, et tugevdada rahvuslikku identiteeti ja rahvusvahelist toetust, samal ajal vältides otsest konfrontatsiooni või provokatsiooni, mis võiks eskaleerida pinget Hiina RV-ga.

3) Kõne sotsiokultuuriline kontekst

2020. aastal enne Taiwani aastapäeva kõnet toimus mitmeid olulisi sündmusi, mis süvendasid pinget Hiina RV ja Taiwani vahel, sh vastastikused süüdistused pandeemia päritolu ja leviku osas ning Hiina RV sõjaline surve. Lisaks tõi juba 2019. aastal kehtestatud Hongkongi autonoomiat piirav julgeolekuseadus esile küsimusi „ühe riigi, kaks süsteemi“ põhimõtte jätkusuutlikkuse ja selle mõju kohta Taiwani suveräänsusele.

President Tsai kõne peegeldab Taiwani vastupanuvõimet ja ühtsust pandeemia vastases võitluses, rõhutades edu viiruse tõkestamisel ja demokraatlike väärtuste säilitamisel. Kõne toob esile, kuidas Taiwan on ületanud globaalse kriisi väljakutsed, samal ajal säilitades tugeva rahvusvahelise koostöö ja solidaarsuse poole püüdluse. See lähenemine mitte ainult ei kajasta Taiwani julgeolekustrateegiat, mis tugineb neorealismi julgeolekuteooria põhimõttele riikide iseseisvast ellujäämisest ja suveräänsuse kaitsmisest, vaid ka rõhutab Taiwani rolli globaalses kogukonnas kui vastutustundliku partneri (vt käesoleva magistr töö lk 24).

Kõne majandusstrateegiad ja edasised plaanid pandeemiajärgseks arenguks näitavad Taiwani majanduse vastupanuvõimet ja kohanemisvõimet, rõhutades ühiskonna innovaatsilisust ja töökust. See majanduslik lähenemine on kooskõlas neorealismi julgeolekuteooriaga, milles rõhutatakse riikide püüdlusi oma positsiooni tugevdamiseks rahvusvahelises süsteemis (vt käesoleva magistr töö lk 29).

President Tsai üleskutse ühtsusele ja koostööle väljakutsete ületamisel toonitab Taiwani püüdlust säilitada oma identiteeti ja suveräänsust. Kõne lõpetav positiivne visioon tulevikust ei ole ainult poliitiline sõnum, vaid ka kinnitab Taiwani strateegilist lähenemist oma julgeolekule, tuginedes kaitsva realismi julgeolekuteooria vaatele, et riigid tegutsevad oma julgeoleku kaitseks, püüdes säilitada stabiilsust ja vältida konflikte (vt käesoleva magistritöö lk 15–16).

Kolmetasandiline analüüs president Tsai kõnes näitab, kuidas Taiwan on navigeerinud läbi 2020. aasta keeruliste sündmuste, kasutades oma vastupanuvõimet, ühtsust ja rahvusvahelist koostööd, et kaitsta oma suveräänsust ja rõhutada oma positsiooni maailmas. See lähenemine, mis põhineb neorealismi julgeolekuteoorial, näitab, kuidas Taiwan on tugevdanud oma julgeolekut ja rahvusvahelist kuvandit, rõhutades riigi võimet toime tulla sisemiste ja väliste väljakutsetega, säilitades samal ajal oma põhiväärtused ja suveräänsuse (vt käesoleva magistritöö lk 24).

Järgnevalt analüüsin president Tsai Hiina Vabariigi aastapäeva pöördumise 2021 kõnet:

- 1) Kõne üldine kirjeldus, kus on välja toodud kõneleja põhilised raamteemad, mis aitab mõista edasise analüüsi konteksti

President Tsai 2021. aasta Taiwani 110. aastapäeva kõnes käsitletakse järjestikku mitmeid teemasid, alustades Taiwani pandeemiaga võitlemise ühisest pingutusest, rahvusvahelise koostöö tunnustamisest ja lõpetades riigi majandusliku ja poliitilise rolli tugevdamisega rahvusvahelisel tasandil. Järjestus, alates sisemisest ühtsusest kuni rahvusvahelise positsioneerimiseni, rõhutab Taiwani vastupanuvõimet ja ühtekuuluvustunnet, tugevdades veenvalt riigi identiteeti ja globaalset rolli. Kõne lõpeb üleskutsega ühiskondlikule koostööle ja ühisele tulevikuväljavaatele, mis toonitab riigisisest Taiwani ühtsust ja edasipüüdlikkust, luues tervikuna veenva narratiivi, mis ühendab kuulajaid ühise eesmärgi nimel ning tugevdab Taiwani kuvandit kui vastutustundlikku ja ühtset riiki.

- 2) Kõnes mainitud Hiina RV-Taiwani suhete kriitiline tõlgendus neorealismi julgeolekuteooria kontekstis

President Tsai kõne käsitleb Taiwani ja Hiina RV vahelisi suhteid, eriti seoses piirkondliku julgeolekuga ja demokraatia kaitsmisega autoritaarse laienemise eest. Ta rõhutab, et Taiwani edu ja saavutused on toonud kaasa suurema surve Hiina RV poolt, kuid Taiwan ei tohi oma valvsust kaotada. President Tsai toob esile demokraatlike riikide suurenenud toetuse Taiwanile ning rõhutab Taiwani valmisolekut panustada piirkondlikku rahu ja stabiilsusse. Ta kordab oma pühendumust *status quo* säilitamisele läbi dialoogi ja võrdsetel alustel suhtlemise, samuti Taiwani otsusekindlust kaitsta oma suveräänsust ja demokraatlikke väärtusi. See lähenemine on märkimisväärne näide neorealismi julgeolekuteooria põhimõtete ja Taiwani unikaalse rahvusvahelise positsiooni vahelisest dialoogist (vt käesoleva magistr töö lk 28).

Taiwani strateegia, mis rõhutab rahvusvahelist koostööd ja võrdsetel tingimustel dialoogi Hiina RV-ga, esitab väljakutse traditsioonilisele neorealismi julgeolekuteooria kontseptsioonile, mis keskendub võimuvõitlusele ja võimu maksimeerimisele anarhilistes rahvusvahelistes suhetes (vt käesoleva magistr töö lk 13). Tsai rõhutamine demokraatlike riikide suurenenud toetusele ja tema kutsung laiendada demokraatlikke liite peegeldab Taiwanile omast strateegiat leida tasakaal julgeoleku tagamisel ja rahumeelse kaaselu poole püüdlemisel, isegi seistes silmitsi suurte julgeolekuohtudega. Selline lähenemine näitab kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnust, mille kohaselt riigid väärtustavad ka omavahelist koostööd julgeoleku tagamisel (vt käesoleva magistr töö lk 16).

Kõne ei pruugi esmapilgul tunduda vastuoluline, kuid pakub peent dialoogi neorealismi julgeolekuteooria põhimõtete ja Taiwani spetsiifilise konteksti vahel, rõhutades nii ühtsust ja koostööd kui ka Taiwani kindlat seisukohta oma suveräänsuse ja demokraatlike väärtuste kaitsel. Tsai kõnes kasutatakse ideoloogilisi väljendeid, nagu „demokraatia esimene kaitseliin“ ja „vabadus ja demokraatia“, mis mitte ainult ei raamista Taiwani rolli globaalses demokraatias, vaid ka positsioneerivad selle vastuseisus autoritaarsele laienemisele, eriti Hiina RV suunal. Selline keelekasutus näitab, kuidas Tsai ja tema valitsus soovivad rahvusvahelisel areenil Taiwani näidata, pakkudes samas vastupanu Hiina RV survele ja nõudmistele.

Selles kontekstis võib mõnikord tunduda, et kõnes on raske eristada puhtalt neorealismi julgeolekuteooria põhimõtteid, eriti arvestades Tsai rõhutamist rahvusvahelisele koostööle ja vastastikusele toetusele, mis võib tunduda vastuolus neorealismi julgeolekuteooria rõhuasetusega riikide iseseisvusele ja võimuvõitlusele. Siiski, Tsai tasakaalustab neid

elemente, näidates, et Taiwan püüdleb rahumeelsete ja konstruktiivsete rahvusvaheliste suhete poole, samas kindlalt seistes oma suveräänsuse ja demokraatia kaitsel.

Kõne raamistab selgelt Taiwani ja Hiina RV suhteid, rõhutades piirkondlikku pinget ja Taiwanile osaks saavat rahvusvahelist toetust. See lähenemine peegeldab teadlikku strateegiat, et rõhutada Taiwani rolli rahvusvahelises kogukonnas kui demokraatia kantsi, vastandades seda Hiina RV autoritaarsele lähenemisele. Selline raamistus mitte ainult ei kinnita Taiwani iseseisvust, vaid ka kutsub üles rahvusvahelistele partneritele toetama Taiwani kaitset ja stabiilsust Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas.

3) Kõne sotsiokultuuriline kontekst

2021. aastal süvenesid Hiina RV ja Taiwani vahelised pinged, mida iseloomustasid Hiina RV sõjalised manöövrid Taiwani läheduses ja kasvav rahvusvaheline toetus Taiwanile. USA ja teiste demokraatlike riikide suurenenud toetus, sealhulgas kõrgetasemeliste ametnike külastused ja Taiwani kaudne osalemine rahvusvahelistes foorumites, tõstsid esile Taiwani rahvusvahelist positsiooni, suurendades samal ajal pinget Hiina RV-ga. President Tsai kõne illustreerib, kuidas Taiwan vastab neile väljakutsetele, tugevdades oma rahvusvahelist positsiooni ja sõlmides liite demokraatlike riikidega. See lähenemine peegeldab kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnust, mille kohaselt riigid püüavad tasakaalustada potentsiaalseid ohte, suurendades oma julgeolekut läbi välispoliitiliste liitude ja partnerluste.

President Tsai kõne käsitleb lisaks pandeemia ja rahvusvahelistele suhetele ka Taiwani rahva ühtsust ja vastupanuvõimet. Ta toob esile, kuidas kõik Taiwanis elavad inimesed, hoolimata nende päritolust või ajast, mil nad Taiwanis saabusid, on pühendunud sellele maale ja jagavad ühist saatust. President rõhutab, et keerulistel aegadel on just ühtsus ja pühendumus demokraatiale see, mis on kaitsnud riiki. Kõne peegeldab ka, kuidas Taiwan on oma ajaloo jooksul muutunud, rõhutades majanduslikku edu, poliitilist arengut demokraatia suunas ja sotsiaalset mitmekesisust. President Tsai rõhutab ka pühendumust põhivabadustele ja põhiseaduslikule süsteemile, samuti Taiwanile kui avatud ja kaasavale ühiskonnale, kus kõiki hinnatakse ja võetakse vastu.

President Tsai kasutab kõnet, et kujundada ja tugevdada Taiwani kollektiivset identiteeti, luues ühtse rahvusliku kogemuse ja mälu narratiivi, mis ühendab kodanikke ühiste eesmärkide ja

väärtuste ümber. Samuti tuuakse esile, kuidas kõne aitab kaasa Taiwani positiivsele rahvusvahelisele kuvandile, rõhutades riigi panust globaalsesse heaolusse ja demokraatlike väärtuste edendamisse. Selline retoorika on kooskõlas kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnusega, mis näitab, kuidas Taiwani eesmärk on mobiliseerida oma rahvast ühtsete väärtuste kohaselt, et töötada ühiselt julgeoleku tagamise nimel (vt käesoleva magistritöö lk 24).

Kolmetasandiline analüüs toob esile, kuidas president Tsai kõne peidab endas keerulist tasakaalustamist rahvusliku identiteedi tugevdamise, rahvusvahelise toetuse mobiliseerimise ja Hiina RV suhtes kehtestatud positsiooni vahel. See paljastab, kuidas Taiwani strateegiline kommunikatsioon ja rahvusvaheline positsioneerimine ei ole mitte ainult reageerimine välistele survejõududele, vaid ka aktiivne osalemine oma tuleviku kujundamisel, demonstreerides Taiwani rolli olulise tegijana rahvusvahelises poliitikas ja julgeolekus. Kolmetasandiline analüüs pakub ka sügavamad arusaama sellest, kuidas kõne loob aluse Taiwani jätkuvale vastupanule ja kohandumisele rahvusvahelises kontekstis, rõhutades samal ajal riigi püüdlusi säilitada oma demokraatlikke väärtusi ja suveräänsust.

Järgnevalt analüüsin president Tsai Hiina Vabariigi aastapäeva pöördumise 2022 kõnet:

- 1) Kõne üldine kirjeldus, kus on välja toodud kõneleja põhilised raamteemad, mis aitab mõista edasise analüüsi konteksti

President Tsai kõne Taiwani 111. aastapäeva puhul peegeldab selgelt Taiwanile omaseid püüdlusi ja väljakutseid pandeemia kontekstis ning rahvusvahelises geostrategilises maastikus. Kõne keskmes on Taiwan kui vastupidav, demokraatlik ja edumeelne ühiskond, mis seisab silmitsi COVID-19 pandeemia jätkuvate väljakutsetega, kuid samas liigub edasi majandusliku arengu ja rahvusvahelise positsioneerimise suunas. Tsai rõhutab Taiwani saavutusi pandeemiaga toimetulekul, majanduskasvu stabiliseerimisel ning rahvusvahelise koostöö ja toetuse laiendamisel. See kajastab Taiwani püüdlusi mitte ainult säilitada oma suveräänsust ja demokraatlikke väärtusi, vaid ka tugevdada oma rolli globaalses kogukonnas. Kõne järjestus, alustades kodanike ühendamisest pandeemiavastases võitluses ja liikudes edasi majandusliku edu ja rahvusvahelise tunnustuseni, loob veenva loo Taiwanist kui ühiskonnast, mis suudab ületada väljakutseid ja jätkata arengut. See strateegiline ülesehitus mitte ainult ei esita Taiwanit positiivses valguses, vaid ka tugevdab president Tsai sõnumi usaldusväärsust, pakkudes kuulajatele selget visiooni Taiwani edusammudest ja tulevikuplaanidest.

2) Kõnes mainitud Hiina RV-Taiwani suhete kriitiline tõlgendus neorealismi julgeolekuteooria kontekstis

President Tsai pöörab oma kõnes tähelepanu piirkondliku julgeoleku ja demokraatia kaitsmisele autoritaarse laienemise eest. Ta toob esile Hiina RV sõjalise tegevuse ja diplomaatilise surve, mis ohustavad Taiwani suveräänsust ja regiooni stabiilsust. Selline alatoon vastab neorealismi julgeolekuteooria tunnusele, mis käsitleb rahvusvahelisi suhteid anarhilisena ning valitseb pidev võimuvõitlus (vt käesoleva magistritöö lk 13). Samas rõhutab ta Taiwani soovi rahu ja stabiilsuse järele Taiwanis ja kogu Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas. See osa kõnest peegeldab kaitsva realismi julgeolekuteooria kontekstis Taiwani püüdlusi tasakaalustada Hiina RV mõju kasvu, rõhutades rahvusvahelist toetust ja koostööd kui vahendeid oma julgeoleku tagamiseks (vt käesoleva magistritöö lk 24).

Samas esineb president Tsai kõnes ka elemente, mis võivad tunduda neorealismi julgeolekuteooria põhiprintsiipidega vastuolus. Näiteks rõhutatakse rahvusvahelise toetuse ja koostöö olulisust, mis võib tunduda vastuoluline neorealismi julgeolekuteooria rõhuasetusega riikide iseseisvusele ja autonoomiale. Küll aga peegeldab see kaitsva realismi julgeolekuteooria lähenemist, mis teatud juhtudel väärtustab riikidevahelist koostööd (vt käesoleva magistritöö lk 16). Kõnes kasutatakse korduvalt ideoloogilisi väljendeid nagu „demokraatia kaitse“ ja „vabaduse säilitamine“, mis ei ole mitte ainult Taiwani positsioneerimise vahendid rahvusvahelises poliitikas, vaid ka strateegiad, mis kutsuvad esile rahvusvahelist solidaarsust ja toetust. See lähenemine näib kalduma kõrvale neorealismi julgeolekuteooria tavapärasest rõhuasetusest võimule ja julgeolekule, liikudes pigem koostöö ja ühiste väärtuste poole.

President Tsai sõnastuses peegeldub selge raamistus, kus Taiwani ja Hiina RV suhted on esitatud võitlusena demokraatia ja autoritaarsuse vahel. See raamistus mitte ainult ei rõhuta Taiwani identiteeti kui demokraatia kantsi Aasias, vaid ka positsioneerib Taiwanit rahvusvahelise demokraatlike riikide kogukonna liikmena, mis otsib toetust ja koostööd. Selline keelekasutus ei ole neutraalne, vaid pigem strateegiline ja ideoloogiline, kuna see rõhutab demokraatia ja suveräänsuse kaitsmise olulisust Taiwani rahvusvahelises suhtluses.

Neutraalsuse nihke näol on tegemist selge liikumisega, mis tõstab esile Taiwanis valitseva poliitilise ja ühiskondliku konsensususe vajadust seista vastu Hiina RV survele ja säilitada oma

demokraatlik süsteem ja eluviis. See nihkumine demonstreerib, kuidas president Tsai kasutab kõnet, et mitte ainult kirjeldada praegust julgeolekuolukorda, vaid ka kujundada ja tugevdada rahvuslikku ja rahvusvahelist arusaama Taiwanis positsioonist ja eesmärkidest. See strateegiline kommunikatsioon ei ole mitte ainult reageerimine välistele ohtudele, vaid ka aktiivne osalemine oma narratiivi loomises ja tugevdamises rahvusvahelisel areenil.

3) Kõne sotsiokultuuriline kontekst

2022. aastal süvenesid Hiina RV ja Taiwanis pinged märgatavalt seoses USA Esindajatekoja delegatsiooni visiidiga Taiwanile. Hiina RV algatatud ulatuslikud sõjaväeõppused ning diplomaatiline surve Taiwanile olid oma mastaabi poolest viimaste aastate ulatuslikuimad. Samuti oli tegemist pandeemia viimase aastaga, millele president Tsai oma kõnes ka suuresti rõhku aetas.

President Tsai toob esile, kuidas Taiwanis ühiskond on pandeemia vastu võideldes näidanud üles vastupidavust ja solidaarsust, mis omakorda on tugevdanud riigi sotsiaalset sidusust ja rahvuslikku identiteeti. Lisaks rõhutab ta, kuidas demokraatia ja vabaduse kaitsmine on ühendanud Taiwanis rahvast, näidates, kuidas demokraatlikud väärtused on Taiwanis ühiskonna tuum. See rõhutab, kuidas sotsiokultuuriline kontekst ja rahvusvaheline toetus aitavad Taiwanis vastupanuvõimet tugevdada, luues aluse jätkuvalle arengule ja kohandumisele globaalses kontekstis.

Tsai kõne käsitleb Taiwanis praegust olukorda ja väljakutseid, kujutades riiki kui demokraatlikku, edumeelset ja rahvusvaheliselt tunnustatud ühiskonda. See peegeldab, kuidas Taiwan tasakaalustab oma suveräänsuse ja demokraatlike väärtuste kaitsmist kasvava geostrateegilise konkurentsi ja Hiina RV survega, rõhutades samal ajal rahvuslikku ühtsust ja rahvusvahelist koostööd kui olulisi tegureid oma julgeoleku ja stabiilsuse tagamisel, mis on kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnused (vt käesoleva magistr töö lk 24).

Tsai kõne kolmetasandiline analüüs toob esile, kuidas Taiwan kasutab strateegilist kommunikatsiooni, et mitte ainult reageerida välistele ohtudele, vaid ka aktiivselt kujundada oma narratiivi ja tugevdada oma positsiooni rahvusvahelises kogukonnas. Analüüsist selguvad põhimõtted, mis juhivad Taiwanis poliitikat, rõhutades riigi vastupanuvõimet,

julgeolekustrateegiaid ja püüdlusi säilitada oma demokraatlikke väärtusi ning suveräänsust keerulises geopoliitilises kontekstis.

Järgnevalt analüüsin president Tsai Hiina Vabariigi aastapäeva pöördumise 2023 kõnet:

- 1) Kõne üldine kirjeldus, kus on välja toodud kõneleja põhilised raamteemad, mis aitab mõista edasise analüüsi konteksti

President Tsai 2023. aasta kõnet iseloomustab mitmekesine teemade käsitlemine, alates pandeemia mõjudest ja ületamisest kuni Taiwanis toimunud reformide ja saavutuste esiletõstmiseni. Kõne alustab tunnustusega kodanikele pandeemia ajal üles näidatud vastupanuvõime eest ja liigub edasi riigi tulevikuvisioni ning väljakutsete käsitlemisele, rõhutades samal ajal demokraatia, majanduskasvu ja riigikaitse tähtsust. Kõne struktuur ja järjestus, alates ühiskondlikest saavutustest ja lõpetades tulevikuvisioniga, on mõeldud kuulajaid veenma, näidates, kuidas valitsuse poliitika on toonud kaasa konkreetseid tulemusi ja kuidas need samad põhimõtted suunavad Taiwanit tuleviku poole. See struktuur on veenev, kuna loob narratiivi edust väljakutsetest hoolimata ning kinnitab Taiwanit võimekust liikuda edasi.

- 2) Kõnes mainitud Hiina RV-Taiwani suhete kriitiline tõlgendus neorealismi julgeolekuteooria kontekstis

Kõne läbiv teema on Taiwanit püüdlus säilitada oma suveräänsus ja demokraatlik eluviis Hiina RV kasvava surve taustal. President Tsai rõhutab oma kõnes, et Taiwanit ellujäämisstrateegia tugineb mitte ainult sõjalisele ja majanduslikule tugevnemisele, vaid ka rahvusvahelisele toetusele ja demokraatlikele väärtustele. Selline lähenemine esindab neorealismi julgeolekuteooria mõningast kohandamist, kuna Taiwanit strateegia hõlmab nii traditsioonilisi julgeolekumeetmeid (nagu kaitse-eelarve suurendamine ja sõjalise valmiduse parandamine) kui ka pehmeid jõumeetodeid (rahvusvahelised liidud ja demokraatia edendamine) (vt käesoleva magistritöö lk 28). See näitab, kuidas Taiwanit püüab leida tasakaalu oma suveräänsuse kaitsmise ja piirkondliku stabiilsuse säilitamise vahel, olles samal ajal silmitsi Hiina RV kasvava mõjuga.

Kõnes viidatakse selgelt Hiina RV sõjalisele aktiivsusele ja diplomaatilisele survele, mis kujutab endast otsest ohtu Taiwani julgeolekule ja *status quo* säilitamisele Taiwani väinas. President Tsai sõnumitest kumab läbi pühendumus rahumeelsele kooseksisteerimisele ja konfliktide vältimisele, samas rõhutab ta ka valmisolekut ja otsusekindlust Taiwani kaitsmisel. See lähenemine kajastab neorealismi julgeolekuteooria keskset ideed, et riigid peavad tagama oma julgeoleku anarhilistes rahvusvahelistes suhetes, kus puudub keskne autoriteet, mis kaitseks nende suveräänsust (vt käesoleva magistritöö lk 13).

Kuigi kõnes ei pruugi esineda otseseid vastuolusid neorealismi julgeolekuteooria põhimõtetega, näitab see siiski, kuidas Taiwan püüab leida tasakaalu oma suveräänsuse kaitsmise ja rahumeelse kooseksisteerimise vahel Hiina RV-ga. Kõne kasutab ideoloogilisi väljendeid, nagu „demokraatia kaitse“ ja „riikliku suveräänsuse säilitamine“, et raamistada Taiwani kui demokraatia kantsi vastasseisus Hiina RV autoritaarsusele. Selline keelekasutus ja kõne sisu näitavad, kuidas Taiwan kasutab oma demokraatlikke väärtusi ja rahvusvahelist positsioneerimist, et võimendada oma julgeolekut ja suveräänsust rahvusvahelisel areenil.

3) Kõne sotsiokultuuriline kontekst

2023. aasta oli Taiwani ja Hiina RV suhete jaoks pingeline aasta, kus esile tõusid mitmed olulised sündmused, sealhulgas jätkuvad Hiina sõjalised manöövrid ja diplomaatilised pinged. President Tsai 2023. aasta kõne peegeldab, kuidas need sündmused on mõjutanud Taiwani sotsiokultuurilist konteksti ja kuidas Taiwani ühiskond on nendele väljakutsetele reageerinud, säilitades samal ajal oma pühendumuse demokraatlikele väärtustele ja rahvusvahelisele koostööle.

Kõne rõhutab Taiwani vastupanuvõimet ja ühtsust pandeemia, majanduslike raskuste ja välispoliitiliste pingete keskel, näidates, kuidas ühiskond on koondunud ühiste eesmärkide ja väärtuste ümber. President Tsai rõhutab, et Taiwan on astunud olulisi samme oma majanduse ja riigikaitse tugevdamiseks, samal ajal kui rahvusvaheline kogukond on üha enam tunnustanud Taiwani rolli globaalses demokraatias ja vabaduses.

Kõne analüüs neorealismi julgeolekuteooria kontekstis toob esile, kuidas Taiwan on oma julgeoleku- ja välispoliitikas rakendanud strateegiaid, mis ühendavad traditsioonilise jõu kasutamise pehmete jõustrateegiatega. See hõlmab diplomaatiliste suhete tugevdamist

demokraatlike riikidega, investeringuid kõrgtehnoloogiasse, majanduslikku innovatsiooni, ühiskondlikku vastupanuvõimet ja ühtsust edendava sotsiaalpoliitika elluviimist.

President Tsai kõne näitab, kuidas Taiwani identiteet ja kultuuriline mitmekesisus on olnud keskse tähtsusega riigi strateegilises vastuses Hiina RV survele. Kõne kaudu edastatud sõnumid ühtsusest, demokraatiast ja rahvusvahelisest solidaarsusest rõhutavad, kuidas Taiwani ühiskond väärtustab oma vabadusi ja suveräänsust, püüdes samal ajal säilitada rahu ja stabiilsust piirkonnas.

Kolmetasandiline analüüs toob president Tsai 2023. aasta kõne esile, kuidas Taiwan on väljakutsetele vastanud, kasutades ära oma sotsiokultuurilist tugevust ja rahvusvahelist toetust. Kõne kaudu edastatud sõnumid kinnitavad Taiwani pühendumust oma demokraatlikele väärtustele ja soovile panustada rahvusvahelisse heaolusse seistes samas silmitsi geopoliitiliste pingetega. Vastav analüüs pakub sügavamat arusaama sellest, kuidas Taiwani ühiskond on kasutanud oma kultuurilist kapitali ja demokraatlikke institutsioone, et tugevdada riigi julgeolekut ja rahvusvahelist positsiooni, näidates samal ajal üles vastupanuvõimet ja kohanemisvõimet keerukates rahvusvahelistes suhetes.

2.4. Neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt kajastuvad Hiina RV-Taiwani suhted USA Kaitseministeeriumi poolt koostatud strateegilistes dokumentides ajavahemikus 2019–2023

Käesolevas alapeatükis esitan dokumendianalüüsi tulemused ning vastan uurimisküsimusele „Kuidas kajastuvad neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt Hiina RV-Taiwani suhted USA Kaitseministeeriumi poolt koostatud strateegilistes dokumentides ajavahemikus 2019–2023?“. Vastavale uurimisküsimusele vastamiseks tuginen ajavahemikus 2019–2023 ilmunud viiele dokumendile: Hiina Rahvavabariigiga seotud sõjalised ja julgeolekualased arengud (i.k. *Military and Security Developments Involving the People's Republic of China*) 2019 (United States Department of Defense, 2019) (edaspidi KD1), -2020 (United States Department of Defense, 2020) (edaspidi KD2), -2021 (United States Department of Defense, 2021) (edaspidi KD3), -2022 (United States Department of Defense, 2022) (edaspidi KD4) ja -2023 (United States Department of Defense, 2023) (edaspidi KD5). Dokumendianalüüsi tarbeks

kasutan suunatud kodeerimist ning moodustasin koodipuud tuginedes neorealismi julgeolekuteooria tunnustele, mis on jagatud kolmeks: neorealismi julgeolekuteooria kesksed tunnused, ründava realismi julgeolekuteooria tunnused ja kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnused (koodipuud on eraldi välja toodud käesolevas magistritöös Tabel 1, Tabel 2, Tabel 3, lk 85–86).

Neorealismi julgeolekuteooria jaguneb kaheks alamkateooriaks, mis on ründava ja kaitsva realismi julgeolekuteooriad. Nimetatud alamkateooriad omavad nii erinevusi kui ka sarnasusi, mistõttu on **esimese koodipuu** eesmärk tuua välja neorealismi julgeolekuteooria ühised tunnused. Sellest tulenevalt määrasin esimeseks kateooriaks **anarhiline kord rahvusvahelistes suhetes** (edaspidi NR1), mis on jagatud kaheks koodiks: **rahvusvahelistes suhetes puudub kõrgemalseisev valitsus** (edaspidi NR1.1) ja **riik peab oma turvalisuse eest ise hoolt kandma** (edaspidi NR1.2).

NR1.1 (rahvusvahelistes suhetes puudub kõrgemalseisev valitsus) vasteid tuvastasin kõigist viiest dokumendist (KD1, KD2, KD3, KD4, KD5), mille kohaselt on Hiina RV ja Taiwani suhted aastatel 2019–2023 olnud pingelised. Tõlgendasin koodi NR1.1 pingeliste suhete olemusega, mis peegeldavad anarhilist korda rahvusvahelistes suhetes. Kui 2019. aastal iseloomustati Hiina RV ja Taiwani suhteid „jahedatena“ (KD1, p. 70), siis 2020. aastal juba pingelistena (KD2, p. 96) ning 2021. aastal suhted intensiivistusid (KD3, p. 98). Aastatel 2022 ja 2023 suurendas Hiina RV Taiwani vastu nii diplomaatilist, poliitilist, majanduslikku kui ka sõjalist survet ning suhted püsisid pingelistena (KD4, p. X, 125; KD5, pp. 136–137).

NR1.2 (riik peab oma turvalisuse eest ise hoolt kandma) vasteid leidsin samuti kõigist viiest dokumendist (KD1, KD2, KD3, KD4, KD5), mis käsitlevad eelkõige Taiwani kaitsevõime tugevdamise kavatsusi. Taiwani kaitsevõime militaar- ja kvantitatiivsel tasandil jääb Hiina RV-le kordades alla (KD1, pp. 90–91; KD2, pp. 119–120; KD3, p. 122; KD4, p. 131; KD5, p. 147), mistõttu on Taiwan sunnitud panustama asümmeetrilistele sõjaliste võimekuste arendamisele (KD1, p. 90; KD2, p. 119; KD3, p. 122; KD4, p. 130). Samuti panustab Taiwan oma rannikualade kaitsele, mis eeldab mere- ja õhuväe tugevdamist (KD2, p. 119, KD3, p. 122) ning on oma kaitsekulutusi ajas suurendanud, sh kui aastal 2018 olid need 11,3 miljardit USA dollarit (KD1, pp. 90–91), siis 2021. aastal juba 15,4 miljardit USA dollarit (KD4, p. 131). 2022. aasta detsembris otsustas Taiwan pikendada kohustusliku sõjaväeteenistuse kestust neljalt kuult ühele aastale (KD5, p. 147).

Teiseks kategooriaks määrasin **ellujäämine** (edaspidi NR2), mis on jagatud kaheks koodiks: **valitseva režiimi soov püsida võimul** (edaspidi NR2.1) ja **riigi primaarne eesmärk on säilitada oma suveräänsus** (edaspidi NR2.2).

NR2.1 (valitseva režiimi soov püsida võimul) vasteid tuvastasin kõigist viiest dokumendist (KD1, KD2, KD3, KD4, KD5), mis käsitlevad Taiwani saatuse olulisust Hiina RV jaoks. Hiina RV on veendunud, et usutava jõu kasutamise ähvardus Taiwani vastu on hädavajalik poliitilise edu saavutamiseks (KD1, p. 83; KD2, p. 112; KD3, p. 115; KD4, p. 124). Samuti näeb HKP juhtkond lõhestunud Hiinat nõrgana ning „rahvusliku taassünni“ üheks tingimuseks on Taiwani ühinemine Hiina RV-ga Pekingi tingimustel, mida soovitakse saavutada aastaks 2049 (KD2, p. 112, KD4, p. 3; KD5, p. 3). Samuti kaalub Hiina RV tuumarelvade kasutamist heidutuse eesmärgil, kui sõjas Taiwaniga peaks HKP poliitiline režiim sattuma ohtu (KD5, p. 106).

NR2.2 (riigi primaarne eesmärk on säilitada oma suveräänsus) vasteid leidsin dokumentidest KD1, KD2 ja KD5. Taiwani 2017. aastal avaldatud raporti kohaselt kujutab Hiina RV Rahvavabastusarmee (i.k. *People's Liberation Army*; edaspidi PLA) suurenenud sõjaline tegevus tohutut ohtu Taiwani julgeolekule (KD1, p. 71; KD2, p. 96). Hiina RV see-eest liigitab oma julgeolekumurede sekka separatismi, mis väljendub nende jaoks näiteks Taiwani *de jure* eraldumises Hiina RV-st (KD5, p. 82).

Kolmandaks kategooriaks määrasin **julgeoleku dilemma mõju tunnistamine** (edaspidi NR3), mis on jagatud kaheks koodiks: **riik suurendab oma julgeolekut teiste riikide arvelt** (edaspidi NR3.1) ja **ühe riigi võit on teise kaotus** (edaspidi NR3.2).

NR3.1 (riik suurendab oma julgeolekut teiste riikide arvelt) vasteid tuvastasin neljast dokumendist (KD1, KD2, KD3, KD4), mille kohaselt võtab Hiina RV ette jõulised meetmed kahjustamaks Taiwani julgeolekut. Hiina RV võttis 2005. aastal vastu nn lahkulöömisvastase seaduse, mille kohaselt võib Hiina RV kasutada Taiwani vastu sõjalist jõudu, kui Taiwan peaks välja kuulutama *de jure* iseseisvuse või Taiwani Hiina RV koosseisu liitumise rahumeelsete vahendite ammendumisel (KD1, pp. 83–84; KD2, p. 112; KD3, p. 116; KD4, p. 125). Seejuures peab Hiina RV Taiwani saatuse küsimust kõige tundlikumaks teemaks suhetes USA-ga (KD1, p. 84; KD2, p. 84), mis väljendub näiteks sõjaväeliste õppuste läbiviimises, kui Taiwan ja USA edendavad suhteid (KD5, p. X). Samuti on Hiina RV aastatel 2020–2022 intensiivistanud

sõjalisi tegevusi Taiwani väinas, mis hõlmavad nii Hiina RV lennukite sisenemist Taiwani õhutõrje identifitseerimisalasse (i.k *Air Defense Identification Zone*), lahingharjutuste läbiviimist, sh Taiwani vallutamise imiteerimist ning ballistiliste rakettide üle lendamist Taiwani kohal (KD3, p. 98; KD4, p. 107; KD5, p. X). Kokkuvõtvalt Taiwani strateegilised eelised vähenevad, kuivõrd Hiina RV jätkab oma armee moderniseerimispingutustega (KD1, p. 90).

NR3.2 (ühe riigi võit on teise kaotus) vasteid tuvastasin kõigist viiest dokumendist (KD1, KD2, KD3, KD4, KD5), mis kirjeldavad Hiina RV eeliseid Taiwani ees nii diplomaatilises, poliitilises kui ka sõjalises valdkonnas. Hiina RV on ajalooliselt toonud välja mitmeid aspekte õigustamaks sõjalise jõu kasutamist Taiwani vastu (KD1, p. 83; KD2, p. 112; KD3, p. 31; KD4, p. 125; KD5, pp. 136–137):

- Taiwani iseseisvuse formaalne väljakuulutamine;
- Määratlemata liikumine Taiwani iseseisvuse suunas;
- Sisemised rahutused Taiwanis;
- Taiwani tuumarelvade omandamine;
- Määratlemata viivitused dialoogi taastamisel, mis puudutab Taiwani liitmist Hiina RV koosseisu;
- Väliste jõudude sekkumine Taiwani siseasjadesse;
- Võõrvägede paigutamine Taiwani territooriumile.

Seejuures on Hiina RV olnud võidukas ka diplomaatia valdkonnas, kuivõrd aastaks 2019 oli Hiina RV sõlminud ametlikke diplomaatilisi suhteid 180 riigiga (KD2, p. 6), samas on Taiwaniga mitmed riigid suhteid katkestanud, nt Dominica, Burkina Faso, El Salvador, Saalomoni Saared ja Kiribati (KD1, p. 70; KD2, p. 6, 96). Hiina RV püüdis meelitada ka Paraguay-d katkestama diplomaatilisi suhteid Taiwaniga, kuid ebaõnnestus (KD3, p. 13; KD4, p. 15). Kuigi Taiwan on ajalooliselt nautinud mitmeid eeliseid oma julgeoleku tagamisel, sh tehnoloogiline üleolek ning Taiwani geograafilised erisused, on Hiina RV viimaste paari aastakümnete jooksul pingutanud nende eeliste kahandamiseks (KD1, p. 90; KD2, p. 119).

Hiina RV võimuses on seejuures viia läbi mitmesuguseid mereoperatsioone, mis võivad olla nii suuremahulised kui ka väiksemat sorti mõningaste Taiwani valduses olevate saarte hõivamised. Kuigi sellised operatsioonid võivad kaasa tuua edu territooriumite hõivamises

ning Taiwani sundimises alustada läbirääkimisi Hiina RV-ga ühinemise teemal, on nad siiski poliitiliselt väga riskantsed, kuivõrd võivad need esile kutsuda nii Taiwani suurendatud iseseisvusliikumist kui ka rahvusvahelist vastasseisu. (KD1, p. 84, 85; KD2, p. 114; KD3, p. 117; KD4, p. 126, 128; KD5, p. 85) Hiina RV juhtkond võib seoses Taiwani iseseisvuse meeolelu muutusega tajuda võimaluse akna sulgemist, mis puudutab Taiwani liitmist Hiina RV koosseisu rahumeelsete vahenditega ning seetõttu on PLA ajalise surve all täiustamaks oma strateegiat ja sõjalist võimekust, kui Hiina RV juhtkond otsustab sõjalise rünnaku kasuks oma eesmärkide saavutamisel (KD3, p. 115; KD4, p. 125).

Neljandaks kategooriaks määrasin **ratsionaalsus** (edaspidi NR4), mis on jagatud kaheks koodiks: **riik käitub oma eesmärkide saavutamisel ratsionaalselt** (edaspidi NR4.1) ja **riik ei ületa oma võimeid** (edaspidi NR4.2).

NR4.1 (riik käitub oma eesmärkide saavutamisel ratsionaalselt) vasteid tuvastasin neljast dokumendist (KD1, KD2, KD3, KD4), mis kirjeldavad Hiina RV mõttemaailma pikaajalisust. Tõlgendasin koodi NR4.1 Hiina RV strateegilise mõtlemisega, kus ratsionaalsus peegeldab pikaajaliste eesmärkide täitmist sobivate vahenditega. Hiina RV on valmis loobuma sõjalise jõu kasutamisest seni, kuni pikemas perspektiivis näib Taiwani rahumeelne liitmine Hiina RV-ga võimalik ning sõjalise konflikti kulud ületavad võimalikku kasu (KD1, p. 83; KD2, p. 112; KD3, p. 115; KD4, p. 124). Seejuures on Hiina RV riigipea, Xi Jinping 2019. aastal oma kõnes HKP 19. parteikongressil rõhutanud soovi rahumeelsele Taiwani liitmisele Hiina RV-ga põhimõttel „üks riik, kaks süsteemi“, mille korrutamist jätkasid 2020. aastal ka teised Hiina RV kõrged ametnikud ning kutsusid üles Hiina RV ja Taiwani suhete aruteludele (KD1, p. 83; KD3, p. 115).

NR4.2 (riik ei ületa oma võimeid) vasteid tuvastasin neljast dokumendist (KD2, KD3, KD4, KD5), mille kohaselt võib Hiina RV proovida Taiwani survestamisel ühinemaks Hiina RV-ga kasutada ka läbimõeldumat lähenemist, mis võib olla näiteks erisuguste karistusmeetmete rakendamine või asümmeetriline sõjapidamine, sh küberrünnakute korraldamine (KD2, p. 113; KD3, p. 116; KD4, p. 126). Hiina RV ühtlasi katsetab ka mitmetahulisi kontseptsioone sissetungi planeerimisel Taiwani (KD5, p. 142).

Teise koodipuu eesmärk on tuua välja ründava realismi julgeolekuteooria individuaalsed tunnused. Määrasin kokku kolm kategooriat, millest esimese on **võimupüüdlus** (edaspidi

RR1), mis on jagatud kaheks koodiks: **turvalisust tagab kõige paremini hegemooni staatuse saavutamine** (edaspidi RR1.1) ja **mõjuvõimu ja territooriumi laiendamise vajadus** (edaspidi RR1.2).

RR1.1 (turvalisust tagab kõige paremini hegemooni staatuse saavutamine) vasteid tuvastasin kolmest dokumendist (KD3, KD4, KD5), mis kirjeldavad Hiina RV ulatuslikke eesmärke maailmaareenil. Hiina RV jätkab PLA moderniseerimist eesmärgiga „suuta sõdida ja võita sõdu tugeva vaenlase vastu“, mille all mõeldakse tõenäoliselt USA-d, survestada Taiwanit ja teisi konkurente territoriaalsetes vaidlustes ning projitseerida oma mõjuvõimu globaalsel tasandil (KD3, p. 43). Sellised eesmärgid loodab Hiina RV saavutada aastaks 2027 (KD3, p. 36; KD4, p. 38; KD5, p. 39).

R1.2 (mõjuvõimu ja territooriumi laiendamise vajadus) vasteid tuvastasin kõigest viiest dokumendist (KD1, KD2, KD3, KD4, KD5), mis kirjeldavad Hiina RV püüdlusi Taiwanit endaga liitmises ühel või teisel viisil. Hiina RV jaoks on Taiwanit saatuse küsimus peamine strateegiline suund (KD1, p. 14), mida nad on sõnastanud selgelt ka 2019. aasta „valgetes paberites“, sh mainides rahvusliku kaitse-eesmärgina seista vastu ja ennetada Taiwanit iseseisvuse väljakuulutamist (KD2, p. 25; KD4, p. 34; KD5, p. 36). Selleks jätkab Hiina RV Taiwanit suunal nii veenmist kui ka sundivate meetmete kasutamist, aga ka võimalikke sõjaliste stsenaariumite ettevalmistamist (KD1, p. II, 70; KD2, p. 96). Näiteks Xi Jinping on korduvalt rõhutanud Hiina RV ja Taiwanit rahumeelsele ühinemise vajadusele, aga keeldunud ka välistamast sõjalise jõu kasutamisest (KD2, p. 112; KD3, p. 98; KD4, p. 123; KD5, p. 136). Oma eesmärkide saavutamiseks püüab Hiina RV mõjutada rahvusvahelisi institutsioone ja kujundada avalikku arvamust (KD4, p. X; KD5, p. 157), sh tuues välja, et ühinemise tagajärjel säilitab Taiwanit elanikkond oma harjunud eluviisi, sotsiaalset süsteemi, eraomandi puutumatus, usuliste veendumuste jm õiguste ja huvide kaitset (KD4, p. 124). Taiwanit hõivamine ning sinna oma mõjuvõimu projekteerimine on Hiina RV jaoks niivõrd tähtis, et selleks on mobiliseeritud ressursse peaaegu igasse valdkonda, sh majandusesse, õigusruumi, avalikku keskkonda, riikliku julgeolekusse, diplomaatiasse, sotsiaalhoolekandesse, haridusesse, tehnoloogiasse ja kultuuriruumi (KD5, p. 2).

Teiseks kategooriaks määrasin **nullsumma mäng** (edaspidi RR2), mis on jagatud kaheks koodiks: **püüdlus maksimeerida oma huve** (edaspidi RR2.1) ja **teiste riikide ohverdamine enda huvide nimel** (edaspidi RR2.2).

RR2.1 (püüdlus maksimeerida oma huve) vasteid tuvastasin kõigist viiest dokumendist (KD1, KD2, KD3, KD4, KD5), mille kohaselt teeb Hiina RV suuri pingutusi oma eesmärkide saavutamisel seoses Taiwaniga. Tõlgendasin koodi RR2.1 Hiina RV huvidega seoses Taiwani ühinemise teemaga, mida Hiina RV on valmis lahendama mitmesuguste vahenditega. Hiina RV soovib, et tema tõlgendust 1992. aasta „Konsensuse“ põhimõttest jälgitakse rangelt, mistõttu on Hiina RV alates 2016. aastast katkestanud Taiwaniga suhtluse, kuniks Taiwan ei aktsepteeri Hiina RV tõlgendust eelmainitud põhimõttest (KD1, p. 70; KD2, p. 96; KD3, p. 98; KD4, p. 123; KD5, p. 137). Oma huvide edendamisel on Hiina RV rõhutanud korduvalt, et soovib Taiwani rahumeelset ühendamist, kuid jätab lahtiseks ka ebamäärased võimalused, mil Hiina RV on valmis kasutama sõjalist jõudu (KD1, p. 83; KD2, p. 112; KD3, p. 115; KD4, p. 107; KD5, p. X). Selliseks näiteks on PLA jätkuvad sõjalised ettevalmistused Taiwani väinas, mille eesmärk on heidutada ning vajaduse korral sundida Taiwani loobuma sammudest iseseisvuse väljakuulutamise (KD1, p. 70; KD2, p. 96; KD3, p. 99). Seega sõltumata Taiwani rahumeelse ühendamise eelistusest jätkab Hiina RV vihjete edastamisest, et on valmis kasutama Taiwani vastu sõjalist jõudu (KD2, p. 113; KD3, p. 116; KD4, p. 126; KD5, p. 140).

RR2.2 (teiste riikide ohverdamine enda huvide nimel) vasteid tuvastasin kõigist viiest dokumendist (KD1, KD2, KD3, KD4, KD5), mis näitavad Hiina RV ulatuslikku kampaaniat Taiwani destabiliseerimisel. Tõlgendasin koodi RR2.2 seoses Hiina RV eesmärgiga kasutada kõikki võimalikke, sh sõjalisi vahendeid, et saavutada Taiwani ühinemist Hiina RV-ga. Üheks näiteks on Hiina RV püüdlused takistada Taiwani osalemist rahvusvahelistes organisatsioonides nagu Maailma Terviseorganisatsioon (i.k *World Health Organization, WHO*) ja Rahvusvaheline Kriminaalpolitseiorganisatsioon (Interpol), aga ka konsultatsioonide peatamised Taiwani Suhete Büroo ja Mandri Suhete Nõukogu vahel (KD1, p. 70). Samas on Hiina RV jätkanud ka sõjalise surve avaldamist Taiwanile ja president Tsai administratsioonile, sh sõjaväeõppuste läbiviimist nii õhus kui ka merel (KD1, p. 70; KD2, p. 96; KD3, p. 99).

Hiina RV eesmärgiks on samuti heidutada ja takistada kolmandate osapoolte sekkumist Taiwani kaitseks (KD1, p. 70; KD2, p. 96; KD3, p. 99), mistõttu on Hiina RV viinud läbi mitmeid sõjalisi õppusi heidutamaks USA ja Taiwani suhete süvenemist (KD5, p. 136). Selleks jätkab Hiina RV moodsate sõjaliste vahendite arendamist ja kasutuselevõttu (KD1, p. 7). Näiteks 2020. aastal viis Hiina RV läbi mitmeid sõjalisi õppusi Taiwani lähedal, kus harjutati õhu- ja meredessantoperatsioone, mille raames ületasid PLA lennukid korduvalt Taiwani õhutõrje identifitseerimisala. PLA pressiesindaja sõnul oli selliste harjutuste eesmärk erinevate

sõjaliste võimekuste ühistegevuse katsetamine ja täiustamine ning kolmandate osapoolte heidutamine. (KD3, p. 98; KD5, p. IX) 2022. aastal aga korraldas Hiina RV seoses USA Esindajatekoja delegatsiooni visiidiga Taiwanile veelgi võimsamad sõjalised õppused, mis olid oma ulatuse poolest esmakordsed, sh teostas PLA õhuvägi üle Taiwani väina mediaanjoone rohkem kui 250 hävituslennukite ülelendu ning lasti välja mitmeid ballistilisi rakette (KD4, p. 126).

Kolmandaks kategooriaks määrasin **sõjalise jõu keskne roll** (edaspidi RR3), mis on jagatud kaheks koodiks: **riik soovib maksimeerida oma sõjalist jõudu** (edaspidi RR3.1) ja **riik kasutab sõjalist jõudu vastase ründamiseks** (edaspidi RR3.2).

RR3.1 (riik soovib maksimeerida oma sõjalist jõudu) vasteid tuvastasin kõigist viiest dokumendist (KD1, KD2, KD3, KD4, KD5), mis kirjeldab Hiina RV edusamme oma sõjaväe moderniseerimises potentsiaalseks sõjaliseks konfliktiks Taiwaniga. Üldiselt jätkavad PLA erinevad väeliigid ja toetusjõud väljaõppe edendamist ja uute võimekuste omandamist Taiwani potentsiaalse ründamise jaoks, kuid pole märke nende dessantlaevastiku olulisest suurendamisest, mis on vajalik mererünnakuks Taiwani vastu (KD1, p. 83). Sellegipoolest kasvavad Hiina RV mitmekümneaastase PLA moderniseerimisingutuse tagajärjel lõhed võrreldes Taiwani sõjalise võimekusega (KD5, p. 146). Aastal 2020 teatas HKP uuest verstaapostist PLA moderniseerimisel 2027. aastaks, mille eesmärk on kiirendada PLA jõudude mehhaniseerimist ning väeosade omavahelist sünteesi ja integreerimist lahingtegevuste läbiviimisel. Selliste eesmärkide saavutamise annab Hiina RV-le usutavama võimaluse Taiwani anneksiooni õnnestumises. (KD3, p. 30, 36; KD4, p. 32; KD5, p. IV, 34) Seejuures parandab Hiina RV PLA iga väeosa võimekust.

PLA maavägi arendab ja loob kaht uut õhulahingu brigaadi, mis annavad paremad võimalused õhulahingu ründe- ja toetusvõimalusi Taiwani invasiooniks (KD1, p. 87; KD2, p. 116; KD3, p. 119; KD4, p. 128; KD5, p. 144). PLA õhuvägi on arendanud välja hulga lennukeid, mis suudavad viia läbi operatsioone Taiwani vastu ilma tankimiseta. PLA õhuvägi demonstreeris uut pikaajalist tulejõu võimet 2022. aasta augustis seoses USA Esindajatekoja delegatsiooni visiidiga Taiwanile. (KD1, p. 88; KD2, p. 117; KD3, p. 121; KD4, pp. 129–130; KD5, p. V, 145) PLA merevägi on arendanud merel asuvat tuumaheidutusvõimekust ning loonud uut mitmekülgset platvormi Taiwani rünnakuteks erinevate kombineeritud võimekustega (KD1, p. 88; KD2, p. 117; KD3, p. 120; KD4, p. 129; KD5, p. 145). PLA raketiüksus on võimeline läbi

viima raketirünnakuid Taiwani kõrge väärtusega sihtmärkida vastu, sh juhtimis- ja kontrollasutused, lennuväljad, radaripaigad jt, püüdes nõrgestada Taiwani kaitset, neutraliseerida juhtkonda ning murda rahva võitlusvaimu (KD1, p 88; KD2, p. 118; KD3, p. 121; KD4, p. 130; KD5, pp. 145–146). PLA Strateegiline Tugijõud (i.k *Strategic Support Force*) vastutab elektroonilise sõjapidamise ja küberoperatsioonide eest, kuivõrd PLA üks eesmärkidest Taiwani ründamisel on haarata lahinguväljal kontroll teabeedastuse üle (KD1, p. 88; KD2, p. 117; KD3, p. 121; KD4, p. 130; KD5, p. 146).

Aastal 2019. viis PLA läbi suure üleriigilise õppuse kõigis viies sõjaväeringkonnas, milles osalesid kõik PLA harud. Õppuste eesmärk oli harjutada kõigi sõjaväeringkondade koordineeritud ühisoperatsioone, mis viidi läbi Taiwani lähistel. (KD2, p. 68) Sellised õppused hõlmasid näiteks elektroonilisi segajaid, hävitus- ja luurelennukuid, mis tegid Taiwani ümber ringlende ning samal ajal harjutasid mereväe sõjalaevad simuleeritud rünnakuid ja helikopterid viisid läbi merelisi maandumisharjutusi (KD2, p. 95).

RR3.2 (riik kasutab sõjalist jõudu vastase ründamiseks) vasteid tuvastasin kõigist viiest dokumendist (KD1, KD2, KD3, KD4, KD5), mis kirjeldavad Hiina RV arendatud võimeid ja tegevusi näitamaks Taiwani ründamise kavatsusi. Hiina RV-l on Taiwani ründamiseks mitmeid võimalusi, alates õhu- ja mereblokaadist kuni täiemahulise dessantoperatsioonini, et vallutada ja okupeerida osa või kogu Taiwani territooriumit (KD1, p. 83; KD2, p. 112; KD3, p. 115; KD4, p. 123). Hiina RV võib kasutada mitmesuguseid häirivaid, karistavaid või surmavaid sõjalisi tegevusi Taiwani vastu ka piiratud ulatuses, mis toimuksid tõenäoliselt koos majanduslike ja poliitiliste mõjutustegevustega, et manipuleerida rahva tajuga ning kahjustada Taiwani juhtkonna legitiimsust. Samuti võivad PLA erioperatsioonide üksused infiltreeruda Taiwanile ning viia läbi rünnakuid infrastruktuuri või juhtimisalaste sihtmärkide vastu. (KD1, p. 84; KD2, p. 113; KD3, p. 116; KD4, p. 126; KD5, p. 140) Hiina RV võib kasutada raketi täppisrünnakuid õhutõrjesüsteemide, lennuväljade, radaripunktide ja sidesüsteemide vastu, mille eesmärk oleks Taiwani neutraliseerimine (KD1, p. 84; KD2, p. 113; KD3, p. 117; KD4, p. 126; KD5, p. 140).

PLA dokumentides on kirjeldatud ka ühisblokaadikampaaniat, mille raames nad teostaks Taiwani mere- ja õhuteede kineetilist blokaadi, sundimaks saart alistuma. Sellised blokaadid võivad kesta vajadusel kuid. (KD1, p. 84; KD2, p. 113; KD3, p. 116; KD4, p. 126; KD5, p. 140) Samuti on kirjeldatud ka saare maandumiskampaaniat, mis tugineb koordineeritud

logistika, õhu- ja mereväe toetusele ning elektroonilisele sõjapidamisele. Eesmärk oleks murda läbi rannikukaitses, kindlustada rannaala, transportida personali ja vajalikud vahendid määratud maandumiskohtadesse ning alustada rünnakuid kogu Taiwani hõivamiseks (KD1, p. 85; KD2, p. 114; KD3, p. 117; KD4, p. 126; KD5, p. 141).

Hiina RV püüaks heidutada võimalikku USA sekkumist mistahes Taiwani ründamise korral. Kui see ebaõnnestub, püüaks Hiina RV sekkumist viivitada ning pidama asümmeetrilist, piiratud kestvusega sõda. Pikaajalise sõjalise konflikti puhul võib Hiina RV eskaleerida küberruumis, kosmoses või tuumarünnakuga, mis võib lõpetada konflikti ning Hiina RV asuks taotlema endale meelepärast poliitilist lahendust. (KD1, p. 84) Terve aasta 2022 kestel suurendas PLA provokatiivseid ja destabiliseerivaid tegevusi Taiwani ümbritsevas piirkonnas, sealhulgas ballistiliste rakettide laskmist üle Taiwani, järsult suurenenud lendude arvu Taiwani õhutõrje identifitseerimistsooni kohal ning mitmeid suuremahulisi sõjalisi õppusi Taiwani lähedal (KD5, p. 136). Selline tegevus oli seotud USA Esindajatekoja delegatsiooni visiidiga Taiwanile, mille võimekused suudavad vaid osaliselt vastu panna sellistele väljakutsetele ning enamik Taiwani kodanikke usub, et delegatsiooni visiit ja sellele järgnenud Hiina RV reaktsioon kahjustas Taiwani julgeolekut (KD5, p. 147).

Kolmanda koodipuu eesmärk on tuua välja kaitsva realismi julgeolekuteooria individuaalsed tunnused. Määrasin kokku neli kategooriat, millest esimese on *status quo säilitamine* (edaspidi KR1), mis on jagatud kolmeks koodiks: **riigi eesmärk on säilitada oma praegust staatust ja turvalisust** (edaspidi KR1.1), **riik ei püüdle agressiivselt laiendada oma mõjuvõimu** (edaspidi KR1.2) ja **riik ei püüa agressiivselt laiendada oma territooriumit** (edaspidi KR1.3).

KR1.1 (riigi eesmärk on säilitada oma praegust staatust ja turvalisust), KR1.2 (riik ei püüdle agressiivselt laiendada oma mõjuvõimu) ja KR1.3 (riik ei püüa agressiivselt laiendada oma territooriumit) vasteid ei tuvastanud ma üheski valimis olevast dokumendist (KD1, KD2, KD3, KD4, KD5).

Teiseks kategooriaks määrasin **julgeoleku dilemma rõhutamine** (edaspidi KR2), mis on jagatud kaheks koodiks: **riik soovib vältida võidurelvastumist** (edaspidi KR2.1) ja **riik soovib maandada pingeid rahvusvahelisel tasandil** (edaspidi KR2.2).

KR2.1 (riik soovib vältida võidurelvastumist) vasteid ei tuvastanud ma üheski valimis olevast dokumendist (KD1, KD2, KD3, KD4, KD5).

KR2.2 (riik soovib maandada pingeid rahvusvahelisel tasandil) vasteid tuvastasin kolmest dokumendist (KD1, KD2, KD3), mis kirjeldavad Taiwani püüdlusi dialoogi jätkamise rõhutamisele. Taiwani president Tsai Ing-wen on pidevalt lubanud hoida *status quo*'d Hiina RV ja Taiwani suhetes ning kutsunud üles läbirääkimistele Hiina RV-ga ilma, et 1992. aasta „Konsensus“ oleks läbirääkimiste eeltingimuseks (KD1, p. 70; KD2, p. 96; KD3, p. 98).

Kolmandaks kategooriaks määrasin **piiratud ressursid** (edaspidi KR3), mis on jagatud kolmeks koodiks: **riik soovib kasutada oma ressursse tõhusalt** (edaspidi KR3.1), **riik keskendub jätkusuutlikule välispoliitikale** (edaspidi KR3.2) ja **riik kasutab sõjalist jõudu vastase heidutamiseks** (KR3.3). KR3.1 (riik soovib kasutada oma ressursse tõhusalt) vasteid ei tuvastanud ma üheski valimis olevast dokumendist (KD1, KD2, KD3, KD4, KD5).

KR3.2 (riik keskendub jätkusuutlikule välispoliitikale) vasteid tuvastasin kolmest dokumendist (KD1, KD2, KD3), mis kirjeldavad Hiina RV teatud mõõndusi suhtluses Taiwaniga. Hoolimata seisakust valitsuste vahelistes konsultatsioonides, jätkab HKP suhtlemist opositsioonilise KMT parteiga. Samuti jätkavad Hiina RV ja Taiwan madalama tasemega suhtlust, nagu näiteks Shanghai-Taipei kaksikliinna foorumi raames. (KD1, p. 70; KD2, p. 96; KD3, p. 99)

KR3.3 (riik kasutab sõjalist jõudu vastase heidutamiseks) vasteid tuvastasin neljast dokumendist (KD1, KD2, KD3, KD5), mis kirjeldavad Hiina RV katseid heidutada Taiwani liikumaks *de jure* iseseisvuse poole. Viimastel aastatel on PLA suurendanud patrulle Taiwani ümber ja selle läheduses, kasutades hävitajaid ja luurelennukeid, et saata Taiwanile hoiatussignaale (KD1, p. 15; KD2, p. 70). Hiina RV jätkab pikaajaliste ringlendude kasutamist Taiwani heidutamiseks ja hirmutamiseks (KD2, p. 76). Hiina RV korraldas ka sõjaväeõppusi ning rekordilise arvu lendusid ümber Taiwan, mis olid ilmselt vastuseks tajutavale lähenevale suhete soojenemisele Washingtoni ja Taipei vahel (KD3, p. 71). Hiina RV üks eesmärkidest on saavutada tugeva heidutusjõu strateegiat, mida nad arendavad lähtudes ohuhinnangutest seoses USA ja Taiwani tegevusega (KD5, p. 181).

Neljandaks kategooriaks määrasin **diplomaatia tähtsustamine** (edaspidi KR4), mis on jagatud kaheks koodiks: **riik tähtsustab rahvusvahelist õigust ja lepetest kinnipidamist** (edaspidi KR4.1) ja **riik soovib maandada pingeid ja ebakindlust teiste riikide suhtes** (KR4.2).

KR4.1 (riik tähtsustab rahvusvahelist õigust ja lepetest kinnipidamist) vasteid tuvastasin kahest dokumendist (KD3, KD4), mis kirjeldavad Taiwani katseid kasutada diplomaatilisi võtteid. President Tsai Ing-wen rõhutas oma 2020. aasta ametisseastumise kõnes, et tema Hiina poliitika põhineb Taiwani põhiseadusel ja Hiina RV-Taiwani suhete seadusel ning ta on valmis pidama dialoogi põhimõtetal „rahu, võrdsus, demokraatia ja dialoog“, mis on aga vastuolus Hiina RV seisukohaga (KD3, p. 98). Oktoobris 2021 kutsus Taiwani president Tsai Ing-wen üles konsensusele nelja printsiibi suhtes: vaba ja demokraatliku põhiseadussüsteemi austamine, Taiwan ja Hiina RV vahel ei peaks olema alluvussuhteid, Taiwani annekteerimise või selle suveräänsuse piiramise vältimine ning Taiwani tulevik peaks olema otsustatud vastavalt oma rahva tahtele (KD4, p. 124).

KR4.2 (riik soovib maandada pingeid ja ebakindlust teiste riikide suhtes) vasteid ei tuvastanud ma üheski valimis olevast dokumendist (KD1, KD2, KD3, KD4, KD5).

JÄRELDUSED

Käesolevas peatükis võtan kokku teooria ning empiirilise uuringu tulemused, vastates nii püstitatud neljale uurimisküsimusele ja jõudes magistritöö järeldusteni.

Esimesele uurimisküsimusele „Millised on Hiina RV-Taiwani vastasseisu ning sellest tulenevate julgeolekuohtude ajaloolised, poliitilised ja majanduslikud põhjused ning nende tõlgendus neorealismi julgeolekuteooria tunnuste vaates?“ leidsin vastused peatükkides 1.2–1.4. Hiina RV ja Taiwani vastasseisu ning sellest tulenevate julgeolekuohtude ajaloolised, poliitilised ja majanduslikud põhjused on mitmekihilised ja ajalooliselt juurdunud.

Ajalooliselt algas Hiina RV ja Taiwani vastasseis 1949. aastal, kui KMT partei juhitud valitsus kaotas kodusõja HKP-le ja põgenes Taiwanile. Sellest ajast alates on Taiwan toiminud *de facto* iseseisva riigina, kuigi Hiina RV pretendeerib saarele ja on teinud ettevalmistusi selle

vallutamiseks, mida ilmestavad ründava realismi julgeolekuteooria aspektid. (vt käesoleva magistritöö lk 18–19, 23) USA toetus Taiwanile valitsusele, sealhulgas julgeolekutagatised ja relvamüük, on aidanud säilitada Taiwanil suveräänsust ja on oluline faktor, mis takistab Hiina RV võimalikku sissetungi (vt käesoleva magistritöö lk 20, 27, 33). Seejuures võib USA toetust Taiwanile vaadelda ründava realismi julgeolekuteooria perspektiivist, kuivõrd selle eesmärk on tasakaalustada Hiina RV kasvavat mõjuvõimu Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas, aga ka kaitsva realismi julgeolekuteooria perspektiivist, kuivõrd USA soovib tagada Taiwanile piisavat julgeolekualast toetust, mis võimaldab säilitada piirkondlikku stabiilsust ning heidutada Hiina RV-d Taiwanil ründamast (vt käesoleva magistritöö lk 36).

Poliitilistest aspektidest lähtuvalt on Taiwanil ja Hiina RV suhted keerulised. Kuigi mõlemad pooled on püüdnud säilitada „ühe Hiina“ põhimõtet, on nende tõlgendused sellest erinevad (vt käesoleva magistritöö lk 19, 20, 27, 30). Taiwanil poliitiline areng demokraatlikuks riigiks, eriti alates 1980-ndatest, ja selle rahvusvaheline kuvand kui edukas demokraatlik ühiskond on suurendanud saare iseseisvuspüüdlusi (vt käesoleva magistritöö lk 20, 21, 24, 26, 27, 32). Samal ajal on Hiina RV jätkanud diplomaatilist survet, et piirata Taiwanil rahvusvahelist tunnustust ja osalust globaalsetes organisatsioonides (vt käesoleva magistritöö lk 22, 27, 30). Taiwanil pühendumust demokraatlikele väärtustele võib seega seostada kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnustega, kuid Hiina RV poolsed poliitilised ja diplomaatilised Taiwanil isoleerimise katsed on näide ründava realismi julgeolekuteooria põhimõtete rakendamisest (vt käesoleva magistritöö lk 32).

Majanduslikult on Taiwan oluline tegija globaalses tehnoloogiasektoris, eriti pooljuhtide tootmises, mis annab saarele strateegilise positsiooni nii majanduslikult kui ka julgeoleku mõttes (vt käesoleva magistritöö lk 25, 26). Taiwanil võime edendada kriitilist rolli globaalses majanduses, mis tagab saarele olulise geopoliitilise tähtsuse, on näide kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnustest (vt käesoleva magistritöö lk 28). Samas on majanduslik integratsioon Hiina RV-ga loonud olukorra, kus mõlema poole majandused on omavahel tihedalt seotud, tuues esile keerulise sõltuvussuhte (vt käesoleva magistritöö lk 31–32).

Teisele uurimisküsimusele „Kuidas kajastuvad neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt Hiina RV-Taiwanil suhted Hiina RV riigipea valitud kõnedes ajavahemikus 2019–2023?“ leidsin vastused peatükis 2.2. Hiina RV riigipea, president Xi Jinpingi kõnedes kajastuvad Hiina RV-Taiwanil suhted peamiselt kui Hiina RV pühendumus rahvuslikule ühtsusele ja

territoriaalsele tervikkusele, rõhutades „ühe Hiina“ põhimõtet ja Taiwanisaare lahutamatu osa Hiina suveräänsusest. President Xi kõned peegeldavad neorealismi julgeolekuteooria tunnuseid, sealhulgas nii ründava kui ka kaitsva realismi julgeolekuteooriate aspekte.

President Xi kõnede sisu süvendab mõistmist, kuidas Hiina RV kasutab keerukat ja mitmetahulist lähenemist oma suhetele Taiwaniga, ühendades jõupositiooni ja rahumeelse lähenemise strateegiad. Ründava realismi julgeolekuteooria elemendid peegelduvad selgelt Hiina RV otsusekindluses kasutada kõiki vajalikke vahendeid, kaasa arvatud jõudu, et saavutada „täielik taasühinemine“ ja kaitsta oma strateegilisi huve (vt käesoleva magistritöö lk 16, 27, 32). Sellele vastukaaluks rõhutavad kaitsva realismi julgeolekuteooria aspektid Hiina RV soovi süvendada majanduslikke ja kultuurilisi sidemeid ning edendada rahumeelset arengut ja stabiilsust, mis näitab eelistust diplomaatilistele ja mittekonfliktsetele lahendustele (vt käesoleva magistritöö lk 32–33).

President Xi kõnedest selgub, et Hiina RV püüdlused on juhitud keerukast strateegiast, mis tasakaalustab rahvusvahelise kogukonna ootusi ja Hiina RV enda territoriaalseid ning suveräänsusega seotud eesmärgi. See strateegia hõlmab nii rahvusvahelisele koostööle ja stabiilsusele keskenduvat kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnuseid kui ka territoriaalseid nõudeid rõhutavat ründava realismi julgeolekuteooria tunnuseid, peegeldades Hiina RV soovi säilitada oma positsioon vastutustundliku suurriigina, mis on valmis kaitsma oma põhihuve, sealhulgas Taiwaniga seonduvaid küsimusi.

Kolmandale uurimisküsimusele „Kuidas kajastuvad neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt Hiina RV-Taiwani suhted Taiwanisaare riigipea valitud kõnedes ajavahemikus 2019–2023?“ leidsin vastused peatükis 2.3. Taiwanisaare riigipea Tsai Ing-weni kõned aastatel 2019–2023 kajastavad neorealismi julgeolekuteooria kontekstis Hiina RV ja Taiwanisaare suhteid, pakkudes sügavat ülevaadet Taiwanisaare lähenemisest oma suveräänsuse ja demokraatlike väärtuste kaitsmisele, mis ühtib pigem kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnustega. President Tsai rõhutab Taiwanisaare pühendumust demokraatialle ja suveräänsusele kui vastust Hiina „üks riik, kaks süsteemi“ ettepanekule, kinnitades sellega Taiwanisaare iseseisvuspüüdluste legitiimsust. Tema kõnedest ilmneb strateegia, mis ühendab rahvusvahelise toetuse otsimise, rahumeelse arengu ja piirkondliku stabiilsuse säilitamise, samal ajal rõhutades rahvuslikku identiteeti ja ühtsust kui vastupanu Hiina RV survele. Taiwanisaare pühendumust demokraatialle, suveräänsusele

ja rahvusliku identiteedi arengule viitab kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnuste esinemisele (vt käesoleva magistritöö lk 23, 24, 27, 28).

President Tsai käsitleb demokraatlike riikide, eriti USA suurenevat toetust Taiwanile, kui olulist julgeolekut tugevdavat faktorit, mis peegeldab ühiste väärtuste põhjal rajatud rahvusvahelisi liite. Samas tõstab ta esile julgeolekudilemma olemasolu, kus Taiwani kaitsevõimekuse tugevdamine ja rahvusvaheliste partnerlussuhete arendamine võivad esile kutsuda Hiina RV provokatsioonid. Sellegipoolest toonitab president Tsai rahumeelse koeksisteerimise ja dialoogi tähtsust, mis näitab Taiwani soovi vältida konflikti eskaleerumist, kaitstes samal ajal oma huve. Kuigi Hiina RV ja Taiwani suhetes on esinenud julgeolekudilemma näiteid (vt käesoleva magistritöö lk 23), on Taiwani püüdlused oma julgeoleku tagamisel iseloomustatavad kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnustega, sh liitude loomine (vt käesoleva magistritöö lk 16, 17, 24, 28) ning ülemäärase võimutäiustuse vältimine (vt käesoleva magistritöö lk 28, 32).

Neljandale uurimisküsimusele „Kuidas kajastuvad neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt Hiina RV-Taiwani suhted USA Kaitseministeeriumi poolt koostatud strateegilistes dokumentides ajavahemikus 2019–2023?“ leidsin vastused peatükis 2.4. USA Kaitseministeeriumi raportide analüüsist selgub, et aastate jooksul on Hiina RV tugevdanud oma sõjalist, diplomaatilist, poliitilist ja majanduslikku survet Taiwanile vastu, mis on üheks keskseteks näideteks ründava realismi julgeolekuteooria tunnuste esinemisest (vt käesoleva magistritöö lk 27, 32). Taiwan on aga samal ajal püüdnud tugevdada oma kaitsevõimet, keskendudes asümmeetrilisele sõjaliste strateegiade arengule ja rannikukaitsesele, et kompenseerida militaar- ja kvantitatiivseid puudujääke võrreldes Hiina RV-ga. Taiwan ei püüdle hegemooni positsioonile ega oma vallutuslike ambitsioone, vaid arendab oma militaarvõimekust eesmärgiga säilitada *status quo*'d ning vältida otsest sõjalist eskalatsiooni, mis on iseloomulik kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnustele (vt käesoleva magistritöö lk 17, 28, 32).

Hiina RV jõupingutused Taiwanile suunal kajastavad ründava realismi julgeolekuteooria tunnuseid, kus turvalisust peetakse saavutatavaks hegemoonia või domineeriva staatuse kaudu (vt käesoleva magistritöö lk 14, 32). See ilmneb Hiina RV soovist liita Taiwan endaga, kasutades selleks nii pehme jõu meetodeid (diplomaatia, majanduslik surve) kui ka sõjalise jõu ähvardusi (vt käesoleva magistritöö lk 27). Samuti rõhutatakse raportides Hiina RV võimalikku

valmisolekut kasutada sõjalist jõudu, kui Taiwan võtaks ette samme, mis Hiina RV hinnangul ohustaksid saare *status quo*'d, näiteks ametlik iseseisvuse väljakuulutamise. Vastav seisukoht rõhutab ründava realismi julgeolekuteooria tunnuste esinemist, kuivõrd Hiina RV eesmärk on maksimeerida oma mõjuvõimu piirkonnas (vt käesoleva magistritöö lk 23).

Teisalt kajastub raportides ka kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnuseid, eriti seoses Taiwani jõupingutustega säilitada oma suveräänsus ja tagada julgeolek (vt käesoleva magistritöö lk 23, 24, 27, 28). Taiwan rõhutab pühendumust dialoogile ja rahumeelsetele suhetele Hiina RV-ga, samas suurendades kaitsekulutusi ja pikendades kohustuslikku sõjaväeteenistust, mis näitab püüdlusi tasakaalustada Hiina RV sõjalist ülekaalu. Riikide püüdlus tasakaalustada oma vastaste püüdlusi on keskne neorealismi julgeolekuteooria tunnus (vt käesoleva magistritöö lk 12–13).

KOKKUVÕTE

Magistritöös püstitasin **uurimisprobleemina**, kuidas kajastuvad neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt Hiina RV-Taiwani suhted Hiina RV ja Taiwani riigipeade 2019–2023 ajavahemikus peetud valitud kõnedes ning USA Kaitseministeeriumi poolt koostatud strateegilistes dokumentides. Uurimisprobleemi lahendamiseks tuginesin teoreetilise lähtepunktina realismi koolkonnast tulenevale neorealismi julgeolekuteooriale, mis on jagatud ründava ja kaitsva realismi julgeolekuteooriateks.

Magistritöö **eesmärgiks** oli välja selgitada Hiina RV ja Taiwani suhete avaldumine neorealismi julgeolekuteooria tunnustest lähtuvalt Taiwani ning Hiina RV riigipeade kõnedes ja USA Kaitseministeeriumi strateegilistes raportites. Vastava eesmärgi täitmiseks viisin läbi kvalitatiivse empiirilise uuringu, kus uurimisstrateegiaks oli **juhtumiuuring** ning andmete kogumise meetoditeks olid **kriitiline diskursusanalüüs** ja **dokumendianalüüs**. Kriitilise diskursuseanalüüsi meetodil analüüsisin Hiina RV ja Taiwani riigipeade valitud kõnesid ajavahemikus 2019–2023. Dokumendianalüüsi meetodil analüüsisin USA Kaitseministeeriumi poolt ajavahemikus 2019–2023 koostatud strateegilisi raporteid, mille tarbeks moodustasin suunatud kodeerimise alusel kolm koodipuud tuginedes neorealismi julgeolekuteooria tunnustele.

Ühtlasi oli eesmärgi saavutamiseks püstitatud **viis uurimisülesannet**. Esiteks tuli analüüsida Hiina RV-Taiwani vastasseisu kujunemise ajaloolisi, poliitilisi ja majanduslikke tagamaid neorealismi julgeolekuteooria tunnuste vaates. Teiseks tuli analüüsida neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt Hiina RV-Taiwani suhteid Hiina RV riigipea valitud kõnedes ajavahemikus 2019–2023. Kolmandaks tuli analüüsida neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt Hiina RV-Taiwani suhteid Taiwani riigipea valitud kõnedes ajavahemikus 2019–2023. Neljandaks tuli analüüsida neorealismi julgeolekuteooriast lähtuvalt Hiina RV-Taiwani suhteid USA Kaitseministeeriumi poolt koostatud strateegilistes dokumentides ajavahemikus 2019–2023. Viiendaks tuli analüüsida ja sünteesida Hiina RV-Taiwani suhteid kajastavatest kõnedest ja dokumentidest tulenevalt, millised neorealismi julgeolekuteooria tunnused neis esinevad.

Läbiviidud uuringust tuli välja, et neorealismi julgeolekuteooria on sobiv vahend analüüsimaks Hiina RV-Taiwani suhteid, kelle vahel esineb ka olulise strateegilise tasakaalustajana USA. Ründava ja kaitsva realismi julgeolekuteooria aspektid võimaldasid süvitsi uurida, kuidas nii Hiina RV kui ka Taiwani strateegiad ja poliitilised otsused peegeldavad püüdlusi tagada oma julgeolekut anarhilistes rahvusvahelistes suhetes. Ründava realismi julgeolekuteooria tunnused aitasid analüüsida, kuidas Hiina RV strateegilised ja sõjalised tegevused, sealhulgas diplomaatiline ja majanduslik surve Taiwani vastu, on suunatud oma mõjuvõimu laiendamisele ja domineeriva positsiooni saavutamisele Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas. Kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnused olid aga olulised Taiwani strateegia mõistmisel vastukaaluks Hiina RV survele. Taiwani püüdlused tugevdada oma kaitsevõimet, otsida rahvusvahelist toetust ja rahumeelseid lahendusi näitavad riigi soovi säilitada oma suveräänsust ja tagada julgeolekut, vältides samal ajal tarbetut eskalatsiooni ja konflikti Hiina RV-ga. Kaitsva realismi julgeolekuteooria aitas selgitada, kuidas väiksemad riigid nagu Taiwan püüavad leida tasakaalu oma turvalisuse tagamisel, kui nad seisavad silmitsi suuremate ja võimsamate naabritega.

Analüüsis kasutasin ka USA rolli strateegilise tasakaalustajana Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas, et mõista, kuidas USA püüab säilitada piirkondlikku stabiilsust, toetades Taiwani ja piirates Hiina RV ekspansionistlikke püüdlusi. See lähenemine võimaldas tuua esile keeruka dünaamika suurriikide vahelises võimuvõitluses ja nende mõju väiksematele riikidele nagu Taiwan.

SUMMARY

In this Master's thesis, I posed the research problem of how, according to neorealism security theory, relations between the People's Republic of China (PRC) and Taiwan are reflected in selected speeches by the heads of state of the PRC and Taiwan during the period 2019–2023, as well as in strategic documents compiled by the United States Department of Defense. To address this research problem, I relied on the neorealism security theory derived from the school of realism as the theoretical basis, which is divided into offensive and defensive realism security theories.

The aim of this thesis was to identify the manifestation of the characteristics of neorealism security theory in the speeches of the leaders of the People's Republic of China and Taiwan, as well as in the strategic reports of the U.S. Department of Defense. To achieve this aim, I conducted a qualitative empirical study using case study as a research strategy and critical discourse analysis and document analysis as data collection methods. Using the method of critical discourse analysis, I analyzed selected speeches by the heads of state of the PRC and Taiwan during the period 2019–2023. Through document analysis, I examined strategic reports compiled by the United States Department of Defense during the period 2019–2023, for which I formed three code trees based on the characteristics of neorealism security theory using directed coding.

Additionally, to achieve the objective, five research tasks were set. First, it was necessary to analyze the historical, political, and economic backgrounds of the confrontation between the PRC and Taiwan from the perspective of neorealism security theory. Second, the relations between the PRC and Taiwan from the perspective of neorealism security theory were to be analyzed based on selected speeches by the head of state of the PRC during 2019–2023. Third, the relations between the PRC and Taiwan were to be analyzed based on selected speeches by the head of state of Taiwan during the same period. Fourth, the relations were to be analyzed based on strategic documents compiled by the United States Department of Defense during 2019–2023. Fifth, the characteristics of neorealism security theory reflected in the speeches and documents covering the relations between the PRC and Taiwan were to be analyzed and synthesized.

The study found neorealism security theory effective for analyzing PRC-Taiwan relations, with the U.S. as a key strategic balancer. Offensive and defensive realism provided insights into the strategies of both PRC and Taiwan. Offensive realism explained the PRC's use of strategic, military, diplomatic, and economic actions to expand its influence in the Asia-Pacific. Defensive realism clarified Taiwan's response, focusing on defense, international support, and peaceful solutions to maintain sovereignty and security without escalating conflict. The U.S. role as a strategic balancer was crucial in understanding its efforts to support Taiwan and curb PRC's expansion, illustrating the complex power dynamics in the region.

TABELITE LOETELU

Tabel 1. Neorealismi julgeolekuteooria tunnused (autori koostatud)

Neorealismi julgeolekuteooria ühised tunnused (kood: NR)	KD1	KD2	KD3	KD4	KD5	Kokku
NR1. Anarhiline kord rahvusvahelistes suhetes	4	4	4	6	8	26
NR1.1. Rahvusvahelistes suhetes puudub riikidest kõrgemalseisev valitsus	1	1	1	2	2	7
NR1.2. Riik peab oma turvalisuse eest ise hoolt kandma.	3	3	3	4	6	19
NR2. Ellujäämine	4	3	1	2	3	13
NR2.1. Valitseva režiimi soov püsida võimul.	3	2	1	2	2	10
NR2.2. Riigi primaarne eesmärk on säilitada oma suveräänsus	1	1	0	0	1	3
NR3. Julgeoleku dilemma mõju tunnistamine	9	8	8	8	5	38
NR3.1. Riik suurendab oma julgeolekut teiste riikide arvelt	3	2	2	3	2	12
NR3.2. Ühe riigi võit on teise kaotus	6	6	6	5	3	26
NR4. Ratsionaalsus	2	2	3	2	2	11
NR4.1. Riik käitub oma eesmärkide saavutamisel ratsionaalselt	2	1	2	1	0	6
NR4.2. Riik ei ületa oma võimeid	0	1	1	1	2	5

Tabel 2. Ründava realismi julgeolekuteooria tunnused (autori koostatud)

Ründava realismi julgeolekuteooria tunnused (kood: RR)	KD1	KD2	KD3	KD4	KD5	Kokku
RR1. Võimupüüdlus	3	3	3	7	5	21
RR1.1. Turvalisust tagab kõige paremini hegemooni staatuse saavutamine	0	0	2	1	1	4
RR1.2. Mõjuvõimu ja territooriumi laiendamise vajadus	3	3	1	6	4	17
RR2. Nullsumma mäng	8	6	7	4	5	30
RR2.1. Püüdlus maksimeerida oma huve	3	4	4	3	3	17
RR2.2. Teiste riikide ohverdamine enda huvide nimel	5	2	3	1	2	13
RR3. Sõjalise jõu keskne roll	14	12	11	13	20	70
RR3.1. Riik soovib maksimeerida oma sõjalist jõudu	6	7	6	7	10	36
RR3.2. Riik kasutab sõjalist jõudu vastase ründamiseks	8	5	5	6	10	34

Tabel 3. Kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnused (autori koostatud)

Kaitsva realismi julgeolekuteooria tunnused (kood: KR)	KD1	KD2	KD3	KD4	KD5	Kokku
KR1. Status quo säilitamine	0	0	0	0	0	0
KR1.1. Riigi eesmärk on säilitada oma praegust staatust ja turvalisust	0	0	0	0	0	0
KR1.2. Riik ei püüdle agressiivselt laiendada oma mõjuvõimu	0	0	0	0	0	0
KR1.3. Riik ei püüdle agressiivselt laiendada oma territooriumit	0	0	0	0	0	0
KR2. Julgeoleku dilemma rõhutamine	1	1	1	0	0	3
KR2.1. Riik soovib vältida võidurelvastumist	0	0	0	0	0	0
KR2.2. Riik soovib maandada pingeid rahvusvahelisel tasandil	1	1	1	0	0	3
KR3. Piiratud ressursid	3	3	2	0	1	9
KR3.1. Riik soovib kasutada oma ressursse tõhusalt	0	0	0	0	0	0
KR3.2. Riik keskendub jätkusuutlikule välispoliitikale	1	1	1	0	0	3
KR3.3. Riik kasutab sõjalist jõudu vastase heidutamiseks.	2	2	1	0	1	6
KR4. Diplomaatia tähtustamine	0	0	1	1	0	2
KR4.1. Riik tähtustab rahvusvahelist õigust ja lepetest kinnipidamist	0	0	1	1	0	2
KR4.2. Riik soovib maandada pingeid ja ebakindlust teiste riikide suhtes	0	0	0	0	0	0

ALLIKATE LOETELU

Anon, 1993. *The Taiwan Question and Reunification of China*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.china.org.cn/e-white/taiwan/index.htm> [Kasutatud 20.12.2023].

Anon, 2000. *The One-China Principle and the Taiwan Issue*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.taiwandocuments.org/white.htm> [Kasutatud 20.12.2023].

Anon, 2022. *The Taiwan Question and China's Reunification in the New Era*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://us.china-embassy.gov.cn/eng/zgyw/202208/t20220810_10740168.htm [Kasutatud 20.12.2023].

Anti-Secession Law, 2005. *Adopted by NPC March 14, 2005*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://china.usc.edu/anti-secession-law-adopted-npc-march-14-2005> [Kasutatud 27.12.2023].

Apt, C., 2024. *Russia's Eliminationist Rhetoric Against Ukraine: A Collection*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.justsecurity.org/81789/russias-eliminationist-rhetoric-against-ukraine-a-collection/> [Kasutatud 15.02.2024].

Armitage, R. L., Easton, I., Stokes, M., 2018. *U.S.-Taiwan Relations in a Sea of Change. Navigating Toward a Brighter Future*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://project2049.net/wp-content/uploads/2018/04/P2049_Armitage_Easton_Stokes_US_Taiwan_Relations_in_Sea_of_Change_031618-1.pdf [Kasutatud 04.04.2024].

Azzara, H. N. & Sholeh, B., 2022. A conflict between China and Taiwan: An analysis from a realism perspective. *Journal of Social Studies*, 18(2), pp. 229–236.

Bailey, K. C., 2020. Maintaining Taiwan's democracy. *Comparative Strategy*, 39(3), pp. 223–238.

Bell, C. L., 2022. The Realist Underpinnings of China's Taiwan Strategy. *The Diplomat*, [Võrgumaterjal] Leitav: <https://thediplomat.com/2022/08/the-realist-underpinnings-of-chinas-taiwan-strategy/> [Kasutatud 05.04.2024].

Bellocchi, L. P., 2023. The Strategic Importance of Taiwan to the United States and Its Allies: Part Two – Policy since the Start of the Russia-Ukraine War. *The US Army War College Quarterly: Parameters*, 53(3), pp. 33–62.

Berg, E., Ehin, P., Kasekamp, A., Mälksoo, M., Piirimäe, E., Toomla, R. & Toomla, R., 2018. *Sissejuhatus rahvusvahelistesse suhetesse*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Bitzinger, R. A., 2022. The security environment in the Asia-Pacific: the context for arming. *Defense & Security Analysis*, 38(3), pp. 247–257.

Bowen, G., 2009. Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), pp. 27–40.

Boyle, M., 2019. *Republic of China Independence (Huadu): A Realist-Constructivist Account of Taiwan's Maintenance of Its de facto Independence*. PhD dissertation. Kent: University of Kent.

Bultrini, A., 2022. The Cross-Strait relationship between China and Taiwan in light of international law: not quite a mere domestic affair ... *Journal on the Use of Force and International Law*, 9(2), pp. 391–422.

Bush, R. C., 2016. *The United States Security Partnership with Taiwan*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.brookings.edu/articles/the - united - states - security - partnership - with - taiwan/> [Kasutatud 16.12.2023].

Bush, R. C., 2019. *From Persuasion to Coercion: Beijing's Approach to Taiwan and Taiwan's Response*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.brookings.edu/articles/from-persuasion-to-coercion-beijings-approach-to-taiwan-and-taiwans-response/> [Kasutatud 30.03.2024].

Bush, R. C., 2021. *Difficult Choices: Taiwan's Quest for Security and the Good Life*. Washington: Brookings Institution Press.

Chen, R., 2013. A Critical Analysis of the U.S. "Pivot" toward the Asia-Pacific: How Realistic is Neo-realism? *Connections*, 12(3), pp. 39–62.

Cheng, M., 2020. Acclaims, attacks, defenses: Critical discourse analysis of Ma Ying-jeou's 2012 Taiwan presidential debates discourse. *Discourse & Society*, 31(1), pp. 19–43.

Collins, A., 2022. *Contemporary Security Studies*. 6th ed. Oxford: Oxford University Press.

Congressional Research Service, 2023. *Great Power Competition: Implications for Defense—Issues for Congress*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://crsreports.congress.gov/product/details?prodcode=R43838> [Kasutatud 04.04.2024].

Congressional Research Service, 2024a. *Israel and Hamas Conflict In Brief: Overview, U.S. Policy, and Options for Congress*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R47828> [Kasutatud 04.04.2024].

Congressional Research Service, 2024b. *Taiwan: Defense and Military Issues*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF12481> [Kasutatud 04.04.2024].

Copper, J. F., 2020. *Taiwan: Nation-State or Province?* 7th ed. London: Routledge.

deLisle, J., 2010. Soft Power in a Hard Place: China, Taiwan, Cross-Strait Relations and U.S. Policy. *Orbis*, 54(3), pp. 493–524.

Demiryol, T., 2022. Between Geopolitics and Development: The Belt and Road Initiative and the Limits of Capital Accumulation in China. *China Report*, 58(4), pp. 410–430.

Dorn, J. A., 2023. *China's Post-1978 Economic Development and Entry into the Global Trading System*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.cato.org/publications/chinas-post-1978-economic-development-entry-global-trading-system> [Kasutatud 02.01.2024].

Fairclough, N., 1995. *Critical Discourse Analysis: the Critical Study of Language*. 1st ed. Boston: Addison Wesley.

Flick, U., 2009. *An introduction to Qualitative Research*. 4th ed. London: SAGE Publications.

Fravel, M. T., 2010. International Relations Theory and China's Rise: Assessing China's Potential for Territorial Expansion. *International Studies Review*, 12(4), pp. 505–532.

Gee, J. P., 1999. *An Introduction to Discourse Analysis Theory and Method*. 1st ed. London: Routledge.

Glaser, C. L., 1997. The Security Dilemma Revisited. *World Politics*, 50(1), pp. 171–201.

Government Portal of the Republic of China, 2023. *Cross-Strait Relations*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.taiwan.gov.tw/content_6.php [Kasutatud 30.12.2023].

Gries, P. & Wang, T., 2020. Taiwan's perilous futures: Chinese Nationalism, the 2020 Presidential Elections, and U.S.-China Tensions Spell Trouble for Cross-Strait Relations. *World Affairs*, 183(1), pp. 40–61.

He, K. & Feng, H., 2013. Xi Jinping's Operational Code Beliefs and China's Foreign Policy. *The Chinese Journal of International Politics*, 6(3), pp. 209–231.

He, X., 2020. Change in Taiwan policy under Xi Jinping administration: an internalized policy-making process. *Journal of Contemporary East Asia Studies*, 9(2), pp. 144–156.

Hioe, B., 2021. Caught between two superpowers: Taiwan's left in an age of US-China tensions. *Soundings: A journal of politics and culture*, 79, pp. 24–36.

Hioe, B., 2022. Taiwan in the Crosshairs. *University of Pennsylvania Press*, 69(2), pp. 71–74.

Hsieh, J. F.-S., 2020. Continuity and Change in the US-China-Taiwan Relations. *Journal of Asian and African Studies*, 55(2), pp. 187–200.

Hsieh, J. F.-S. & Lin, Y.-T., 2022. Butter or Guns: Taiwan's Economic Policy Toward China. *Journal of Contemporary China*, 33(145), pp. 14–29.

Huang, D. K. C., 2020. US foreign policy regarding the defence of Taiwan: a critical analysis in accordance with US law. *Asian Journal of Political Science*, 28(3), pp. 256–274.

International Institute for Strategic Studies, 2023. *Asia-Pacific Regional Security Assessment 2023*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.iiss.org/en/publications/strategic-dossiers/asia-pacific-regional-security-assessment-2023/aprsa-introduction/#:~:text=URL%3A%20https%3A%2F%2Fwww.iiss.org%2Fen%2Fpublications%2Fstrategic> [Kasutatud 04.04.2024].

Jalil, G. Y., 2019. China's Rise: Offensive or Defensive Realism. *Strategic Studies*, 39(1), pp. 41–58.

Janks, H., 1997. Critical Discourse Analysis as a Research Tool. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 18(3), pp. 329–342.

Jervis, R., 1978. Cooperation Under the Security Dilemma. *World Politics*, 30(2), pp. 167–214.

Kasim, K., 2019. *Power Shift in Taiwan and Its Implications on Cross-Strait Relations. Power Shifts in East Asia and Their Implications for Asia-Europe Relations*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://dspace.uni.lodz.pl/xmlui/handle/11089/29249> [Kasutatud 04.04.2024].

Kastner, S. L., 2018. International Relations Theory and the Relationship across the Taiwan Strait. *International Journal of Taiwan Studies*, 1(1), pp. 161–183.

Kinks, J., 2016. *Hiina Rahvavabariigi strateegiline kultuur ja "rahumeelse tõusu" poliitika. Magistritöö*. Tartu: Tartu Ülikool.

Koort, E. & Piip, T., 2021. *Hiina mõju Eesti turvalisusele ja julgeolekule*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Koster, M. L., 2023. *Political Narratives In Cross-Strait Relations: A Multimodal Discourse Analysis Of Military Videos*. Master's thesis. Leiden: Leiden University.

Krumbein, F., 2019. Human Rights and Democracy in Taiwan's Foreign Policy and Cross-Strait Relations. *International Journal of Taiwan Studies*, 2(2), pp. 292–320.

Kuhn, F., 2021. *Offensive Realism and the Rise of China: A Useful Framework for Analysis?* [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.e-ir.info/2021/07/09/offensive-realism-and-the-rise-of-china-a-useful-framework-for-analysis/#google_vignette [Kasutatud 04.04.2024].

Laherand, M.-L., 2008. *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Sulesepp.

Lams, L. & Lu, W., 2018. Puppets, Compatriots, and Souls in Heaven: A Critical Discourse Analysis of Chiang Kai-shek's Early Wartime Rhetoric. *Journal of Current Chinese Affairs*, 47(2), pp. 87–112.

Lawrence, W., 2023. Estonia: Size Matters. *National Defense University Press*, 10(2), pp. 19–37.

Lee, F. L., 2014. An Introduction to the History of Taiwan. *Gdańskie Studia Azji Wschodniej*, 05, pp. 95–105.

Lee, S. & Schreer, B., 2022. Will Europe Defend Taiwan? *The Washington Quarterly*, 45(3), pp. 163–182.

Li, X., 2016. Applying offensive realism to the rise of China: structural incentives and Chinese diplomacy toward the neighboring states. *International Relations of the Asia-Pacific*, 16(2), pp. 241–271.

Lin, B., 2022. Enabling “Patriots” to Be Masters of the Island: Evolution of Xi's Policy on Taiwan Since 2013. *China Leadership Monitor*, 73, pp. 1–17.

Linno, M., 2020. *Kvalitatiivsed uurimismeetodid sotsiaalteadustes: Kodeerimine ja*

kategoriseerimine. [Võrgumaterjal] Leitav: [https://sisu.ut.ee/kvalitatiivne/kodeerimine - ja - kategoriseerimine](https://sisu.ut.ee/kvalitatiivne/kodeerimine_-_ja_-_kategoriseerimine) [Kasutatud 29.03.2024].

Liu, K., 2023. Cross-Strait Relations Between Taiwan and Mainland China: The Economic Imbalance and its Implications. *China Report*, 59(2), pp. 133–153.

Lobell, S. E., 2017. *Structural Realism/Offensive and Defensive Realism*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://oxfordre.com/internationalstudies/display/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-304> [Kasutatud 04.04.2024].

Läänemets, M., 2022. Hiina strateegilised narratiivid. *Turvalisuskompass*, 3(2), lk 7–39.

Läänemets, M., 2023. Russo-Ukrainian War and China's Global Interests. *Security Spectrum: Journal of Advanced Security Research*, 22(1), pp. 177–190.

Lyon, P & Roi, M., 2023. *Military aggression against Taiwan by the People's Republic of China (PRC)*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://cradpdf.drcd-rddc.gc.ca/PDFS/unc424/p816526_A1b.pdf [Kasutatud 04.04.2024].

Machaffie, J. P., 2022. Russian-Chinese Cooperation at the United Nations Security Council: Costly Signalling and Trust Building in the Strategic Partnership. *China Report*, 58(4), pp. 431–447.

Mearsheimer, J. J., 2001. *The Tragedy of Great Power Politics*. 1st ed. New York: W. W. Norton & Company.

Mei-Hua, W. & Reinsch, W. A., 2022. *Why Taiwan Matters – From an Economic Perspective*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.csis.org/analysis/why-taiwan-matters-economic-perspective> [Kasutatud 04.04.2024].

Miller, C., 2022. *Chip War: The Fight for the World's Most Critical Technology*. New York: Simon & Schuster.

Ministry of Foreign Affairs Republic of China (Taiwan), 2020. *Diplomatic Allies*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://en.mofa.gov.tw/AlliesIndex.aspx?n=1294&sms=1007> [Kasutatud 22.03.2024].

Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 2023. *Full text of President Xi Jinping's 2024 New Year message*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.mfa.gov.cn/eng/zxxx_662805/202312/t20231231_11215608.html [Kasutatud 15.02.2024].

Myšička, S., 2021. Offensive Realism and the Future of China's Rise. *Pacific Focus*, 36(1), pp. 63–91.

Naur, J., 2016. *Väljakutsed Lõuna-Hiina merel ja selle võimalikud lahendused*. Lõputöö. Tartu: Kaitseväe Akadeemia.

Neuman, W. L., 2011. *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. 7th ed. Boston: Pearson.

Nikkei Asia, 2021. *Full text of Xi Jinping's speech on the CCP's 100th anniversary*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://asia.nikkei.com/Politics/Full-text-of-Xi-Jinping-s-speech-on-the-CCP-s-100th-anniversary> [Kasutatud 15.02.2024].

Office of Technology Evaluation, 2022. *U.S. Trade with China*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.bis.doc.gov/index.php/country-papers/3268-2022-statistical-analysis-of-u-s-trade-with-china/file> [Kasutatud 19.12.2023].

Office of the Historian, 1978. *Backchannel Message From Secretary of State Vance and the President's Assistant for National Security Affairs (Brzezinski) to the Ambassador to the Republic of China (Unger)*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v13/d17> [Kasutatud 30.12.2023].

Office of the President Republic of China (Taiwan), 2019. *President Tsai delivers 2019 National Day Address*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://english.president.gov.tw/News/5869> [Kasutatud 15.02.2024].

Office of the President Republic of China (Taiwan), 2020. *President Tsai delivers 2020 National Day Address*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://english.president.gov.tw/News/6051> [Kasutatud 15.02.2024].

Office of the President Republic of China (Taiwan), 2021. *President Tsai delivers 2021 National Day Address*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://english.president.gov.tw/News/6175> [Kasutatud 15.02.2024].

Office of the President Republic of China (Taiwan), 2022. *President Tsai delivers 2022 National Day Address*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://english.president.gov.tw/News/6348> [Kasutatud 15.02.2024].

Office of the President Republic of China (Taiwan), 2023. *President Tsai delivers 2023 National Day Address*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://english.president.gov.tw/NEWS/6616> [Kasutatud 15.02.2024].

Ott, S. N., 2017. *The roles of values and interests in Chinese foreign policy*. Magistritöö. Tallinn: TalTech.

Prants, K., 2014. *Cross-Strait Relations of China and Taiwan: Analyzing Legitimacy of Kuomintang's Policies 2008–2013*. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Rauchfleisch, A., Tseng, T. H., Kao, J. J. & Liu, Y. T., 2022. Taiwan's Public Discourse About Disinformation: The Role of Journalism, Academia, and Politics. *Journalism Practice*, 17(10), pp. 2197–2217.

Rising international support for Taiwan, 2021. *Strategic Comments*, 27(9), pp. VI–VIII.

Rubin, T., 2022. The U.S.-China chip war. *The Seattle Times*, [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.seattletimes.com/opinion/the-u-s-china-chip-war/> [Kasutatud 02.01.2023].

Schafferer, C., 2020. Taiwan's defensive democratization. *Asian Affairs: An American Review*, 47(1), pp. 41–69.

Schreer, B., 2017. The Double-Edged Sword of Coercion: Cross-Strait Relations After the 2016 Taiwan Elections. *Asian Politics & Policy*, 9(1), pp. 50–65.

Sullivan, J. & Sapir, E. V., 2012. Ma Ying-jeou's Presidential Discourse. *Journal of Current Chinese Affairs*, 41(3), pp. 33–68.

Sullivan, J. & Sapir, E. V., 2013. Strategic Cross-Strait discourse: A comparative analysis of three presidential terms. *China Information*, 27(1), pp. 11–30.

Zhang, B., 2022. From Defensive toward Offensive Realism: Strategic Competition and Continuities in the United States-China Policy. *Journal of Contemporary China*, 31(137), pp. 793–809.

Zhang, B., 2023. Polarity and Strategic Competition: A Structural Explanation of Renewed Great Power Rivalry. *The Chinese Journal of International Politics*, 16(4), pp. 383–405.

Zhao, S., 2023. *Implications of Xi's Power Concentration for Chinese Foreign Policy*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.usip.org/publications/2023/12/implications-xis-power-concentration-chinese-foreign-policy> [Kasutatud 15.02.2024].

Tadahiro, I., 2021. US-Taiwan Relations during the Tsai Ing-wen Administration and Prospects After the COVID-19 Pandemic. *Asia-Pacific Review*, 28(1), pp. 118–141.

Taiwan Relations Act, 1979. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.taiwandocuments.org/tra01.htm> [Kasutatud 27.12.2023].

Taliaferro, J. W., 2000. Security Seeking under Anarchy: Defensive Realism Revisited. *International Security*, 25(3), pp. 128–161.

Teixeira, V. A. G., 2021. Military Power Does Not Denote Capacity: The Contest for World Domination. *World Affairs*, 184(4), pp. 521–559.

The State Council Information Office The People's Republic of China, 2023. *Full text of Xi Jinping's speech at first session of 14th NPC*. [Võrgumaterjal] Leitav:

http://english.scio.gov.cn/topnews/2023-03/15/content_85168965.htm [Kasutatud 15.02.2024].

The State Council The People's Republic of China, 2022. *Full text of the report to the 20th National Congress of the Communist Party of China*. [Vörgumaterjal] Leitav: https://english.www.gov.cn/news/topnews/202210/25/content_WS6357df20c6d0a757729e1bfc.html [Kasutatud 15.02.2024].

The United States Department of Defense, 2019. *Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2019*. [Vörgumaterjal] Leitav: https://media.defense.gov/2019/May/02/2002127082/1/1/2019_CHINA_MILITARY_POWER_REPORT.pdf [Kasutatud 15.02.2024].

The United States Department of Defense, 2020. *Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2020*. [Vörgumaterjal] Leitav: <https://media.defense.gov/2020/Sep/01/2002488689/1/1/2020-DOD-CHINA-MILITARY-POWER-REPORT-FINAL.PDF> [Kasutatud 15.02.2024].

The United States Department of Defense, 2021. *Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2021*. [Vörgumaterjal] Leitav: <https://media.defense.gov/2021/Nov/03/2002885874/1/1/2021-CMPR-FINAL.PDF> [Kasutatud 15.02.2024].

The United States Department of Defense, 2022. *Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2022*. [Vörgumaterjal] Leitav: <https://navyleaguehonolulu.org/maritime-security/ewExternalFiles/2022-military-and-security-developments-involving-the-peoples-republic-of-china.pdf> [Kasutatud 15.02.2024].

The United States Department of Defense, 2023. *Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2023*. [Vörgumaterjal] Leitav: <https://media.defense.gov/2023/Oct/19/2003323409/1/1/2023-MILITARY-AND-SECURITY-DEVELOPMENTS-INVOLVING-THE-PEOPLES-REPUBLIC-OF-CHINA.PDF> [Kasutatud 15.02.2024].

Toft, P., 2005. John J. Mearsheimer: an offensive realist between geopolitics and power. *J Int Relat Dev*, 8, pp. 381–408.

Trade negotiations between Taiwan and the United States, 2022. *Strategic Comments*, 28(9), pp. III–V.

Umarov, R., 2016. *Relations between China and Japan: the context of Taiwan*. Magistritöö. Tallinn: TalTech.

USC US-China Institute, 2019. *Speech By Xi Jinping At The Reception In Celebration Of The 70th Anniversary Of The Founding Of The People's Republic Of China*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://china.usc.edu/speech - xi - jinping - reception - celebration - 70th - anniversary - founding - peoples - republic - china> [Kasutatud 15.02.2024].

Vadlamannati, K. C., Brazys, S., Dukalskis, A., Li, Y., 2023. Building Bridges or Breaking Bonds? The Belt and Road Initiative and Foreign Aid Competition. *Foreign Policy Analysis*, 19(3), pp. 1–26.

Villa, A., 2022. *Hiina Vabariigi õiguslik asetis ja kolmandate riikide poolt sõjalise toetuse legitiimsus*. Magistritöö. Tartu: Kaitseväe Akadeemia.

Välisluureamet, 2023. *Eesti Rahvusvahelises Julgeolekukeskkonnas*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.valisluureamet.ee/doc/raport/2023 - et.pdf> [Kasutatud 15.02.2024].

Välisluureamet, 2024. *Eesti Rahvusvahelises Julgeolekukeskkonnas*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.valisluureamet.ee/doc/raport/2024 - et.pdf> [Kasutatud 15.02.2024].

Waltz, K., 1979. *Theory of International Politics*. Reading, MA: Addison-Wesley.

Wang, Q. E. & Wei-ying, K., 2009. History and Identity in Taiwan: Editors' Introduction. *Chinese Studies in History*, 42(4), pp. 3–5.

Wang, T. Y. & Tan, A. C., 2021. Balancing, bandwagoning or hedging: Taiwan's strategic choices in the era of a rising China. *Political Science*, 73(1), pp. 66–84.

- Wei, W., 2019. *Critical analysis of Chinese discourse*. 1st ed. London: Routledge.
- Williams, P. D., 2008. *Security Studies: An Introduction*. 2nd ed. London: Routledge.
- Wodak, R. & Meyer, M., 2001. *Methods of Critical Discourse Analysis*. 1st ed. New York: SAGE Publications.
- Wooffitt, R., 2005. *Conversation Analysis and Discourse Analysis: A Comparative and Critical Introduction*. 1st ed. New York: SAGE Publications.
- Wu, G., 2023. *Interpreting Xi Jinping's Shifting Strategy on the Russia-Ukraine War*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://asiasociety.org/policy-institute/interpreting-xi-jinpings-shifting-strategy-russia-ukraine-war> [Kasutatud 15.02.2024].
- Wuthnow, J. & Fravel, M. T., 2023. China's military strategy for a new era: Some change, more continuity, and tantalizing hints. *Journal of Strategic Studies*, 46(6-7), pp. 1149–1184.
- Õunapuu, L., 2014. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.
- Õunapuu, M., 2022. *Hiina Rahvavabariigi infomõjutustegevus ja selle mõju Eesti Vabariigi julgeolekule*. Magistritöö. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Xie, J., 2023. A Critical Discourse Analysis of Tsai Ing-wen's Political Speeches on Cross-Strait Relations. *English Language Teaching and Linguistics Studies*, 5(4), pp. 150–171.
- Yang, P. L., 2013. A Critical Discourse Analysis of Taiwan's National Debate on Economic Ties With China. *Taiwan Journal of Linguistics*, 11(2), pp. 83–104.
- Yang, P. L., 2018. Discourse Analysis of Taiwan's Presidential Press Releases in Response to the Sunflower Movement. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, 2(9), pp. 137–142.

Yang, X., 2021. US-China Crossroads Ahead: Perils and Opportunities for Biden. *The Washington Quarterly*, 44(1), pp. 129–153.

Ye, X., 2022. From Strategic Ambiguity to Maximum Pressure? Explaining the Logic of the US Taiwan Policy in the Post-Cold War Era. *Journal of Asian and African Studies*, 57(8), pp. 1511–1543.

Yuan, J., 2023. The United States and stability in the Taiwan Strait. *Bulletin of the Atomic Scientists*, 79(2), pp. 80–86.